

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародної інформації

**УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Дипломна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав студент 6 курсу, групи 604
Спеціальність 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Мельник Віктор Сергійович
Керівник: канд. іст. наук, доц. Звоздецька О.Я.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № _____

від _____

зав. кафедри _____ проф. Макар В.Ю.

Чернівці – 2022

Анотація

Ключові слова: Україна, Польща, українсько-польські стосунки, історична спадщина, російсько-українська війна.

У роботі порушуються питання розвитку українсько-польських відносин на початку ХХІ ст. Особлива увага приділена виокремленню особливостей становлення контактів українців та поляків в перших десятиліттях ХХІ ст. актуальному стану взаємовідносин українського та польського населення в контексті російсько-української війни 2022 р., віддзеркаленню українсько-польських взаємин у засобах масової комунікації. Автор приходять до висновку, що Польща залишається бути одним із найбільш бажаних стратегічних партнерів Української держави. У свою чергу, відносини з Україною є одними із найбільш пріоритетних для Польщі.

Summary

Key words: Ukraine, Poland, Ukrainian-Polish relations, historical heritage, Russian-Ukrainian war.

The work deals with the development of Ukrainian-Polish relations at the beginning of the 21st century. Particular attention is paid to outlining the peculiarities of the formation of contacts between Ukrainians and Poles in the first decades of the 21st century. the current state of relations between the Ukrainian and Polish populations in the context of the Russian-Ukrainian war of 2022, the reflection of Ukrainian-Polish relations in mass communication media. The author concludes that Poland remains one of the most desirable strategic partners of the Ukrainian state. In turn, relations with Ukraine are among the highest priorities for Poland.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ..	7
1.1. Теоретико-методологічні засади роботи.....	7
1.2. Сучасний стан наукового дослідження і джерельної бази.....	15
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ	
ВІДНОСИН НА ПОЧАТКУ XXI ст.	36
2.1. Політика Інституту національної пам'яті Польщі та України щодо спільної	
історичної спадщини	36
2.2. Російсько-українська війна й актуальний стан взаємовідносин України та	
Польщі.....	55
РОЗДІЛ III. ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН	
В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ	69
3.1. Зображення «іміджу» України в польських медіа.....	69
3.2. Образ Польщі в українських засобах масової комунікації.....	77
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	89
ДОДАТКИ	109
SUMMARY	134

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Становлення демократичної Польщі й незалежної України наприкінці ХХ ст. супроводжувалось активізацією польсько-українських відносин. Республіка Польща всебічно підтримувала українців у їхньому прагненні до розбудови незалежної європейської держави. Актуальним питанням для обох країн стало переосмислення історичного досвіду, пов'язане з відмовою від усталених міфів і стереотипів. Сьогодні українсько-польські стосунки – це яскравий момент братерства та взаємопідтримки двох народів, пов'язаних спільною спадщиною.

На жаль, довгий час як українська, так і польська сторона вдавалися до взаємних звинувачень та образ, пов'язаних із спільним минулим. Розбудова відносин України та Польщі відбувалася з урахуванням пам'яті про трагічні події історії. Йдеться про спільні зіткнення та протистояння (міжнаціональне протистояння та польсько-українська війна 1918-1919 рр., діяльність українського підпілля, Волинська трагедія, повоєнні переселення й операція «Вісла» тощо).

Такий підхід сформував негативний образ українсько-польських стосунків. Чергові історичні дати і досі породжують сплески націоналізму й радикалізму як в Польщі, так і в Україні. Це негативно впливає на розвиток двосторонніх відносин країн, подальший розвій стратегічного партнерства між українською та польською державами.

Відмова від комуністичного минулого й відхід від радянської спадщини, входження України в орбіту західних цінностей сприяють нормалізації українсько-польських стосунків і врегулюванню питань історичної пам'яті. Збройна агресія Росії в Україну кардинально змінила вектор українсько-польських відносин. Сьогодні Польща є одним із найближчих і найнадійніших партнерів України. Та допомога, яку поляки надають українцям протягом

останнього року, не лише демонструє спільність ідей та цінностей, а й спростовує ті міфи й стереотипи, що віками накопичувалися в українсько-польській спадщині, формує міцний плацдарм для подальшої співпраці та розвою.

Тому, сьогодні важливим є дослідження взаємовідносин України та Польщі не лише на тлі конфліктів, що виникали між українцями та поляками протягом спільної історії, а й згідно сучасних процесів нормалізації стосунків та взаєморозуміння. Актуальність теми підсилює обмаль робіт, у яких була би порушена проблема еволюції українсько-польських відносин від їх найбільшого загострення до високого рівня взаємодії, згідно внутрішньополітичних та зовнішньополітичних змін.

Метою роботи є аналіз українсько-польських стосунків в різних фазах їх розвитку на фоні внутрішніх та зовнішніх чинників в Україні та Польщі, визначення проблем та перспектив їх розвою.

Об'єктом дослідження є взаємовідносини між українцями та поляками протягом історії.

Предметом кваліфікаційного проекту є українсько-польські відносини першого двадцятиріччя XXI століття.

Завдання дослідження :

- визначити теоретико-концептуальні засади дослідження;
- проаналізувати особливості розвитку україно-польських відносин на початку XXI ст., зокрема згідно діяльності Інститутів національної пам'яті Польщі та Українського інституту національної пам'яті;
- показати актуальний стан взаємовідносин України та Польщі в умовах російсько-української війни;
- висвітлити українсько-польські взаємини в українських та польських засобах масової комунікації.

Хронологічні межі роботи визначаються першим двадцятиріччям XX ст., тобто від 2000 р. до сьогодні, тобто періодом активного розвитку

українсько-польських відносин в умовах становлення демократичних суспільств.

Методологія дослідження. Кваліфікаційне дослідження розроблене на основі принципів історизму, об'єктивності, науковості, системності. Методологія праці базується на загальнонаукових методах спостереження, порівняння, аналізу та синтезу, абстрагування й моделювання. Автором також були задіяні спеціально-історичні методи, як: генетичний, реконструктивний, періодизації, актуалізації, синхронний тощо.

Структура роботи розроблена згідно мети та поставлених завдань. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків, списку джерел та літератури (173 найменування), додатків та короткого резюме. Загальний обсяг роботи – 137 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Теоретико-методологічні основи роботи

Якість дослідження залежить від інфраструктури пізнавального процесу. Вирішальну роль у цьому відіграє методологія наукового пізнання. Отримані науковцем нові знання корелюють із застосованими методами дослідження.

Методологія дослідження українсько-польських відносин покликана допомогти розв'язати проблему вироблення якісно нового знання про сучасний стан стосунків України та Польщі, охопити весь діапазон висвітлення польською та українською історіографією новітньої історії українсько-польських взаємин, способів інтерпретації поляками українців і України, українсько-польських відносин та українцями поляків і Польщу, а також сучасні взаємини двох держав.

Аналізуючи проблему дослідження українсько-польських стосунків, необхідно звернути увагу на врахування поглядів як польської, так і української спільноти. Важливо взяти до уваги такі моменти: залежність інформації від політичних змін у суспільстві, ідеалізацію «свого» й дегероїзацію «іншого», використання історичних фактів задля певних інтересів, вплив процесів постмодернізму на історичні рефлексії і т. ін.

Ідеологічна спрямованість і політична заангажованість інформації, час створення джерела істотно впливають на зміст праці вченого. У працях представників «кресових товариств», поміж яких є учасники або нащадки учасників українсько-польського конфлікту часів II Світової війни й повоєнного періоду, спостерігаються тенденції применшити роль і масштаби польського антиукраїнського підпілля, намагання довести відсутність будь-яких об'єктивних причин для їх звинувачення у розпалюванні війни з

українцями, перебільшити роль учасників антипольських акцій українських націоналістів і заподіяти ними шкоду. Це робиться задля виправдання злочинів «своїї» сторони проти населення «іншої». Прикладом такого підходу можуть бути праці творців концепції геноциду поляків – Юзефа Туровського і Владислава Семашка.

На початку 2000-х рр. у дослідженнях деяких польських істориків спостерігається зміна позиції щодо трактування подій минувшини. Треба пам'ятати, що на це вплинув процес входження історичної проблематики до політичного діалогу, інструменталізація політиками українсько-польського конфлікту. Стають популярними теми, пов'язані з діяльністю антикомуністичного підпілля, Армії крайової. Законодавче затвердження спільних звинувачень лише погіршило ситуацію. Популяризуються теми діяльності українських націоналістів, українсько-польської війни. Усі ці моменти істотно впливають на зміст і характер праць польських історіографів.

Методологія вивчення процесу розвитку українсько-польських відносин, яку застосовано в нашій роботі, полягала у поєднанні різноманітних дослідницьких принципів – принципу науковості, об'єктивності, історизму, системності й послідовності, цілісності та контекстуалізації.

Принцип науковості передбачав передусім розкриття важливої наукової проблеми, використання ґрунтовної наукової джерельної бази, яка складається з робіт авторитетних польських та українських учених, фахових істориків, документального матеріалу. По-друге, це комплексне дослідження проблеми за допомогою сучасних професійних механізмів і набування у результаті знань, які є важливими й необхідними для сучасної історичної науки. Наше дослідження оперте на праці знаних польських та українських істориків, які є авторитетними й визнані науковою громадськістю.

Принцип об'єктивності полягав у неупередженому аналізуванні досліджуваних джерел і поданні достовірної інформації. Важливо було брати до уваги історичну ситуацію, у якій створено аналізовані роботи. У нашому дослідженні були розглянуті різноманітні за змістом та ідейним контекстом

роботи польських та українських учених, що репрезентують різні течії історіографії й висловлюють розбіжні, часто цілком протилежні, погляди на важливі проблеми українсько-польських відносин. Крім цього, для наближення до об'єктивної оцінки процесу були проаналізовані праці відомих й авторитетних закордонних учених-істориків.

Доробок науковців з дослідження українсько-польських відносин ми оцінювали, беручи за критерій ґрунтовність викладення матеріалу, наявність доказової бази, документального підґрунтя. Узято до уваги наявний подекуди суб'єктивний підхід до використаних істориками джерел. Наприклад, у роботах представників «кресових товариств» (В. і Е. Семашки, Л. Кулінська, Б., В. Філяр, Є. Венгерський та ін.) є чимало матеріалів, опертих на усні свідчення учасників українсько-польського конфлікту, що внаслідок впливу емоцій заважає об'єктивному висвітленню проблеми. Водночас праці Г. Мотики, Р. Внука, Є. Місила, І. Галаґіди, Р. Дрозда та ін. базуються не лише на спогадах, а здебільшого на ґрунтовному документальному матеріалі щодо обох сторін конфлікту.

Принцип історизму передбачав пізнання досліджуваного періоду та персоналій у різних категоріях обставин, розгляд історичних подій із властивими їм тенденціями й закономірностями. Цей принцип дав змогу проаналізувати процес розвитку сучасних українсько-польських відносин з урахуванням особливостей загального історичного процесу та ситуації в Польщі та Україні 2000–2022 рр. Усі кардинальні зміни в історієписанні пов'язані із загальними змінами у житті суспільства, як-от потрапляння під вплив загальносвітових процесів і тенденцій, відхід від комуністичної ідеології та становлення демократичного ладу, політичне зближення Польщі й України, нормалізація польсько-українських відносин тощо.

Принципи системності й послідовності були застосовані при розподіленні досліджуваного матеріалу на окремі логічно завершені фрагменти, встановленні порядку їх вивчення й методики опрацювання. Відповідно до

цього, увесь процес розвитку українсько-польських відносин розглядався як цілісна система, що складається з послідовних самостійних компонентів, кожен із яких можна вивчати окремо. Скажімо, абсолютно самодостатніми є розділи: «Теоретико-концептуальні засади дослідження», «Особливості розвитку україно-польських відносин на початку XXI ст.», «Віддзеркалення україно-польських взаємин в засобах масової комунікації». Кожен із цих розділів міг би стати повноцінним дослідженням. Однак, розглядаючи їх у сукупності, можна скласти цілісне й усебічне уявлення про сучасні процеси розвитку українсько-польських відносин.

Принцип цілісності та контекстуалізації. Процес дослідження сучасних українсько-польських відносин є окремим явищем, яке водночас відбувалося й відбувається в тісному контакті із зовнішнім середовищем, залежить від політичних, соціальних, історичних і культурних чинників. Тож задля вироблення повної картини досліджуваної проблеми, потрібно було розглянути особливості розвитку стосунків українців та поляків в контексті різноманітних зовнішніх впливів, які безпосередньо чи опосередковано позначалися на його якості. Наприклад, на інтенсивність, зміст та якість відносин України та Польщі вплинули процеси постмодернізму з його відходом від усталених норм та ідеалів і виробленням нового мислення, політична ситуація в Польщі та Україні початку XXI ст., зміна ціннісних орієнтирів у посткомуністичному середовищі, моральних засад поляків і українців, рівня інформованості населення, культурний розвиток.

Особливістю досліджуваної теми є те, що вона має інтердисциплінарний характер. У роботі тісно переплелися теоретичні засади історії, історіографії, джерелознавства, політології, міжнародних відносин. Тож, з огляду на це, в роботі був застосований **міждисциплінарний підхід**. Крім цього, залучено елементи аналізу історичної пам'яті, міфологізації і стереотипізації історії, політики пам'яті.

Важливою складовою теоретико-методологічної бази нашого дослідження став **багатофакторний підхід** до вивчення процесу розвитку українсько-польських відносин, діяльності окремих осіб і наукових інституцій. Для здійснення якісного аналізу розвитку стосунків українців та поляків вважаємо за доцільне поєднання двох підходів – **історико-ситуативного та історико-ретроспективного** як протипаги суто описовому методу вивчення історіографічного процесу.

Зазначені принципи реалізовані через застосування комплексу як **загальнонаукових** (метод системно-структурного аналізу, періодизації, синхронний метод, історико-порівняльний, історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний, проблемно-хронологічний, біографічний, метод контент-аналізу та ретроспективного й перспективного аналізу тощо), так і **спеціальних методів** історичного дослідження (історіографічний аналіз і синтез, історіографічна класифікація а також джерелознавчі методи: класифікації джерел, текстологічного й термінологічного аналізу, історичної критики джерел тощо).

Метод системно-структурного аналізу застосований для осмислення досліджуваної теми у послідовності розгляду окремих проблем, які пов'язані між собою та є елементами єдиної системи. На основі виявлення властивостей таких аспектів проблеми, як стан наукової проблеми, джерельна база дослідження, теоретико-методологічні засади роботи, особливості розвитку україно-польських відносин на початку ХХІ ст., віддзеркалення україно-польських взаємин в засобах масової комунікації були виявлені загальні характеристики цілої системи – «Українсько-польські відносини на початку ХХІ ст.: проблеми і перспективи».

Метод періодизації полягав у виокремленні певних етапів досліджуваної проблеми з метою з'ясувати основні тенденції й особливості кожного з них. Тож процес вивчення українсько-польських відносин було проаналізовано в такій послідовності: «Політика Інституту національної пам'яті Польщі та України щодо історичного минулого з Україною», «Російсько-українська війна

й актуальний стан взаємовідносин України та Польщі», «Зображення «іміджу» України в польських медіа», «Образ Польщі в українських засобах масової комунікації». Це дало змогу з'ясувати характерні тенденції розвитку польської історіографії відповідно до політичних, соціальних і культурних змін у державі в окремий період історичного розвитку задля формування загальної картини процесу розвитку українсько-польських відносин. Цей метод також застосований під час аналізу історіографії питання.

Синхронний метод дав змогу конструювати процес розвитку українсько-польських відносин, беручи до уваги зміни загальних політичних й культурних умов у Польщі й Україні. Таким чином, вдалося висвітлити процес появи перших активних розвідок з проблем українсько-польських відносин, існування старих міфів й стереотипів, формування нових ідей і поглядів щодо проблеми, їх еволюцію в окремі концепції тощо.

Історико-порівняльний, або метод компаративістики передбачав порівняння розвитку різних історичних концепцій, історіографії різних країн, ступенів висвітлення проблеми. Цей метод використаний для порівняння таких аспектів: розвитку особливостей історіографічного процесу в Польщі й Україні; ступеня висвітлення проблеми українсько-польських відносин, зокрема в різні періоди історії; концепцій представників різних течій польської та української історіографії щодо причин, результатів і т. ін. актуальних проблем українсько-польських стосунків.

Історико-генетичний метод застосований для з'ясування причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей процесу дослідження відносин українців і поляків. За допомогою цього методу вдалося розкрити характерні особливості розвитку українсько-польських відносин, а також діяльності окремих діячів, виходячи з причин, фактів, подій, пов'язаних із вивченням окремих аспектів української та польської історії.

Історико-типологічний метод (метод класифікації) дав змогу класифікувати джерельну базу проблеми; установи, що займаються українсько-польськими стосунками; періодичну літературу з досліджуваної проблематики.

Проаналізована діяльність таких наукових й освітніх інституцій Польщі та України, як-от: Інститут національної пам'яті Польщі, Український інститут національної пам'яті тощо.

Історико-системний метод передбачає розгляд цілісної картини об'єкта дослідження на основі зведення до єдиного усіх його частин, дає змогу перейти від конкретного-історичного знання до теоретичного. Цей метод сприяв вивченню усіх елементів процесу розвитку українсько-польських відносин, відповідно до їх взаємозв'язку в межах єдиної системи.

Проблемно-хронологічний метод відповідає за виокремлення проблемних історіографічних блоків. Наприклад, розвиток українсько-польських стосунків було поділено на такі проблемні періоди: 2000–2005 рр. – політизація українсько-польських взаємин; 2005–2007 рр. – формування «історичної політики» Польщі; 2007–2009 рр. – політика регулярних докорів за жертви на Волині й Галичині; 2009–2015 рр. – ревізія спільної політичної оцінки польсько-українського конфлікту часів Другої світової війни, законодавче затвердження спільних звинувачень; 2015–2022 рр. – процес інструменталізації історії політиками.

Метод контент-аналізу знадобився для дослідження й аналізу для вивчення й аналізу змісту наукових робіт польських та українських істориків на тему українсько-польських стосунків, наукових журналів; для виявлення відмінностей у трактуванні однієї і тієї ж події в різних джерелах інформації і т. ін.

Методи ретроспективного й перспективного аналізу дали змогу вивчити проблему починаючи від сучасного стану до моменту її появи з урахуванням часових змін, попереднього досвіду, відобразивши причинно-наслідкові зв'язки, закономірності подій тощо, а також навпаки, від моменту зародження проблеми й до теперішнього моменту задля прогнозування її подальшого розвитку. У роботі послідовно розкриті характерні риси, особливості й зміни розвитку українсько-польських відносин в процесі історичного розвитку; розроблені практичні рекомендації щодо подальшого

вивчення проблеми.

Спеціальні **методи історіографічного аналізу, синтезу й класифікації** допомогли вивчити, узагальнити, проаналізувати й класифікувати **отримані** знання. А саме: вивчено й проаналізовано роботи польських й українських учених (Е. Коко, Я. Пісулінського, М. Дуткевича, Т. Вісліча, Л. Зашкільняка, О. Рудої, І. Ярмошика, Т. Гриневича, Н. Чорної, Я. Борщика та ін.) із проблеми розвитку українсько-польських відносин, діяльність окремих істориків (Г. Мотики, В. Менджецького, Р. Внука, М. Литвина, І. Ільюшина, О. Каліщук, Ю. Щура, Р. Гриицьківа та ін.), роботи яких порушують проблеми стосунків українців і поляків; узагальнено й класифіковано **отримані** знання, виявлено причини, обставини, особливості й характерні моменти розвитку сучасних стосунків України та Польщі.

Джерелознавчі методи класифікації, текстологічного й термінологічного аналізу, історичної критики дали змогу виявити джерела, їх згрупувати та класифікувати, обрати методи їх опрацювання, з'ясувати умови, в яких вони були створені та мету їх появи, оцінити їх вичерпність й неупередженість, сформулювати механізми для їх дослідження, описати й проаналізувати зміст джерельного матеріалу, зіставити дані з іншими джерелами, порівняти **отримані** відомості з об'єктивними обставинами, оцінити достовірність й з'ясувати походження даних, що подані в джерелі, виявити специфічні терміни й увести їх у науковий обіг.

Зауважимо, що всі наукові методи взаємопов'язані між собою, тож задля досягнення мети дослідження потрібно було використати їх у комплексі. Поєднання різних методів дало змогу глибше проникнути в сутність предмету дослідження, виокремити головні аспекти проблеми та сформулювати стратегію дослідження. У підсумку вдалося проаналізувати процес дослідження українсько-польських відносин ґрунтовно та якісно.

Певне методологічне навантаження в роботі має термінологічний апарат. У дослідженні використані гносеологічні можливості ряду наукознавчих термінів, зокрема «українсько-польські відносини», під яким розуміємо

двосторонні відносини між Україною та Республікою Польща на міжнародному рівні у галузях міжнародної політики, економіки, освіти, науки, культури тощо.

«Імідж держави» визначаємо як образ держави, що виділяє певні ціннісні характеристики та покликаний справити емоційно-психологічний вплив на кого-небудь з метою популяризації, реклами тощо.

Під терміном «Двосторонні відносини» маємо на увазі державні контакти між двома країнами у політичній, економічній, культурній, інформаційній областях.

«Історична пам'ять» - це цілеспрямовано сконструйований засобами історичної політики відносно стійкий набір взаємопов'язаних колективних уявлень про минуле групи, кодифікований та стандартизований у суспільних, культурних, політичних дискурсах, міфах, символах, мнемонічних та комеморативних практиках.

«Історична політика» - це цілеспрямоване конструювання та утилітарне використання в політичних цілях «історичної пам'яті» та інших форм колективних уявлень про минуле та його репрезентації.

Таким чином, обґрунтована концептуальна модель дослідження та обраний методологічний інструментарій, а також узагальнена історіографічна література й залучений джерельний матеріал уможливають вирішення сформульованої у роботі мети та поставлених завдань. Це сприятиме, на нашу думку, не лише розширенню проблематики українсько-польських стосунків, але й дозволить наблизити міжсусідські дискурси стосовно найбільш актуальних питань розвитку обох країн.

1.2. Сучасний стан наукового дослідження і джерельної бази

Сучасний стан наукового дослідження

Початок 2000-х років відкрив нову сторінку у дослідженні українсько-польських відносин. Розвиток демократії, відхід від міфів та шаблонів у висвітленні спільного минулого, призвів до виходу в світ численної кількості літератури, присвяченої стосункам українців та поляків.

Згідно того, що в Польщі процес демократизації відбувався швидшими темпами, ніж в Україні, почнемо з представлення стану наукової розробки теми в Республіці Польща.

Активізація правих політичних сил і «кресових товариств» у Польщі сприяла певній політичній мобілізації. Серед істориків розгорнулася дискусія після публікації у 2000 р. праці польського еміграційного соціолога та історика Яна-Томаша Гросса «Сусіди. Історія винищення єврейського містечка» [20], що збурила громадську думку в Польщі. До суспільної свідомості почала доходити гірка правда, що поляки були не тільки жертвами Другої світової війни, але також іноді, як намагався довести Гросс, його активними учасниками [34, с. 101]. Таке твердження активізувало польських істориків, питання українсько-польських відносин стало питанням номер один в польській історіографії.

Упродовж 2000–2005 рр. історична проблематика починає активно входити до політичного діалогу. У 2000 р. почав активно функціонувати польський Інститут національної пам'яті (далі – ІНП). Українсько-польський діалог відбувається під патронатом державних інституцій: проведено дискусії щодо акції «Вісла» та її засудження парламентом Польщі (2000 р.), встановлено пам'ятники жертвам Єдвабного (2001 р.), вшановано жертви Волинської трагедії у Порицьку і т. ін. У той же час було реабілітовано УПА в Західній Україні (2003 р.) тощо.

Початок ХХІ ст. ознаменувався виходом потужної докторської праці Влодзімежа Менджецького «Німецька військова інтервенція в Україні в 1918 р.» (видана згодом у вигляді монографії у Варшаві) [24]. Базуючись на широкому колі матеріалів закордонних архівів, автор представив генезу перебігу акції центральних держав на території України в 1918 р., висвітлив характеристику збройних змагань, політику щодо українського національного руху. Книга В. Менджецького стимулювала польських істориків до об'єктивного погляду на українсько-польські відносини.

Під впливом загальної тенденції розвінчування міфів історії, окремі польські науковці змінювали свою позицію у трактуванні «гострих» подій минувшини.

Від початку 2000-х рр. тематика українсько-польських відносин почала активно порушуватися на наукових конференціях («Українці в новітній історії Польщі. 1918–1989», Слупськ, 2000; «Поляки на Поділлі: історія і сучасність», Кам'янець-Подільський, 2002). Особливістю презентованих тем було акцентування уваги в більшій мірі на гострих питаннях минулого. Ця тенденція прослідковується і донині [68].

На думку українського історика Георгія Касьянова, конфлікт, який виходить на рівень українсько-польських відносин – це не конфлікт між українцями й поляками, а конфлікт двох форм ідентичності, конфлікт, який активно інструменталізується політиками [116].

У 2002 р. в Торуні була видана збірка Владислава і Норберта Гілів «Стосунки Польщі з Україною у 1989–1993 рр.». У вступній частині автори наголосили на потребі польсько-українського діалогу й висловили сподівання на те, що «важкі розмови поляків і українців не залишаться перерваними, а будуть проведені на партнерських основах й приведуть до формування тривалих підстав добросусідського співіснування»[16].

Від 2003 р. (річниця подій на Волині) поширення набуває видана напередодні (2000 р.) праця Владислава і Еви Семашків (батька й доньки) «Геноцид, учинений українськими націоналістами щодо польського населення Волині 1939–1945». У дослідженні автори за спогадами учасників подій подають детальний опис українсько-польського конфлікту на Волині [33]. Під емоційним впливом цієї збірки формувалася позиція певної частини польських істориків щодо українсько-польського протистояння.

Період 2005–2007 рр. – формування «історичної політики» Польщі, головним чином на базі популяризації діяльності антикомуністичного підпілля, Армії крайової. Істотну роль у цьому процесі відіграв Інститут національної пам'яті (ІПН) Польщі.

Помаранчева революція в Україні сприяла зближенню українського і польського народів. Політичні зміни в Україні зробили можливим певне потепління також в українсько-польських відносинах (офіційне відкриття Кладовища львівських орлят, 2005 р.; урочистості, присвячені пам'яті українців, що загинули від рук польського підпілля в Павлокомі, 2006 р.) тощо. У 2005 р. єпископи римо-католицького костелу в Польщі й Української греко-католицької церкви представили спільне послання про взаємне пробачення й поєднання [64].

На початку XXI ст. українсько-польський діалог продовжився під час роботи конференцій, симпозіумів, круглих столів тощо. Помітну роль у цьому відіграв вже згадуваний семінар «Україна–Польща: важкі питання». Історичний діалог поступово вийшов на два рівні: науковий і громадський (публіцистичний). Окрім істориків цією темою зацікавились професійні політики, журналісти, митці. Здобутком семінару стало видання 10 томів серії «Польща–Україна: важкі питання» [75], де містяться результати дискусій польських і українських істориків щодо актуальних тем спільної історії.

У 2007 р. в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у Львові за ініціативи Я. Ісаєвича був відкритий Центр дослідження українсько-польських відносин. Завдяки цьому вдалося залучити до досліджень низку молодих українських учених, реанімувати науковий збірник «Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість». Актуалізована також проблема подолання історичних стереотипів і формування нової якості польсько-української співпраці на рівні держав і соціумів у контексті політичних змін кінця XX – початку XXI ст. [76].

Період 2007–2009 рр. – політика регулярних докорів українцям за жертви на Волині й Галичині.

Незважаючи на певні позитивні зрушення у науковому опрацюванні української тематики, у 2007–2009 рр. у Польщі продовжувалось інтенсивне нагадування полякам про численні жертви на Волині й Галичині від рук вояків УПА, докоряння українцям. На думку редактора часопису «Нова Польща»

(«Nowaja Polska») Єжи Помяновського, у країні від 2007 р. ця акція «переродилася в регулярну кампанію, що руйнує основу порозуміння з українцями», концепцію союзу з державою, яка мала стати стратегічним союзником [43].

У 2008 р. у Польщі відзначили 65-ті роковини Волинської трагедії. У Варшаві за сприяння ІНП й Світового союзу вояків АК відбулася міжнародна конференція «У 65-ту річницю винищення поляків на Східніх Кресах, здійсненого українськими націоналістами». Сторони домовилися, що головним є «будування діалогу, опертого на історичній правді, на її спільному, чесному пошуку ...» [44, с. 8].

На думку І. Ільюшина, причину розбіжностей у підходах учених до висвітлення актуальних моментів українсько-польських відносин у ХХІ ст. можна пояснити тим, що більшість із них не достатньо глибоко обізнана з відповідними документами і не має наміру це робити, оскільки керується стереотипами [57, с. 401].

Період 2009–2015 рр. – ревізія спільної політичної оцінки польсько-українського конфлікту під час Другої світової війни, законодавче затвердження спільних звинувачень.

15 липня 2009 р. відбулася спроба ревізії спільної політичної оцінки польсько-українського конфлікту під час Другої світової війни [111]. Польський Сейм ухвалив постанову «Щодо трагічної долі поляків на Східніх Кресах» про визнання антипольської акції українського підпілля як такої, що мала «характер етнічної чистки і ознаки геноциду» [91]. Своєю чергою у 2010 р. президент України В. Ющенко надав колишньому лідеру ОУН С. Бандері звання Герой України [165], що викликало в Польщі гостру негативну реакцію з боку різних верств суспільства.

На початку ХХІ ст. у Польщі активізується робота з дослідження діяльності ОУН і УПА. Центр уваги спрямований насамперед на польсько-українське протистояння на західноукраїнських землях у міжвоєнний період, роки Другої світової війни й повоєнний час.

У 2011 р. історик Лукаш Адамський з Центру Польсько-російського діалогу й порозуміння видає монографію «Прогресивний націоналіст. Михайло Грушевський та його погляди на Польщу та поляків». Праця містить епізоди польсько-української історії, збагачені висновками про перспективи польсько-українських відносин [3].

Важливе значення для розвитку українсько-польських стосунків мало рішення польського Сейму липні 2013 р. відзначити 70-ту річницю «волинського геноциду» й віддати шану його жертвам. Була зазначена їх кількість – 100 тисяч осіб. Ухвалою затверджувалося, що причиною цього явища було бажання українських націоналістів формувати власну монолітну національну державу [40, с. 21-24].

Вагомий внесок у розвій українсько-польських стосунків здійснила праця науковців. У цьому ж, 2013 році, в Києві була видана книга Гжегожа Мотики «Від Волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943–1947 рр.». Покликаючись на численні джерела і намагаючись бути неупередженим, автор намагається з'ясувати, що ж трапилося в 1943–1947 роках між поляками й українцями [66]. У 2013 р. у Варшаві за редакцією Є. Місила була видана нова ґрунтовна збірка документів і матеріалів щодо операції «Вісла» [29]. Видана збірка стала вагомим противагом спробам польських авторів виправдати увесь бруд здійсненої операції.

У цьому ж, 2013 р. історик із Жешува Ян Пісулінський видає свою книгу «Не лише Петлюра. Українське питання в польській зовнішній політиці 1918–1923 рр.». Автор доводить, що після підписання Ризького трактату українське питання продовжувало відігравати важливу роль у польській закордонній політиці, однак українська політика урядів не обмежувалася лише реалізацією українських планів Ю. Пілсудського щодо підтримки С. Петлюри [29].

У Польщі відбулася низка конференцій, на яких питання українсько-польського минулого викликали гострі дискусії науковців і публіцистів: «Польсько-українські стосунки 1991–2013: спроба підсумку» (Люблін, 2013), «Поляки та українці. 70 років після Волинської трагедії» (Гданьск, 2013),

«Польща–Україна: спільні шляхи до свободи...» (Житомир, 2015, 2017) та ін. [155].

24–25 квітня 2015 р. за сприяння Міністерства зовнішніх справ Республіки Польща, Католицького університету у Любліні й Інституту історії НАН України та інших установ у Житомирі пройшла щорічна міжнародна наукова конференція «Польща–Україна: спільні шляхи до свободи». До обговорення виносились такі питання, як геополітична концепція Ю.Пілуздського, антибільшовицький союз УНР з II Річчю Посполитою у 1920 р., історична політика та формування історичної пам'яті в країнах Балто-Чорноморського союзу тощо [172].

Водночас у Польщі продовжують активно діяти представники «кресових організацій» та їхні прихильники в науковому світі (Люцина Кулінська, Богуміл Гротт, Чеслав Партач). 6–7 червня 2015 р. в Кендзежині-Козьле (Опольське воєводство) під час «XII воєводських днів кресової культури й днів пам'яті жертв геноциду поляків на Східних Кресах II Речі Посполитої» й за сприяння «Товариства кресов'ян в Кендзежині–Козьле» було проведено конференцію. Головна її теза – український націоналізм завжди мав антипольський характер і сьогодні є великою загрозою для Польщі. Представники «кресових організацій» продовжують ототожнювати прояви українського націоналізму з нацизмом й активно нав'язують цю тезу широким верствам польського суспільства.

У 2015 р. побачила світ книга Л. Кулінської й Ч. Партача «Геноцид українських націоналістів проти поляків в 1939–1945». У книзі автори здійснили спробу визначити точну кількість жертв українсько-польського конфлікту, висвітлити питання польської самооборони на Волині. Водночас історики різко критично поставились до ліберальних польських діячів, зокрема середовища паризької «Культури» Є. Гедройця, яке, на їхню думку, спричинило «вибілювання» ОУН і УПА [22]. Таким чином, антиукраїнська позиція певних польських шовіністичних середовищ отримує «наукове» підкріплення.

Період 2015–2022 рр. – процес інструменталізації історії політиками

Від 2015 р. в Польщі активізувався процес інструменталізації історії політиками, про що неодноразово повідомляли самі польські вчені. На думку авторитетного польського історика Рафала Внука, Інститут національної пам'яті, найбільший центр, що займається новітньою історією в Польщі, почав служити правлячій партії та перестав функціонувати як дослідницька установа [101].

16 березня 2016 р. в Варшавському університеті за сприяння Центру польсько-російського діалогу й порозуміння відбулася міжнародна конференція «Радянські репресії 1943–1946 рр.: нові заходи й інтерпретації». Були представлені доповіді польських, українських, литовських і російських істориків. Особливу увагу приділено радянським репресіям на Волині й у Східній Галичині 1944–1945 рр. (доповідач Ігор Ільюшин), Волинській трагедії 1943 р. (доповідач Лукаш Адамський) тощо.

Схвалення польським Сеймом постанови Сенату від 7 липня 2016 р. та постанови Сейму від 22 липня 2016 р. про визнання подій на Волині 1943–1945 рр. «геноцидом, вчиненим українськими націоналістами проти мешканців II Речі Посполитої» [111] ще більше затьмарило взаємини сусідніх народів.

Голова правлячої партії «Право і справедливість» Ярослав Качинський вважає, що глорифікація Степана Бандери в Україні може завадити євроінтеграційним намірам України. «Ми не можемо протягом багатьох років погоджуватись, щоби в Україні був культ людей, які здійснили геноцид проти поляків». За словами політика, українці «перевершили німців у жорстокості стосовно поляків» [74].

8 червня 2017 р. в Центрі зустрічей культур м. Люблін відбувся круглий стіл «Спецоперація «Вісла»: новітні дослідження та оцінки». На захід були запрошені відомі польські історики-україністи проф. Ян Пісулінський, проф. Рафал Внук, проф. Маріуш Зайончковський та ін. Мета зустрічі – ознайомлення з останніми напрацюваннями вчених з проблеми операції «Вісла» та відзначення 70-річчя цієї події. Генеральний консул В. Павлюк подякував організаторам за вшанування пам'яті українців [99].

1 лютого 2018 р. Сенат Польщі прийняв закон «Про інститут національної пам'яті», що передбачає покарання за заперечення «злочинів українських націоналістів» [111]. 6 грудня закон підписав президент А. Дуда, який заявив, що прийняття закону є питанням виключно польського суверенітету і не дозволить очорнити добре ім'я Польщі [107]. «Варшава очікує від Києва рішучих кроків з розвінчання культів лідерів УПА. Такі люди, як Шухевич і Бандера, були злочинцями, які безпосередньо відповідальні за злочини проти польського народу [...] Ми не можемо згодитись із тим, що ці люди не вважаються злочинцями ...» [156]. Як бачимо, ситуація потребує не лише глибокого вивчення спірних питань історії, а також їх об'єктивного тлумачення й сприйняття обома сторонами.

22 березня 2018 р. на базі двох університетів – Національного університету «Києво-Могилянська Академія» та Варшавського університету – було засновано Українсько-польську комісію для дослідження взаємин 1917–1921 рр.*. Ініціативу активно підтримав Інститут історії НАН України. До складу комісії увійшло 8 українських і 8 польських істориків, фахівців з періоду Української революції й українсько-польських відносин. Очолили комісію проф. В. Верстюк і проф. Я. Я. Бруський. Завданням комісії є співпраця українських і польських учених у обговоренні актуальних проблем українсько-польського минулого, що по-різному трактуються в історичній літературі, підготовка до друку збірників документів, наративних праць, що має сприяти задоволенню потреби українців і поляків в отриманні інформації й знань про події початку ХХ ст. [71].

□ Члени комісії – вчені-історики з Польщі та України, які займаються польсько-українськими відносинами, поляками в Україні та еміграцією українців у Польщу в роки революції 1917–1921 рр. Українська частина комісії: В. Верстюк (Інститут історії України НАН України) – співголова, О. Бетлій (Києво-Могилянська академія), Г. Корольов (Інститут історії України НАН України), Н. Маковська (директор Державного архіву вищих органів влади та управління), О. Павлишин (Львівський університет імені Івана Франка), В. Піскун (Інститут української археографії та джерелознавства НАН України), М. Потапенко (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя), В. Скальський (Києво-Могилянська академія / Інститут історії України НАН України). Польська сторона комісії: Я. Я. Бруський (Ягеллонський університет у Кракові) – співголова, М. Коженювський (Університет Марії Кюрі-Склодовської у Любліні), М. Кротофіль (Університет Миколая Коперника у Торуні), Т. Кшонстек (Варшавський університет, центр східноєвропейських студій), В. Менджецький (Варшавський університет, Інститут історії Польської Академії наук), Ян Пісулінський, (Жешувський університет), С. Стемпень (Південно-східний науковий інститут у Перемишлі), М. Шуміло (Університет Марії Кюрі Склодовської в Любліні / Інститут національної пам'яті). Секретар комісії – О.Гнатюк (Києво-Могилянська академія / Варшавський університет, Центр східноєвропейських студій).

Така співпраця дає велику надію на порозуміння українців і поляків й перспективу їхніх подальших відносин. Можна погодитись з позицією Г. Мотики, що «фрустрація останніх років якраз викликана тим, що частина поляків і українців жили у переконанні, що друга сторона з ними погоджується. Щоби забути про минуле, його треба «прокричати» [104].

Щодо української історіографії українсько-польських відносин, то тут передовсім треба окреслити загальні особливості й тенденції її розвитку. Незалежна Україна отримала у «спадок» від УРСР радянську версію «історії Української РСР», сформованої на засадах соціально-економічного детермінізму і компартійної ідеології, а також велику кількість фахових істориків, серед яких більшу частину склали історики КПРС. Тож українська історіографія першого двадцятиліття ХХІ ст. ще залишала ознаки ідеологічної заангажованості, невисокий рівень фахової підготовки в роботі з джерельним матеріалом, ігнорування світових тенденцій у розвитку історичної думки і новітніх методологій. Проблемою був брак серйозних міжнародних контактів. Значною проблемою для українських вчених стало незнання іноземних мов. Усе це характеризувало українську історіографію як провінційну.

Згодом були посилені зв'язки і залежність науковців від держави. Зміни сталися тільки в тематиках історичних досліджень і наповненні навчальних програм освітніх закладів. Історія знову опинилася під ідеологічним і політичним тиском. Однак йшлося вже не про «радянізацію» минулого, а про «націоналізацію». Почалося «переписування історії».

Українська історіографія зберігала риси «марксистсько–ленінського» погляду на минуле. Їй були характерні риси радянської історіографії: існування міфів, замовчування невігідних моментів, фальсифікація документальних матеріалів. Лише на перший план замість класу й класової боротьби було поставлено націю та національну боротьбу. Українська історіографія розвивалась як етноцентрична, їй була властива героїзація й ідеалізація всього українського та протиставлення всього неукраїнського. Така неоромантична міфологізована версія української історіографії породила конфлікт історичної

пам'яті українців і затримала процес об'єктивного вивчення історії України. Це, у свою чергу, затормозило процес узгодження болючих питань українсько–польської минувшини з польською стороною.

Не дивлячись на те, відкриття архівів і полегшення умов для роботи істориків спричинило активний процес дослідження документальних матеріалів, який триває й досі. Стало можливим глибше вивчити замовчувані раніше проблеми минулого України, українсько–польських відносин зокрема, вийти за рамки модерних традицій і канонічної історії. Українські історики модернізували схему наскрізної і тяглої історії «українського народу», що була запропонована ще на початку ХХ ст.

Вагому роль у формуванні історичної політики відіграє Український інститут національної пам'яті*. За підсумками Л. Зашкільняка, українська історіографія демонструє легітимізацію української нації і державності й виконує функції компенсації історичної пам'яті в сучасній Україні. Тож українська історія була відокремлена від польської, російської та радянської, однак це зародило ускладнення з включенням української історії в європейську й узгодження з історією сусідніх народів, зокрема польського [54, с. 13-19] Проявляється тенденція міфологізації ОУН і УПА, демонстрування лише патріотичних проявів діяльності українського підпілля, заперечення фактів співпраці з нацистським режимом в Україні, або їх виправдовування боротьбою за національні ідеали, замовчування антипольської акції ОУН і УПА на Волині і в Галичині в 1943–1944 рр.

Намаганням досліджувати історичні явища із застосуванням сучасних методологій соціальної та антропологічної історії вирізняється Інститут історичних досліджень Ярослава Грицака при Львівському національному університеті ім. І. Франка (друкований орган інституції – часопис «Україна модерна»), Товариство дослідників Центрально–Східної Європи, що очолює

* Український інститут національної пам'яті (УІНП) – центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури.

Наталія Яковенко при Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (видають часопис «Український гуманітарний огляд»), Східний інститут українознавства ім. Ковальських при Харківському національному університеті ім. В. Каразіна на чолі з Володимиром Кравченком (друковане видання – «Схід-Захід») та інші. Низка дослідників–новаторів працюють у вищих навчальних закладах та інституціях.

Значну роль у становленні відкритого українського історіографічного простору для різних поглядів і методологій відіграють навчання й міжнародні стажування для українських вчених у наукових центрах Західної Європи та США [54, с. 13-19].

Окремо хотілося б виділити діяльність професора Львівського національного університету ім. І. Франка *Леоніда Зашкільняка*. Професор Зашкільняк – знаний в Україні і за кордоном фахівець з нової і новітньої історії Польщі, українсько-польських відносин, польської, української та зарубіжної історіографії XIX і XX ст., член Комісії істориків України та Польщі, Польського історіографічного товариства тощо. Його праці на тему українсько-польських відносин: «Українсько-польські стосунки в роки Другої світової війни: проблеми інтепретації» [110] та багато інших. Дослідницькі праці Л. Зашкільняка, які у більшості можна віднести до інтелектуальної історії, його активна співпраця з польськими колегами сприяють відходу від усталеного історичного канону, розвінчанню міфів і стереотипів минулого, розвитку українсько–польського наукового діалогу.

Українсько-польським відносинам присвячені також праці українського історика, доктора історичних наук, професора, директора Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України (2010–2018), заступника голови польсько-української історичної комісії при НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України *Миколи Литвина*. Історик має близько 500 наукових і науково-популярних публікацій з новітньої історії України, українсько-польських відносин. Його праця «Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби» [62, с. 134-140] висвітлюють

проблеми розвитку західноукраїнських земель у період німецької і радянської окупації часів Другої світової війни, українсько-польські відносин, які представлені в сучасній польській історіографії.

Учена з Волинського державного університету, професор *Оксана Каліщук* займається вивченням українсько-польських відносин першої половини ХХ ст., проблемами історичної пам'яті тощо. У 2013 р. О. Каліщук захистила докторську дисертацію «Українсько-польське протистояння на Волині та в Галичині у роки Другої світової війни: науковий і суспільний дискурси». Праці вченої містять глибокий історіографічний аналіз проблеми дослідження історії України ХХ ст. в сучасній польській історіографії [59] та українсько-польського протистояння у роки Другої світової війни [60, с. 523-235].

У 2015 р. *Володимир Маслак* із Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського захистив докторську дисертацію «Ранньомодерна українська державність в сучасних польській та російській історіографіях» [63]. Історик вивчає проблеми незалежницьких прагнень українців у сучасній польській історіографії, питання інтелектуального впливу ідей Єжи Гедройця на польські студії української історії.

У тому ж 2015 р. *Наталія Чорна* захистила докторську дисертацію «Історіографія українсько-польських взаємин 1990-х – 2014 рр.» [77]. Авторка здійснила історіографічний аналіз процесу і результатів дослідження сучасних відносин українців і поляків у зазначений період, виявила прогалини у вивченні проблеми та обґрунтувала перспективні напрями подальших наукових розвідок. У роботі аналізом охоплено праці українських, польських, російських, а також деяких західних учених. У дисертації вивчено здобутки науковців в обґрунтуванні концептуальних засад українсько-польських взаємин.

Дослідником українсько-польських відносин, діяльності ОУН і УПА є історик та громадський діяч *Роман Грицьків*. Р. Грицьків розробив періодизацію і детально проаналізував розвиток польської історіографії УПА та українсько-польських стосунків 1939–1947 рр. Історик є автором, упорядником та відповідальний редактором понад 50 наукових і науково-популярних праць,

фотоальбомів, збірників документів і матеріалів з історії та історіографії України ХХ століття [105].

Основні праці Р. Грицьківа з проблеми українсько-польських відносин: «Польська історіографія українсько-польського збройного конфлікту часів Другої світової війни» [51]. «Історіографічне значення матеріалів міжнародних семінарів «Україна-Польща: важкі питання» у дослідженні історії Української Повстанської Армії періоду Другої світової війни» [50, с. 190-192] тощо. У своїх роботах учений детально описує процес популяризації теми українського національно-визвольного руху в дослідженнях українських і польських авторів, виокремлює три фази розвитку українсько-польського конфлікту в польській історіографії [51].

Треба зауважити, що, з огляду на зацікавленість польських авторів «гострими» проблемами українсько-польських відносин, українські вчені найбільшу увагу приділили дослідженню українсько-польських стосунків часів Другої світової війни. Можемо припустити, що із збільшенням праць польських учених, присвячених суспільно-економічним і культурним проблемам українського населення першої половини ХХ ст., українсько-польським культурницьким впливам і союзницьким взаєминам, відповідно українська історіографія збагатиться важливими і такими необхідними сьогодні роботами.

Як бачимо, серед досліджень українських істориків також переважає тематика «гострих питань» минулого. Бракує робіт на теми українсько-польського порозуміння, повсякденного життя українців і поляків, соціального, економічного життя українців не тільки в Східній Галичині й на Волині, а й в інших регіонах України.

Немає у вітчизняних істориків одностайності у поглядах на проблемні питання українсько-польських відносин. І досі тривають дискусії з приводу ідеологічних засад українських націоналістів, характеру національно-визвольного руху, його моральної оцінки, термінології.

Великого розголосу набули звинувачення В. В'ятровича в політичній зангажованості у використанні подвійних стандартів у підході до джерел,

«критичності» до невивідних для його тези джерел, вилученні невивідних частин різних текстів, ідеологічно вмотивованому «опрацюванні джерел», вилученні спогадів із досліджень. Тарас Курило* та Іван Химка** звинувачують В. В'ятровича у фетишизації документів «офіційного походження» й відкиданні «неофіційних», запереченні контекстуальних чи порівняльних аргументів. Ще одним суттєвим недоліком праць В. В'ятровича вважають невикористання англомовної та німецькомовної літератури [61, С. 253, 259, 261, 264.]. Хоча загалом таким звинуваченням бракує доказової бази.

Отже, на початку ХХІ ст. історіографічний процес в Польщі та Україні активізується. Значний вплив на наукові дослідження польських учених справила діяльність польської еміграції, закордонні науково-дослідницькі центри. Наукові розвідки польських істориків набули більшої свободи. Розвиток польсько-українських відносин, відкриття архівів стимулювали до більшого зацікавлення українською проблематикою.

Було сформовано коло науковців, які намагаються переосмислити застарілі уявлення про українсько-польські відносини, розвінчати усталені стереотипи і міфи, налагодити рівноправний діалог поміж колегами. Водночас активізувалась група дослідників, котрі прагнуть розглядати історичні питання з традиційних консервативних великодержавних позицій.

На розвиток історіографії з питань українсько-польських відносин значний вплив мають добросусідські відносини між Польщею та Україною, взаємодія польського та українського інтелектуальних середовищ, бажання представників польських і українських політичних та наукових еліт порозумітися в складних питаннях спільного минулого. Велике значення в цьому контексті мають спільні польсько-українські конференції, симпозіуми, форуми тощо, поживлення особистих контактів між польськими та українськими вченими.

□ історик, навчався на історичному факультеті Львівського університету НаУКМА. Здобув ступінь доктора історії (PhD) в університеті Альберти, Едмонтон (Канада).

□* англ. John-Paul Himka, канадський історик українського походження, професор-емерит закладу історії Східної Європи Альбертського університету.

Джерельна база проблеми

Джерельну базу проблеми можна розподілити на два великі масиви: друковані та електронні джерела.

Друковані джерела

Важливим для розуміння особливостей становлення та інституціалізації сучасної польської україністики є таке історіографічне джерело як *матеріали інтерв'ю й листування*. Змістовою особливістю цього джерела є фіксація миттєвої рефлексії вченого стосовно порушених кореспондентом чи адресатом питань. У сьогоденні інтерв'ю є доволі поширеною формою діалогу вченого з суспільством. У нашій роботі ми використовували, наприклад, матеріали інтерв'ю Б. Трухан [67], Г. Мотики [104], Р. Внука [101] та ін.

У роботі використано також таке історіографічне джерело, як *науково-популярні та публіцистичні праці*. Особливістю цих текстів є намагання їхніх творців максимально зрозумілою мовою пояснити складні історичні проблеми, котрі найбільше цікавлять громадськість. В основному такі тексти презентовані в різноманітній періодиці суспільно-політичного та популярного характеру.

Найбільшим наповненням інформації позначене таке історіографічне джерело як *біографічні й бібліографічні покажчики та довідкові видання* [6]. Особливість наведеної в них інформації полягає в максимально формалізованій, зазвичай позбавленій оцінок передачі значного обсягу даних констатуючого характеру.

У нашому дослідженні також була опрацьована різнопланова *справочинна документація*. Змістовою особливістю цього історіографічного джерела є інформування громадськості про особливості функціонування різних інституцій українознавчого характеру – наукових товариств, громадських організацій, експертних польських чи міжнародних груп і комісій тощо. Для прикладу згадаємо надзвичайно змістовні для реалізації завдань нашого дослідження матеріали діяльності Українсько-польської комісії експертів з удосконалення змісту шкільних підручників з історії та географії [73].

Подібний до попередньої групи джерел формалізований характер мають і *документи державних органів влади*. Їхня змістова особливість полягає в передачі офіційної позиції стосовно того чи іншого питання. Особливу актуальність проблеми українсько-польських відносин у сучасному світі відображають *законодавчі акти* Президента України «Про відзначення державними нагородами» [164] осіб, які займаються дослідженням гострих тем української історії, «Про присвоєння С. Бандері звання Герой України» [165], а також *постанови й ухвали польського Сейму* щодо вшанування жертв польсько-українських конфліктів часів Другої світової війни, Волинської трагедії 1943 р. [107], зрештою – *офіційні звернення представників влади* тощо [91].

Окремий вид джерельної бази дослідження – **електронні джерела**.

Перевага цього виду документів полягає в оперативності висвітлення інформації, загальній доступності, можливості застосовувати візуальний матеріал, з'ясувати популярність представленої в Інтернеті книги, журналу чи інтерв'ю серед користувачів мережі, а також відстежити суспільну думку, коментарі щодо порушених питань тощо.

Електронні джерела, з яких почерпнуто інформацію для нашого дослідження, можна поділити на такі групи:

1. *Офіційні сайти органів влади*, де частково порушуються питання щодо діяльності навчальних закладів, зокрема сайти Міністерства освіти Польщі [84], Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій [144].

2. *Сайти-довідники, енциклопедії, досьє про персони, організації*. Здебільшого така інформація подається на сайті найбільшої і найпопулярнішої універсальної багатомовної інтернет-енциклопедії «Вікіпедія» [92].

3. *Офіційні сайти наукових, освітніх і громадських установ*, які займаються дослідженням історії України 1917–1947 рр.: Польської академії наук [147], Інституту історії [140] й Інституту політичних досліджень [142], Південно-Східного наукового інституту в Перемишлі [142], Інституту Центрально-Східної Європи [143] й Центру Східної Європи [151] в Любліні, Польського історичного товариства [145], Польського історіографічного

товариства [146], Українського історичного товариства в Польщі [149], Фундації святого Володимира [150], Інституту історії Варшавського університету [139], Центру Східноєвропейських студій Варшавського університету [151] тощо.

4. *Сайти наукових журналів, газет*, що висвітлюють проблеми історії України: Офіційний сайт журналу «Схід Європи. Гуманістично-суспільні студії» [135], «Історична спадщина і суспільна свідомість» [137], «Наш вибір. Газета українців в Польщі» [127], «Наше слово» [128], «Nowa Ukraina» [132], («Нова Україна»), «NaRubieży» [131] («На рубежі»), «Nad Wisłą i Dnieprem» [130] («Над Віслою та Дніпром»), «Nowy Prometeusz» [133] («Новий Прометей»), «Україна модерна» [138].

5. *Інформаційні сайти*, що представляють новини України і світу, актуальні репортажі про українсько-польські відносини тощо. До цієї групи джерел можна віднести *сайт Радіо свобода* [148], де часто порушуються проблеми українсько-польської минувшини, зокрема «гострі» питання спільної історії, як-от «Волинська трагедія часів Другої світової війни» [102]. Авторами дискусій є знані історики, фахівці з проблем спадщини українців і поляків: Я.Грицак, Н. Яковенко, Л. Запкільняк та ін. Як приклад можна згадати програму «Ми український народ: національно-етнічна мозаїка». Аналогічна проблематика, зокрема питання історії України в польській історіографії, нерідко обговорюється на сайті *Польського радіо* [93].

6. *Форуми, чати, блоги, інтерв'ю*. Дедалі популярнішою в сучасному житті стає інтернет-комунікація. Її перевагами є оперативність, прилюдність, різноманітність. Аналогічні тенденції спостерігаємо також в історичній науці. Тематики історичних досліджень урізноманітнюються, наукові доробки вчених ширше популяризуються. У нагоді стає Інтернет, адже це найпростіше, найшвидше й найактуальніше джерело поширення інформації сьогодні. Усе більше науковців звертається до мережі задля швидкого донесення результатів своєї праці до широкого кола читачів у різних кутках світу. У результаті сформувалися серйозні інтернет-канали, платформи, що порушують тематику

українсько-польських відносин, в обговоренні якої беруть участь фахові історики з України, Польщі й інших держав. Перевагою інтернет-спілкування є можливість прямого зв'язку з автором тексту, отримання миттєвої реакції на представлені тези, обговорення важливих, часто контroversійних моментів із широкою аудиторією, представниками протилежних думок і позицій. Позитивним моментом для автора є ознайомлення з реакцією публіки на його творчість, можливістю враховувати думку аудиторії в подальшій роботі, ставити певні прогнози. Для читацької ж аудиторії важливим є розуміння тієї чи іншої позиції автора з його відповідей на висунуті запитання, можливістю уточнення інформації тощо.

Стосовно теми нашого дослідження вдалося почерпнути корисні матеріали з таких інтернет-ресурсів: Мультимедійної платформи іномовлення України «Укрінформ» (єдине національне інформаційне агентство України, що висвітлює інформацію про життя в Україні й за кордоном) [171], українського онлайнового суспільно-історичного, науково-популярного видання «Історична правда» [94], українського інтернет-каналу «Громадське телебачення» [96], платформи міжнародного інтелектуального часопису «Україна модерна» [138], «Українська правда» [138], «Історична правда» [137], найбільшої у світі англomовної соціальної мережі «Facebook», соціальної мережі для публічного обміну інформацією «Twitter» [97].

Активними авторами інтернет-дописів на актуальні теми українсько-польських відносин є польський історик, директор Центру польсько-російського діалогу й порозуміння Лукаш Адамський [3], український історик і політик, колишній директор українського Інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович [103], історик і публіцист Олександр Зінченко [113] та ін.

7. *Аудіовізуальні джерела* є доволі важливими для реконструювання картин досліджуваних подій. Хоча серед учених часто спостерігається критичне ставлення та певна недовіра до зображальних джерел. Перевага надається класичним історичним документам. Лише окремі дослідники вміють

підходити до аналізу візуальних матеріалів так само критично, як і до письмових носіїв інформації. На думку київської дослідниці Ольги Калястрок, така ситуація певною мірою передає суб'єктивізм і егоїзм ученого, який в процесі дослідження формує власне бачення подій і зображення явища часто руйнує складений образ. О. Калястрок стверджує, що фото й відеоматеріали – «це цілком самодостатні історичні джерела, які потребують такої ж джерелознавчої критики та відповідного методичного інструментарію, як і писемні документи» [119].

Сьогодні дедалі частіше трапляється так, що певні події висвітлюються лише у вигляді фото- або відеопрезентацій. Наприклад, про проведення і зміст окремих українсько-польських конференцій [121], найсвіжіших інтерв'ю з відомими ученими щодо актуальних питань історії України тощо [87] можемо дізнатися саме завдяки вказаним джерелам. Усе частіше інформація, що подається в мережу Інтернет, представлена саме в такий спосіб. На жаль, буває й так, що, окрім фото- й відеоматеріалів, дослідник може й не знайти більше інформації.

Як бачимо, джерельна база дослідження доволі презентабельна: від узагальнюючих до вузькосюжетних праць, законодавчих актів і постанов до інтерв'ю, інформаційно-довідкових і публіцистичних матеріалів тощо. Використання такого розмаїття джерел дало змогу отримати доволі об'єктивну картину про процеси розвитку українсько-польських відносин, виявити провідні тенденції, окреслити актуальні питання розвитку українсько-польського діалогу.

Висновки до розділу I

Історія становлення і розвитку українсько-польських відносин займає помітне місце в українській та польській історіографії. Багато вчених вивчають складні процеси розвитку українсько-польських взаємин в різні історичні

періоди. Здобуття політичної незалежності України і Польщі призвело до кардинальної перебудови історіографії, до нового етапу у її розвитку.

Дослідження сучасного періоду в розвитку українсько-польських відносин істориками, економістами, політологами розпочалося паралельно до активізації цих взаємин у політичному житті. Активний процес нагромадження інформації стосовно формування відносин сучасного періоду та підкреслення важливості повноцінного розвитку українськопольської співпраці, як важливого стабілізуючого чинника в Центрально-Східній Європі, розпочався після 1991 р.

Дослідники намагаються проаналізувати процеси останнього десятиріччя ХХ ст. та визначити перспективи українсько-польського співробітництва у ХХІ ст., про що свідчить проведення міжнародних наукових семінарів, симпозіумів, конференцій, круглих столів. Упродовж 1990–2007 рр. українськими та польськими науковими центрами було організовано значну кількість наукових конференцій, які проводились по чергово в Польщі та Україні.

Опубліковані збірники матеріалів названих та інших наукових конференцій, в яких вміщено доповіді, статті, матеріали сотень істориків і політологів України та Польщі є значним доробком історіографії. Здійснений обмін інформацією, поглядами та оцінками дозволив окреслити сучасний стан досліджень проблематики, узгодити спільні підходи, створити підстави для узгодження розбіжностей і протилежних версій інтерпретації подій й формулювання висновків, що привело до поступового вироблення спільних позицій обох сторін.

На поживлення історіографічного процесу впливає розвиток добросусідських відносин між Україною та Польщею, усвідомлення представниками еліт обох держав необхідності порозуміння. Вагоме значення у налагодженні українсько-польського діалогу відіграють наукові з'їзди, симпозіуми, форуми.

Російсько-українська війна 2022 р. не лише сприяла розвитку українсько-польських відносин, а й активізації історіографічних пошуків науковців України та Польщі.

РОЗДІЛ II Особливості розвитку українсько-польських відносин на початку XXI ст.

2.1. Політика Інституту національної пам'яті Польщі та України щодо спільної історичної спадщини

Говорячи про особливості розвитку українсько-польських відносин на початку XXI ст., треба відмітити залежність їх розвою від діючої історичної політики як в Польщі, так і в Україні, та від специфіки історичної пам'яті.

Історична пам'ять щільно зберігає результати культурного, соціального, політичного життя людей. Це, з одного боку, результат культурної, соціальної, політичної інженерії, а з іншого – інструмент конструювання культурної, соціальної, політичної, релігійної ідентичностей, які в епоху націоналізму синтезуються в національну ідентичність.

Вагому роль у конструюванні історичної пам'яті відіграє історична політика. Найбільш виразною рисою історичної політики є ідеологічна та політична інструменталізація як історії, так і пам'яті, утилітарне використання історії та пам'яті у внутрішній політиці, юридичних та законодавчих практиках, ідеологічних, дипломатичних та воєнних конфліктах.

Розробка та реалізація історичної пам'яті протягом всього XX ст. була монополією держави. Розвиток громадянського суспільства, інформаційна та медіа революції забезпечили вплив на історичну політику різних суспільних груп – суспільних, релігійних, політичних, культурних і т.п. Держава втратила монополію в тій сфері, але продовжує залишатися основним гравцем у ній.

Однією з тенденцій у цій сфері на початку 2000-х рр. стало створення спеціалізованих державних інститутів, що покликані розробляти та здійснювати історичну політику.

На початку XXI ст. як в Польщі, так і в Україні, відповідальність за проведення історичної політики, формування та специфіку історичної пам'яті несуть Інститути національної пам'яті.

Польський Інститут національної пам'яті - Комісія з переслідування злочинів проти польського народу (пол. - *Instytut Pamięci Narodowej — Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (IPN)*), (далі – ІПН) – науково-дослідний інститут у Польщі з функціями слідства і обвинувачення.

Заклад було створено 19 січня 1999 р. на підставі Закону про Інститут національної пам'яті — Комісію з розслідування злочинів проти польського народу від 18 грудня 1998 (пол. *Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej — Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*).

Першим очільником ІПН протягом 2000-2005 рр. був проф. Леон Керес. Головою ІПН від грудня 2005 по 10 квітня 2010 р. (до своєї трагічної загибелі в катастрофі під Смоленськом 10 квітня 2010 р.) був доктор історії Януш Куртика. Певний час функції очільника ІПН виконував д-р Францішек Грицюк. 10 червня 2011 р. Сейм Республіки Польща обрав на посаду голови ІПН д-ра Лукаша Камінського, який виконував свої функції до 22 липня 2016 р. Після нього Інститут очолював д-р Ярослав Шарек. А від 23 липня 2021 р. новим головою ІПН став обраний сеймом Республіки Польща д-р Кароль Навроцький [141].

ІПН складається з центрального управління у Варшаві, а також із 11 регіональних управлінь у найбільших містах Польщі. Кожне управління перебуває у тому самому місці, де міститься відповідний Апеляційний суд. В інституті працює майже 2000 чоловік.

Організаційно ІПН має сім підрозділів:

- Головна комісія з розслідування злочинів проти польського народу;
- Люстраційне бюро;

- Архів ПН;
- Бюро вшанування боротьби й мучеництва;
- Бюро пошуків та ідентифікації;
- Бюро національної освіти;
- Бюро історичних досліджень.

Всі підрозділи діють як на центральному рівні, так і на місцевому.

Садба Інституту національної пам'яті знаходиться у Варшаві на вул. Януша Куртики 1. На сьогодні діють 11 філій Інститут в містах, де функціонують апеляційні суди (Білосток, Гданськ, Катовіце, Краків, Люблін, Лодзь, Познань, Жешув, Щецин, Варшава, Вроцлав). Ще в 7 містах (Бидгощ, Гожув-Велькопольський, Кельце, Кошалін, Ольштин, Ополе, Радом) створені представництва ПН.

До завдань Інституту входить збір та ведення документів органів державної безпеки, складених від 22 липня 1944 р. по 31 липня 1990 р., проведення розслідувань нацистських і комуністичних злочинів, у тому числі злочинів, скоєних проти осіб польської національності або польських громадян, злочинів проти інших національностей, вчинених у період від 8 листопада 1917 р. по 31 липня 1990 р.

Важливим у діяльності Інституту є вивчення стосунків поляків з іншими народами, зокрема українцями. У багатьох випадках це болісне минуле, позначене стражданнями й жертвами, однак члени Інституту переконані, що і в цих питаннях можливий діалог. Результатом здійснених наукових досліджень стали сотні конференцій, тисячі виданих книг, вихід друком понад 200 наукових і популярних часописів. Було реалізовано багато тисяч освітніх проектів. У центрі уваги науковців опинилися проблеми українсько-польської війни 1918–1919 рр., українсько-польських відносин під час Другої світової війни й у повоєнний період тощо. У 2015 р. за сприяння Інституту була видана книга «Польща. Нарис історії» (Варшава, 2015), у якій викладено польську перспективу бачення власної історії, місце в ній України й українців, а також польське трактування численних гострих епізодів українсько-польської історії

[69]. 20 лютого 2020 р. за сприяння ІНП відбулися наукові дебати істориків на тему: «Гене́за Київської операції». Науковці обговорили низку актуальних питань українсько-польської минувшини, зокрема українсько-польський мирний договір 1920 р. [141].

Інші важливі завдання Інституту включають проведення наукових досліджень та діяльності в галузі народної освіти. Статутним завданням Інституту національної пам'яті є також пошук місць спочинку людей, які загинули в боротьбі за незалежність і об'єднання Польської Держави, які загинули в боротьбі проти тоталітарної системи чи внаслідок тоталітарних репресій та етнічних чисток у період від 8 листопада 1917 р. до 31 липня 1990 р., проведення заходів, пов'язаних із вшануванням історичних подій, місць і постатей в історії боротьби та мучеництва польського народу вдома та за кордоном, а також місць боротьби та мучеництва інших народів на території Республіки Польща в період від 8 листопада 1917 р. до 31 липня 1990 р.

Закон про Інститут національної пам'яті передбачає оприлюднення документів, зібраних в архівах спецслужб Польської народної республіки (1944-1989 рр.) особам, про яких органи держбезпеки збирали інформацію на основі навмисно зібраних даних, у тому числі таємно [141].

Тож, після 2000 р. в польській історіографії почалася тенденція пошуку фактів і з'ясування їх правдивості. Ця тенденція зберігається й донині. Політична заангажованість частини науковців призводить до необ'єктивної інтерпретації ними результатів своїх пошуків.

Загалом, визнаючи поважність ІНП, професор Т. Вісліч вважає, що сама ідея зосередити велику масу архівних документів в одній установі й ускладнити до них доступ, була «однозначним підтвердженням політичної і суспільної ваги зібраних документів». Історик наголошує, що поява інституції призведе до «підхльостування» історичними фактами певних політичних шаблонів: «таким чином постане новий ідеал історика, завданням якого буде вже не творення зрозумілої для читача цілісної візії минулого, а відшукування і

публікація документів, які за самою своєю суттю мають мовити правду». Т. Вісліч характеризує це як «синдром ІНП» [47, с. 40].

За сприяння Інституту національної пам'яті виходить друком серія видань Інституту національної пам'яті Польщі, де публікуються матеріали, що є результатом регулярних зустрічей науковців [42]. Колишній голова ПН Польщі Януш Куритка свого часу сказав так: «Маємо [...] зробити все, щоб стратегічний союз з Україною й народом українським був розбудований, зміцнений і реально функціонував у майбутньому» [42].

На початку ХХІ ст. урядовці України й Польщі робили численні спроби порозуміння українців і поляків щодо конфліктних моментів їх минулого. Проявом українсько-польського примирення було відкриття 11 липня 2003 р. пам'ятника жертвам трагедії у с. Павлівка на Волині за участю президентів Леоніда Кучми та Александра Кваснєвського.

У 2008 р. у Польщі відзначили 65-ту річницю Волинської трагедії. Під час урочистих заходів спостерігалось штучне нагнітання напруги між поляками та українцями. Усіляко популяризувалася тематика «геноциду» [42].

На думку польського історика Т.Стриєка, протягом 2008-2013 рр. відбулася криза налагодження відносин між українцями та поляками. Обидві сторони віддалилися одна від одної [35, с. 329-350].

Гострі проблеми минулого активно використовувалися з політичною метою, зокрема напередодні пам'ятних дат, пов'язаних із трагічними подіями українсько-польської історії. Трагування подій українсько-польської минувшини впливало на розвиток двосторонніх відносин України та Польщі.

10 липня 2008 р. за сприяння ІНП й Світового союзу військових Армії крайової (голова, Чеслав Цивінський, теж загинув у Смоленській катастрофі) у Варшаві відбулася наукова конференція, присвячена 65-й річниці Волинських подій. Виступи референтів відображали різні підходи, факти й висновки щодо одного й того ж явища. За результатами заходу було видано збірку матеріалів конференції «Волинь 1943 – розрахунок» [42], де подається підсумок актуального стану бачення причин й перебігу трагедії. Автори представили

доробок трьох середовищ: учасників семінарів «Польща – Україна: важкі питання», співробітників Інституту національної пам'яті, а також свідків подій, представників Вроцлавського товариства увічнення жертв злочину українських націоналістів.

Починаючи від 2009 р. в Польщі законодавчо затвердили претензії та звинувачення українців у трагічних подіях минулого, пов'язаних із польсько-українськими відносинами. Знаковою подією в Польщі для визначення характеру відносин з Україною було надання в 2010 р. українським президентом В. Ющенком звання Герой України колишньому лідеру ОУН С. Бандері [165] та ухвала польського Сейму про відзначення 70-ї річниці «волинського геноциду» (липень 2013) [40].

Вагомим чинником, який справляв вплив на формування офіційних українсько-польських відносин було історичне підґрунтя стосунків українців та поляків. Як правило, напередодні знакових подій історії в Польщі та Україні виходить в світ значна кількість наукової літератури, що висвітлює сучасне бачення українсько-польських відносин. Так, Напередодні річниці подій на Волині, у 2011 р. у Кракові була видана книга Г. Мотики «Від Волинської різанини до акції "Вісла". Польсько-український конфлікт 1943–1947» [26]. Аналізуючи польсько-українське протистояння 1943 р., автор подав відомості численних злочинів, здійснених українськими націоналістами проти поляків. Свою книгу Г.Мотика написав на базі фактів, зібраних представниками кресових товариств, репрезентантами ненаукового напряму польської історіографії Владиславом та Евою Семашками «Геноцид, учинений українськими націоналістами проти польського населення Волині в 1939–1945 рр.» [33]. І хоча дана праця була що розкритикована частиною істориків за численні фальсифікації, вона стала основою для багатьох робіт польських істориків.

Книга Г. Мотики була розкритикована й українськими фахівцями. Київський журналіст Іван Ольховський, дослідник Другої світової війни на Волині, припускає, що дослідження польського науковця могло вплинути на

резолуцію Сенату Польщі про визнання Волинських подій як таких, що мали ознаки геноциду [125].

За спостереженнями Богдана Гудя, напередодні 70-ї річниці Волинської трагедії дискусія українських і польських учених обірвалася. Її замінив польський монолог. На думку історика, цей монолог був не лише активний, а й навіть агресивний [115]. 6 лютого 2013 р. в Любліні відбулася наукова конференція, організована Інститутом національної пам'яті Польщі. На захід не було запрошено жодного українського вченого. Сама конференція була присвячена масового винищення поляків на Волині сотнею УПА Григорія Перегіняка в 1943 р. Працівник ІНП Польщі Маріуш Зайончковський відмітив, що захід організований задля «представлення позиції польської історіографії щодо цього питання в опозиції до української історіографії». На думку історика, якщо б у заході взяли участь українські вчені, «не було б жодної дискусії, почалася б суперечка» [154].

Позитивним моментом у налагодженні українсько-польського діалогу мали офіційні відзначення трагічних подій спільної історії. 27 лютого 2013 р., з нагоди відзначення 70-х роковин подій на Волині у Варшаві відбулося засідання Польсько-українського форуму партнерства, у якому взяли участь 30 представників українських та польських організацій, політики та експерти з українсько-польських відносин. Співголови форуму Павел Залевський та Анатолій Кінах вшанували пам'ять загиблих на Волині. Депутат Європарламенту П. Залевський підкреслив: *«Ми маємо право на правду, з нього випливає право на пам'ять та вшанування тих жертв вбивств, які все ще потребують вшанування. Ми також сказали, що дуже вагомим для нас є поєднання, що воно має суспільний характер. Ми вважаємо, що питання дискусії на тему цих складних справ у польсько-українській історії має бути відокремлене від політики»* [158].

Не дивлячись на те, схвалення польським Сеймом постанови Сенату від 7 липня 2016 р. та постанови Сейму від 22 липня 2016 р. про визнання подій на Волині 1943–1945 рр. «геноцидом, вчиненим українськими націоналістами

проти мешканців II Речі Посполитої» [111], прийняття Сенатом Польщі 1 лютого 2018 р. закону про інститут національної пам'яті, що передбачає покарання за заперечення «злочинів українських націоналістів» [111], спростували всі здобутки на шляху польсько-українського порозуміння.

Жахливим проявом політизації українсько-польських відносин в Польщі стало цькування польського історика українського походження, голови українського товариства в Любліні Григорія Купріяновича після виголошеної ним 8 липня 2018 р. промови на честь вшанування жертв Сагринської трагедії 10 березня 1944 р. Історик ствердив, що «у Сагрині [...] віддали своє життя численні сини і дочки українського народу [...] лише тому, що говорили вони українською мовою, за те, що сповідували святу православну віру [...]. ... атаку на село здійснило об'єднання відділів Армії крайової ...» [160]. Уже на наступний день промова Г.Купріяновича була піддана гострій критиці з боку місцевої влади. Особливо жорстко відреагував воєвода м. Люблін Пшемислав Чарек. Історика було звинувачено в українському націоналізмі, а його дії охарактеризовано як «українська провокація». Така відкрита антиукраїнська позиція державного службовця спровокувала миттєве погіршення українсько-польських відносин [114].

Тож, на сучасні українсько-польські відносини впливає політизація питання. Найгірше те, що це справляє вплив на погіршення відносин між українським та польським населенням, формування нових стереотипів та упереджень. Гострі дискусії на тему стосунків українців та поляків сьогодні розгортаються між Г. Мотикою та В. В'ятровичем [163]. Однак діалог учених продовжується та має перспективу.

Український інститут національної пам'яті (далі - УІНП) був створений за ініціативою президента Віктора Ющенка як переймання досвіду окремих країн Центральної та Східної Європи. Виникнення УІНП вписується у загальний контекст створення інституцій, що спеціалізуються на розробці та реалізації історичної політики в регіоні, створених державою. Практично усі

вони були «заточені» під ідею «подолання наслідків тоталітаризму». Під останнім як правило розуміли комунізм як політичну систему.

Інститут був створений в рамках програми, направленої на «увіковічення пам'яті жертв політичних репресій та голодоморів в Україні», а назва була запозичена в поляків. Повної ясності щодо функцій, статусу та повноважень інституту не було навіть у його засновників, а перипетії його створення вказували на прихований бюрократичний та відкритий політичний супротив. Практично усі десять років свого існування УІНП перебував в пошуку інституціональної ідентичності. Інституцію два рази було ліквідовано й реорганізовано.

У червні 2005 р. Ющенко поручив уряду створити міжвідомчу робочу групу, яка мусила розробити пропозиції до структури та основним напрямки роботи інституту. Через три місяці Кабінет Міністрів створив таку групу. Прогнозувалося, що до її складу увійде три десятки представників міністерств, громадських та наукових організацій.

Через півроку, у травні 2006 р. Постановою уряду був створений Український інститут національної пам'яті. Інститут складався як центральний орган виконавчої влади, його завдання визначалися таким чином:

«...посилення уваги суспільства до власної історії, розповсюдження об'єктивної інформації про неї в Україні та світі;

реалізація державної політики та координація діяльності в сфері відродження та збереження національної пам'яті Українського народу;

забезпечення усестороннього вивчення етапів боротьби за відновлення державності України в ХХ ст., історичного минулого українського народу, у тому числі всіх форм репресій;

Здійснення комплексу заходів з увіковічення пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій, учасників національно-визвольної боротьби» [117].

У червні 2006 р. Уряд затвердив Положення про Український інститут національної пам'яті. На інститут покладалися такі завдання:

«Участь у формуванні та реалізації державної політики у галузі відновлення та збереження національної пам'яті українського народу, зокрема щодо сприяння державою згідно статті 11 Конституції України, консолідації та розвитку нації, її історичного усвідомлення та культури;

забезпечення всебічного вивчення багатовікової історії створення української держави, етапів боротьби за відновлення державності України в ХХ ст.;

забезпечення вивчення історії проживання на території України, інших корінних народів та національних меншинств та їх інтеграції до українського суспільства;

Здійснення комплексу заходів щодо увіковічення пам'яті учасників національно-визвольної боротьби, Першої та Другої світових воєн, жертв голодоморів та політичних репресій;

посилення уваги суспільства до власної історії, розповсюдження про неї об'єктивної інформації в Україні та світі» [116].

Інститут мусить розробляти пропозиції відносно «відновлення об'єктивної та справедливої історії українського народу», «пропаганди давності походження української нації та її мови», організації роботи по формуванню патріотизму у громадян України», визначати «напрями та методи відновлення історичної правди та справедливості у вивченні історії України» [117].

Коло функціональних обов'язків інституту є доволі широким: від формування Архіву національної пам'яті до реалізації проектів усної історії, від розробки пропозицій щодо просування концепції голодомору-геноциду на міжнародній арені до розробки нормативно-правових актів (у тому числі міжнародних), від створення музейних експозицій до підготовки пропозицій щодо забезпечення соціального захисту учасників національно-визвольної боротьби та нагородження державними орденами та званнями.

Очікування, покладені на діяльність УІНП зіткнулися з суровою політичною та бюрократичною реальністю. Становлення УІНП (2006–2007 рр.) припало на період найгострішої політичної кризи та боротьби за переділ влади

між президентом з одного боку, та її політичними опонентами (Партія регіонів, комуністи), які отримали контроль над урядом, з іншого. УІНП ні щодо статусу, ні щодо реального обсягу повноважень, ні щодо фінансування навіть віддалено не нагадував свій польський аналог. Більше того, на відміну від Польщі, в Україні був відсутній консенсус еліт щодо історичної політики, ролі та місця інституту у цій політиці. Інститут був створений як орган виконавчої влади (уряду) і був повністю залежний від змін політичної кон'юнктури, у суспільстві був відсутній консенсус щодо його завдань та сенсу його існування.

Щодо бюрократичної складової, то з осені 2006 р. до осені 2007 р. уряд, частиною якого був УІНП, очолював опонент чинного президента та його історичної політики, В. Янукович — важко було очікувати від нього співчуття будь-яким починанням В. Ющенка. Відвертим бюрократичним знуцанням було й те, що фінансування УІНП до 2008 р. здійснювалося через Державний комітет архівів України, який очолювала при уряді В. Януковича представниця Комуністичної партії України. У державному бюджеті 2006 р. передбачалося фінансування інституту обсягом 912,4 тис. гривень (152,8 тис. Євро) [116].

УІНП, за словами заступника директора інституту, В. Верстюка, не грав жодної самостійної ролі, а практично був виконавцем розпоряджень Секретаріату президента та віце-прем'єр-міністра з гуманітарних питань (ця оцінка припадає вже на той час, коли УІНП отримав можливість розгорнути свою діяльність) [116].

Діяльність УІНП дещо пожвавилася після позачергових виборів 2007 р. та створення коаліційного уряду на чолі з Ю. Тимошенко, яка номінально вважалася прихильницею В. Ющенка. Головним завданням інституту стало забезпечення меморіальних заходів, присвячених 75-м роковинам голоду 1932-1933 років в Україні. На цей період припадає пік фінансування інституту: у 2007 р. воно зросло до 3, 478 тис. гривень (476 тис. євро), у 2008 р. - становило 15, 921 тис. гривень (2,242,394 євро), це був рік широкомасштабних меморіальних заходів присвячених Голодомору 1932 – 1933 рр. в Україні, у

2009 – 14,501 тис. гривень (1,381,047 євро), у 2010 р. – 19, 236 тис. (1,672,695 євро).

У 2008–2009 роках УІНП реалізував два значні проекти. Один із них – створення Національної Книги пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Другий - розробка концепції історичної освіти в Україні - спроби вийти за межі національного/націоналістичного ексклюзивного нарративу, відмовитися від його побудови на основі ідеї «нації-жертви» та збалансувати надлишок політичної та соціально-економічної історії запровадженням сюжетів історичної антропології [117].

УІНП також взяв участь у законотворчій діяльності: за його сприяння було підготовлено перший в Україні «меморіальний» закон «Про Голодомор 1932 – 1933 років. в Україні» (2006), розроблено концепцію закону про український національно-визвольний рух 20-х – 50-х років двадцятого століття (ухваленого парламентом у 2015 р.).

У 2010 р. УІНП знову став жертвою політичної кон'юнктури. Через півроку після приходу до влади В.Януковича та Партії регіонів у рамках «оптимізації центральних органів державної влади» УІНП було ліквідовано. Не встигла піднятися хвиля обурення «патріотичної громадськості» цим антипатріотичним актом, як уже в січні 2011 р. інститут було відтворено.

Його статус був «знижений»: інститут став науково-дослідною установою «в управлінні Кабінету Міністрів». Згідно з новим Положенням, основними завданнями інституту стали:

«1) наукове та аналітичне забезпечення формування державної політики з питань національної пам'яті;

2) розроблення у межах своїх повноважень науково обґрунтованих рекомендацій Кабінету Міністрів України у сфері реалізації гуманітарної політики;

3) виконання державних програм фундаментальних та науково-практичних досліджень проблем національної пам'яті, її впливу на формування громадянського суспільства, української нації.

4) здійснення наукових та науково-практичних досліджень державних традицій українського народу, його боротьби за свободу та соборність України;

5) вивчення трагічних подій в історії народів України та участь у заходах щодо увічнення пам'яті їхніх жертв;

6) участь у науково-просвітницькій роботі, освітній діяльності, пов'язаній із проблемами національної пам'яті» [117].

Фактично інститут було перебудовано на зразок академічних установ. Керівництву інституту було надано свободу вибору тем та дослідницьких пріоритетів. Головною умовою було «не лізти в політику». Бюджет інституту було зведено до обсягу дослідницької установи, у 2012 – 4,968 тис. гривень, у 2013 – 5,658 тис. гривень, у 2014 – 5,531 тис. грн.

Реорганізація та перепрофілювання УІНП викликали невдоволення тих сегментів суспільства, представники яких розглядали його як орган, покликаний здійснювати регулятивно-контрольні ідеологічні функції для забезпечення національно-ексклюзивної версії колективної/історичної пам'яті. Особливе роздратування викликав той факт, що директором було призначено члена Комуністичної партії України В. Солдатенка. Екс-директор архіву СБУ В. В'ятрович навіть висловив припущення, що УІНП перетвориться на «інструмент реабілітації тоталітаризму» [116].

Ці пропозиції, базовані на ідеологічних упередженнях, не виправдалися: фактично інститут продовжував працювати в руслі стандартного національного нарративу. Більше того, у 2011–2014 рр. УІНП зосередився на розробці теоретичних та концептуальних проблем колективної/історичної пам'яті.

У 2010–2014 роках в Українському інституті національної пам'яті (УІНП) та в деяких академічних інститутах почала складатися група вчених, які виявляли стійкий інтерес до теоретичних та методологічних розробок у сфері *memory studies*. В УІНП було складено словник ключових термінів та понять, видано об'ємну бібліографію досліджень з теми пам'яті, тут же було розпочато випуск серії «Національна та історична пам'ять», у 2011–2014 роках, вийшло десять випусків збірки.

Падіння влади В.Януковича в 2014 р. призвело до ліквідації УІНП в липні 2014 р. та одночасного його відновлення. Реінкарнація УІНП відбулася у статусі «центрального органу виконавчої влади щодо реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури».

У листопаді 2014 року Кабінет міністрів України затвердив нове положення про УІНП поклавши на інститут обов'язки реалізації політики «у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу».

Завдання інституту визначалися так:

1) реалізація державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу, а саме:

- організація всебічного вивчення історії української держави, етапів боротьби за відновлення державності та розповсюдження відповідної інформації в Україні та світі;

- здійснення комплексу заходів щодо увічнення пам'яті учасників українського визвольного руху, Української революції 1917-1921 років, воєн, жертв Голодомору 1932-1933 років, масового голоду 1921-1923, 1946-1947 років та політичних репресій, осіб, які брали участь суверенітету та територіальної цілісності України, а також в антитерористичних операціях;

- організація дослідження історичної спадщини та сприяння інтеграції в українське суспільство національних меншин та корінних народів;

- популяризація історії України, її визначних особистостей;

- подолання історичних міфів;

2) надання Міністру культури пропозицій щодо формування державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу та національної свідомості громадян з урахуванням багатонаціонального складу населення та регіональних відмінностей України, а саме:

- популяризації у світі ролі українського народу у боротьбі проти тоталітаризму, відстоюванні прав та свобод людини;
- відновлення національної пам'яті українського народу; недопущення використання символів тоталітарних режимів;
- вироблення оцінки тоталітарних режимів ХХ століття в Україні, Голодомору 1932-1933 років, масового голоду 1921-1923, 1946-1947 років, примусових депортацій, політичних репресій, дій організаторів та виконавців таких злочинів, а також наслідків їх дій;
- формування громадян України патріотизму, національної свідомості, активної позиції» [116].

Список сфер діяльності інституту знову розширився — цього разу їх налічувалося два десятки: від обліку та збереження місць поховання жертв голодоморів та репресій, учасників визвольного руху (ця функція чомусь згадується двічі) до участі у розробці законодавчих актів та міжнародних договорів, від участі у нагородженні до сприяння «відновленню прав репресованих осіб», від створення архіву інституту (очевидно мала на увазі ідея перепідпорядкування ряду відомчих архівів УІНП) до «сприяння виготовлення друкованої продукції, кіно- та відеопродукції, сценічного та іншого художнього втілення образів історичного минулого осіб, які чинили опір тоталітарним режимам» [117].

УІНП очолив В. В'ятрович, один із засновників Центру досліджень визвольного руху (ЦДВР), недержавної організації, що спеціалізується на дослідженні історії ОУН та УПА. За В. Ющенка, у 2008 – 2010 В. В'ятрович очолював архів СБУ і доклав чимало зусиль для «розгерметизації» архіву та розширення доступу до його фондів.

Ідеальною моделлю для УІНП його новий керівник вважає польський Інститут національної пам'яті. На думку Г.Касьянова, зазначений ідеал у нинішніх умовах є недосяжним: у суспільстві відсутній консенсус щодо цілей і завдань офіційної історичної політики, вся попередня історія УІНП вказує на бідність інтелектуальних, організаційних, необхідні реалізації місії інституту.

Навіть якщо говорити про матеріальний бік питання, бюджет Польського інституту національної пам'яті у 2013 р. (останні доступні дані) становив 245 млн. злотих, тобто близько 57 млн. євро³⁶. Загальна кількість працівників перевищувала 2000 осіб [116].

Бюджет УІНП у 2015 р. склав 8,7 млн. гривень (приблизно 364 тис. євро), з них 3 млн. гривень призначалося на «заходи щодо реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті», а 5,7 млн. – на керівництво цим процесом. У проекті державного бюджету на 2016 р. передбачалося фінансування УІНП в обсязі 11 млн. гривень (близько 440 тисяч євро). Гранична кількість працівників УІНП не може перевищувати 70 осіб (з них 67 – зі статусом державних службовців).

Втім, скромне фінансування і така ж інфраструктура не завадили новому складу УІНП розгорнути бурхливу діяльність, що серйозно хвилює суспільство. Інститут поспішив вийти на міжнародну арену: приєднався до Європейської платформи пам'яті, налагодив контакти з Польським інститутом національної пам'яті. Директор УІНП заявив про певні політичні амбіції: аж до створення в парламенті «історичного лобі» та про те, що інститут запрацює «на повну» у 2015 р.

Зважаючи на все, задум вдався: у революційно короткі терміни співробітникам інституту вдалося написати чотири «меморіальні» закони, провести їх через комітети Верховної Ради і домогтися їх затвердження парламентом – незважаючи на те, що всі чотири закони отримали дуже критичні зауваження Науково-експертного управління Верховною Радою Раді: як через юридичну неспроможність документів, так і через наявність риторики, недоречної в законодавчому акті [117].

Директор УІНП наполягав у тому, що головним завданням інституту є створення «легітимних інструментів подолання тоталітарного минулого». Враховуючи всю попередню історію інституту та специфіку політичної історії України, одним із серйозних ризиків у його подальшій діяльності можна вважати часту зміну політичної кон'юнктури, особливо у світлі тієї обставини,

що УІНП є частиною цієї кон'юнктури. Чергова «зміна влади» може позначитися і на долі інституту, і на черговому переформатуванні його діяльності. Проблематичною є та обставина, що УІНП, наслідуючи приклад польського візаві, здійснює політику «декомунізації» та гомогенізації колективної/історичної пам'яті вельми прямолінійно, переважно адміністративно-бюрократичними методами, одночасно впроваджуючи наратив історичної пам'яті, який через різні обставини може бути малознайомим або неприйнятним для значних сегментів українського суспільства. Враховуючи їхню регіональну локалізацію, можна припустити наявність прихованого конфлікту пам'ятей, який легко можна перетворити на відкритий політичний конфлікт із чітко вираженим регіональним виміром, що підтверджується досвідом новітньої історії України.

Усе вищеперераховане стає на заваді об'єктивного висвітлення українсько-польських відносин та здоровому діалогу з польськими колегами. У 2021 році не вдалося налагодити співпрацю між українським і польським інститутами національної пам'яті. Показовим стало те, що директор Українського інституту національної пам'яті Антон Дробович не зустрічався до цього моменту зі своїм колегою Каролем Навроцьким. Крім того, коли новопризначений голова Інституту національної пам'яті Польщі Кароль Навроцький перебував у Києві, то проігнорував зустріч з керівником української інституції.

«З попереднім головою ІНП Польщі ми мали зустріч, діалог і, в принципі, робочі групи підготували спеціальний регламент до створення спеціальної команди, яка буде займатися проблемними питаннями. Але новопризначений голова польського інституту пан Навроцький поки не відповів ні на наші пропозиції, ні листи. Ми очікуємо від поляків відповідь, я, писав і пропонував продовжити роботу, яка розпочата з попереднім керівником. Але ми не бачимо ентузіазму, ані активності з боку польського інституту. А що стосується комунікації з історичних питань, то більшість з них відбувається не з

державою, а з приватним сектором, тими, хто готовий до діалогу», – каже Радіо Свобода Антон Дробович [100].

Голова Українського інституту національної пам'яті зазначив, що на сьогодні між Україною і Польщею є чимало невирішених питань щодо історичної пам'яті. А.Дробович звернув увагу на те, що на сьогодні пошукові ексгумаційні роботи в Україні і Польщі призупинені. Польща не виконала своє зобов'язання: не відновила напис на надмогильній плиті воякам УПА на горі Монастир Підкарпатського воєводства. Хоча ця тема обговорювалась двома президентами. І Україна тоді надала польській стороні дозволу на проведення пошукових робіт.

«Але зустрічного кроку не виконала польська сторона, хоча зобов'язувалась відновити могилу. Цьогоріч Польща не проводила пошукові роботи, лише дослідження і щось завершувала по попередніх дозволах. Україна давно готова до діалогу і показувала свою конструктивність і готовність до нього, взаємодію. Ексгумації, встановлення нормального діалогу по складних темах, приведення відносин у питаннях із похованнями до паритетного стану, відновлення історичного діалогу, спільне видання книг і проведення заходів – це першочергові кроки у прийдешньому році», – розповів Антон Дробович Радіо Свобода [100].

Експерти зазначають, що в Україні і Польщі на сьогодні відмінні підходи до питань історичної пам'яті. Але вони не можуть бути пріоритетними і визначальними у майбутній стратегії обох держав, зауважують експерти. На думку О. Юринець, Польща – найближчий сусід України і стратегічний партнер, тому потрібно будувати партнерські сусідські відносини з дуже чіткими, прагматичними цілями. «У питаннях своєї історії Україна має бути чесною і визнавати ті складні сторінки і питання. Ми чітко розуміємо, що не провокуємо, а просто захищаємося в питаннях історії, в які втручаються московські провокатори. Москва далі колотитиме і провокуватиме, якщо ми не візьмемо собі за озброєння жити майбутнім. Кращої формули, як сказав Іван Павло II, ніхто інший не придумав: пробачаємо і просимо вибачення. І

рухаємося про траєкторії викликів. Європа далі має шанс на життя тільки тоді, коли Україна і Польща будуть спільно», - повідомляє О.Юринець [100].

Українські експерти відзначають, що головні виклики для України і Польщі у 2022 році пов'язані з діями Росії, міграційна криза, спровокована Білоруссю, але найважливішим питанням на сьогодні є українсько-польська співпраця в енергетичному секторі. У разі реалізації Польщею будівництва роз'єму газотранспортних систем поблизу Перемишля, країна зможе постачати газ також і в Україну. «Завдяки цьому енергонезалежність Києва від російського шантажу посилиться. Загалом розуміння цих проблем є, як з польського, так і з українського боку, але може знадобитися більше практичної діяльності в рамках конкретних проєктів, адже багато чого часто закінчується на стадії декларування», – зауважує Даріуш Матерняк [100].

Російсько-українська війна 2022 р. кардинально змінила вектор українсько-польських відносин. Українська влада дозволила полякам ексгумацію тіл польських солдатів, що були вбиті воїнами Української повстанської армії у 1945 р. на Поділлі. Заступник міністра закордонних справ Польщі Мартін Пшидач заявив, що це крок у дуже хорошому напрямку, який демонструє, що послідовні діалоги й співпраця можуть привести до ухвалення навіть таких складних рішень. «Із задоволенням відзначаємо цей знаковий жест, який уможливить майбутні ексгумації та можливість гідного поховання поляків, які загинули на українській території у 20 столітті, у тому числі під час Волинського злочину», – сказав заступник глави МЗС Польщі [159].

Таким чином, діяльність українського та польського Інститутів національної пам'яті впливає на сучасний розвиток українсько-польських відносин. Проблемою є наявність неузгоджених моментів історії, таких як Волинська трагедія, протистояння ОУН та УПА з Армією Крайовою, операція Вісла тощо. Негативним чинником є політизація даних питань та діяльності Інститутів. Це відбивається на тому, що питання історії використовуються згідно певних політичних запитів. Виникають нові міфи та стереотипи. Українсько-польські відносини розвиваються згідно певних політичних подій.

Позитивним моментом усе ж є діалог учених навколо актуальних проблем минувшини, що продовжується та має перспективу. Російсько-українська війна стимулювала українських та польських вчених до єднання у пошуку найоптимальніших моделей оцінки історичних подій минулого та формуванні предмету спільних досліджень у майбутньому на основі порозуміння й науковості.

2.2. Російсько-українська війна й актуальний стан взаємовідносин

України та Польщі

Російсько-українська війна, що почалася у 2014 р. вторгненням російських військ на територію українського Донбасу та Криму, розпочала новий етап відносин України та Польщі. Польське суспільство, як ніхто інший, розуміє українців і усіляко їм допомагає в боротьбі з агресором.

Розвиток стратегічного партнерства між Україною та Польщею відповідає національним інтересам обох держав. Польща — вагомий союзник Української держави у міжнародних організаціях та регіональних об'єднаннях. Як член Європейського Союзу та НАТО, Польща планомірно підтримує євроінтеграційні та євроатлантичні кроки України, наполягає на необхідності збереження політики «відкритих дверей» для нових країн-членів. Республіка Польща є одним з найбільших контрибуторів СММ (Social Media Marketing) ОБСЄ в Україні. Прикладом успішної співпраці наших країн є діяльність ЛИТПОЛУКРБРИГу* ім. князя Костянтина Острозького.

Угоду з міністрами оборони Литви та Польщі про створення спільного військового підрозділу LITPOLUKRBRIG міністр оборони України Валерій Гелетей підписав 19 вересня 2014 р. Було домовлено, що українські, литовські та польські військові будуть брати участь у спільних навчаннях, а згодом - в операціях. Технічна документація буде розроблена протягом двох років, після завершення цього строку бригада мусить бути повною оперативної готовності [169].

□ Литовсько-польсько-українська бригада імені Костянтина Острозького – це військова бригада країн Люблінського трикутника, яка була створена у 2014 році зі збройних сил Литви, Польщі та України.

На усіх міжнародних площинах Республіка Польща засуджує російську агресію проти України, відстоює рішучу позицію на підтримку територіальної цілісності і суверенітету України у міжнародно визнаних кордонах, наполягає на звільненні політичних в'язнів Кремля та підтримує політику прийняття санкцій ЄС щодо Росії за окупацію Криму та міста Севастополь, а також окремих районів Донецької і Луганської областей.

Україна і Польща активно співпрацюють в питаннях енергетичної безпеки та диверсифікації джерел енергопостачання, кібербезпеки, військово-технічній та оборонній галузях. Ведеться жвавий діалог та співпраця в культурно-гуманітарній сферах. Вагомий внесок у розвиток відносин між двома державами здійснює чисельна українська громада в Польщі та польська громада в Україні.

Між двома країнами активно розвивається торговельно-економічна співпраця. За підсумками 2019 р. рівень товарообігу між Україною та Польщею склав 8,03 млрд. дол. США. Це на 6,7 % більше у порівнянні з обсягами товарообороту в 2018 р. Зберігається тенденція до подальшого зростання обсягу двосторонньої торгівлі між країнами-сусідками [72].

Україна залишається пріоритетною країною для Польщі в сфері допомоги на розвиток. Протягом 2014-2019 рр. уряд Польщі виділив Україні гуманітарну допомогу на загальну суму близько 8,4 млн. дол. США. Активно розвивається міжрегіональне співробітництво, співпраця у сфері освіти, культури, науки, молодіжних обмінів [72].

Між Україною і Польщею функціонують понад десятка важливих двосторонніх інституційних механізмів.

У травні 2019 року у Варшаві відкрився український діловий центр, завданням якого є надання комплексних послуг українському бізнесу, для виходу на польський ринок.

Український експерт Євген Магда наголошує, що сьогодні Україні і Польщі потрібно шукати те, що об'єднує, а не роз'єднує. За словами експерта, російська риторика стає більш агресивною. На думку Є. Магди, Польща, як

член НАТО, почувається більш захищеною. Тому, гасло «За нашу та вашу безпеку» у даному випадку не є перебільшенням.

Чимало фахівців у Польщі і в Україні вважають, що Польща приречена підтримувати Україну. Хоча її перебування у складі ЄС і НАТО звужує простір для зовнішньо-політичної діяльності. «Шукати шляхи порозуміння і розвитку двосторонніх відносин ми просто зобов'язані», – підсумував розмову Євген Магда.

Одним із позитивних прикладів українсько-польської співпраці експерти наводять проведення у 2021 році міжнародних військових навчань «Три Мечі 2021». Вперше за 6 років існування спільної Литовсько-Польсько-Української бригади відбувся вишкіл такого рівня за участі всіх трьох підрозділів, а також військовослужбовців армії США [45].

Як приклад наукових форумів, організованих фаховими закладами, згадаємо науковий захід, організований Польським історіографічним товариством за сприяння Інституту історії Варшавського університету й Комітету історичних наук ПАН, на тему: «Історія – минуле відображене чи створене? Ключові проблеми минулого країн Центральної та Східної Європи в історіографіях регіону, XIX–XXI ст.» (Жешув, 2019). Метою зібрання було продовження й розширення дискусії стосовно інтерпретацій, сформульованих в історіографіях регіону в XIX–XXI ст. Захід мав важливе значення для подальших досліджень інтерпретацій подій історії, політичних умов діяльності істориків, впливу політичної ситуації на якість історіографії [1].

Привертають увагу також польсько-українські конференції, які відбулися як на території України, так і на території Польщі. Про них уже йшлося у попередньому розділі. Серед останніх виокремимо такі міжнародні наукові конференції: «1918 рік в історії Центрально-Східної Європи: до 100-річчя проголошення незалежності УНР та 100-річчя відродження польської державності» (Харків, 2018) [100], «1919 рік в історії Центрально-Східної Європи: до 100-річчя проголошення злуки УНР і ЗУНР» (Миколаїв, 2019) тощо. Збірники матеріалів конференцій і тематичні випуски наукових журналів,

що вийшли у світ як підсумок дискусій українських і польських учених, яскраво ілюструють рівень і стан українсько-польського наукового діалогу [2].

29 квітня 2020 р. у рамках сьомого засідання Українсько-польської Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва відбулася зустріч міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Ігора Петрашка з віцепрем'єр-міністром Польщі, головою польської частини комісії Ярославом Говіним. Мова йшла про торговельно-економічну співпрацю, посилення європейської інтеграції, збільшення інвестицій, покращення бізнес-клімату [170].

З моменту російського вторгнення в Україну, в контексті розвитку національної безпеки України актуалізується концепція «Міжмор'я». Президент Польщі Анджей Дуда розглядає можливість формування альянсу «Міжмор'я» під егідою Польської держави. 28 липня 2020 р., в Любліні, міністри закордонних справ Литви – Габрієлюс Ландсбергіс, Польщі – Збігнєв Рау та України – Дмитро Кулеба, підписали спільну декларацію про формування тристоронньої платформи для політичного, економічного, культурного й соціального співробітництва між репрезентованими державами, метою якого, зокрема, є зміцнення діалогу між країнами, підтримка інтеграції України до Європейського Союзу та НАТО і спільна протидія російській агресії в Україні. Утворена міжнародна організація отримала назву Люблінський трикутник [65].

Під час зустрічі 28 липня міністри звернули увагу на роль України, Польщі та Литви у процесі формування сучасних політичних, культурних та соціальних реалій Центральної Європи та наголосили на подальшому посиленні політичних, економічних, інфраструктурних, безпекових, оборонних та культурних зв'язків між своїми країнами. Водночас була підкреслена стратегічна вага активізації співпраці між Європейським Союзом, НАТО та країнами Східного партнерства, відзначена важливість ефективної співпраці в рамках «Ініціативи трьох морів» тощо. Міністри закордонних справ з належною увагою відзначили спільність загроз як у сфері безпеки, так і в інших сферах,

зокрема у сфері боротьби із пандеміями. Було наголошено на важливості діалогу між трьома країнами у парламентському вимірі, особливо в межах Парламентської асамблеї Україна-Польща-Литва. Міністри визнали переваги тристороннього співробітництва у сфері безпеки, зокрема функціонування Литовсько-польсько-української бригади («LitPolUkrBrig»); заявили про рішуче засудження та невизнання спроби анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя; закликали Російську Федерацію вивести свої війська з частин Донецької та Луганської областей України; підтвердили непохитну підтримку незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаних кордонів та закликали Російську Федерацію припинити свою агресію проти України; наголосили на міцній підтримці європейських та євроатлантичних прагнень України і привітали її європейський вибір; привітали надання Україні статусу партнера з розширеними можливостями НАТО; висловили готовність координувати свою діяльність з метою забезпечення дотримання міжнародного права, як на рівні тристороннього співробітництва, так і в рамках міжнародних організацій (НАТО, Європейський Союз, ООН, Рада Європи, ОБСЄ) тощо [64].

На нашу думку, реалізація концепції «Міжмор'я» у вигляді функціонування Люблінського трикутника є реальною перспективою для України.

2021 рік для українсько-польських відносин завершився проведенням 20 грудня тристоронньої зустрічі президентів України, Польщі і Литви у форматі Люблінського трикутника. У селі Гута Івано-Франківської області глави трьох держав ухвалили спільну заяву, в якій задекларували підтримку і солідарність у зв'язку з міграційною кризою, закликали міжнародне співтовариство посилити санкції проти Росії через її триваючу агресію проти України та ще раз закликали Кремль до деескалації ситуації шляхом відведення своїх військ від кордонів України та з українських окупованих територій. У ході зустрічі було визначено стратегію сусідських відносин трьох країн і окреслено всі ті виклики, з якими доведеться мати справи у 2022 році.

За визначенням експерта з міжнародних питань Даріуша Матерняка, 2021 рік був для українсько-польських відносин доволі спокійним. Д.Матрняк відзначив тенденцію щодо відновлення транскордонного руху, в тому числі туристичного, що стало можливим завдяки частковому стримуванню пандемії Covid-19. У цьому контексті варто відзначити такий жест із боку Польщі, яка передала Україні вакцини від COVID-19 [46].

На думку директора Інституту світової політики Євгена Магди, стосунки України і Польщі стали більш прагматичними протягом останнього року. Експерт позитивно оцінив те, що навесні відновилася робота Міжурядової комісії про економічну співпрацю.

Чергове VIII засідання польсько-української Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва відбулося у Підкарпатському воєводському управлінні в Жешові 22 вересня 2022 року (див. Додаток 4-5). Під час заходу було обговорено питання транспортної, сільськогосподарської, енергетичної, торговельної, митної, гуманітарної співпраці, а також проблеми відбудови України.

Міністр розвитку та технологій Польщі Вальдемар Буда повідомив, що з початку повномасштабної війни інтенсивність контактів з представниками української сторони на рівні міністерств є дуже високою. Гловуючий акцентував увагу на готовності польських суб'єктів господарювання до участі у відбудові України після завершення війни з Росією [109].

З українського боку головувала віцепрем'єр та міністр із питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірина Верещук. Міністерка підкреслила, що Польща й Україна мають шанс збудувати альянс двох сильних народів, оскільки обидві держави зараз активно співпрацюють у багатьох сферах. І. Верещук також подякувала за допомогу, у тому числі за прийняття біженців та передавання зброї. Міністерка підкреслила, що Польща є адвокатом України на міжнародному форумі. „Я розраховую, що ви не втомитесь, що й надалі будете нас підтримувати, а наша перемога буде вашою перемогою”, – сказала віцепрем'єр України [109].

У зібранні взяли також участь представники відомств сільського господарства та розвитку села, фондів і регіональної політики, закордонних справ, фінансів та інфраструктури. Важливою темою, що детально обговорювалася під час засідання, було транспортування українських продуктів, у тому числі агропродовольчих. Польська делегація пообіцяла підтримувати Україну в експорті українських товарів до третіх країн та імпорту товарів в Україну. У ході зустрічі було також обговорено потребу збільшення потенціалу транспортних коридорів, які сполучають Польщу та Україну, адже вони являють собою надійне та безпечне сполучення України з Європейським Союзом.

„Україна є стратегічним економічним партнером як Польщі, так і цілого Європейського Союзу. Засідання Комісії – це ідеальна нагода, щоб обговорити вирішення, а також представити ефективні системні дії, які ми спільно опрацювали, та завдяки яким ми можемо підтримувати Україну, розвивати транспортні сполучення, що єднають наші держави. Перед нашими країнами виклики, але разом ми зможемо їх подолати”, – сказав віце-міністр інфраструктури Польщі Рафал Вебер [109].

Українська та польська сторони обмінялися інформацією щодо економічної ситуації країн, беручи до уваги вплив війни на економіку та міжнародну торгівлю. Також було обговорено потреби співпраці в білатеральних стосунках та на форумі міжнародних суб'єктів. VIII засідання польсько-української Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва завершилося підписанням протоколу [109].

На сьогодні Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою поглиблення взаємозалежності. Угода про асоціацію, укладена між Україною та ЄС, надає додаткових імпульсів та простору для двосторонньої торгівлі.

Однак не можна сказати, що напередодні 2022 р. у відносинах українців та поляків було усе безхмарно. Експерт з українсько-польських відносин Оксана Юринець (народний депутат VIII скликання) зазначає, що на шляху налагодження контактів між Україною та Польщею мусять спілкуватись не лише президенти, прем'єри, урядовці, але й парламентарі. Експертка наголошує на крайній необхідності міжпарламентського діалогу між країнами. О. Юринець зазначила, що 2021 рік став критичним для експортування товарів з України в ЄС через недостатню кількість виданих дозволів [100].

Віцепрем'єрка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанишина наголосила, що суперечки з Польщею щодо автоперевезень не носить політичного характеру і є недопрацюванням міжпарламентської дипломатії. О. Стефанишина назгадала і про розбіжності в історичних питаннях, які використовує росія задля провокацій між поляками та українцями [100].

За словами експерта з українсько-польських питань Даріуша Матерняка, мета росіян – «викликати напругу між поляками та українцями», але на думку Д. Матерняка, ця стратегія давно перестала діяти, і це розуміють самі росіяни, тому експерт не виключає й більш серйозних інцидентів з об'єктами історичної пам'яті в Польщі та Україні [100].

У 2022 році у ході російсько-української війни громадяни Польщі вийшли на численні протести проти російського вторгнення в Україну. Польща прийняла найбільшу кількість українських біженців. У жовтні кількість виїздів до Польщі перевищує кількість повернень в Україну в середньому на 3-5 тис громадян України в день.

“Зараз, коли в Європі традиційно триває високий сезон виробництва на підприємствах, роботодавці мають для них різні пропозиції роботи”, - заявив директор міжнародної рекрутації Міграційної платформи EWL Марцін Колодзейчик. «У середньому на простій фізичній роботі в Польщі зараз можна заробити 3,5-6 тис злотих на місяць (28-48 тис грн)» [118].

Близько 80 % українців обирають для роботи Польщу, країна залишається найбільш зрозумілою у плані роботи, економічні мігранти тут мають досвід,

знайомих чи родичів, крім того, Польща є близькою в культурному плані для українців. За останні п'ять років кількість трудових мігрантів з України в Польщі зросла в п'ять разів – сьогодні це півтора мільйона. Від початку російсько-української війни в Польщі знайшли роботу понад 430 тисяч громадян України [118].

Майже на кожній дискусійній панелі XXX Економічного форуму, яка стосувалася міграції, учасники стверджували, що мігранти необхідні Польщі і без них економіка у цій країні не виживе. Це також стосується і демографічного аспекту, адже в малих містечках існує дуже велика демографічна проблема. Гостро стоїть питання залучення мігрантів і їх інтеграції у польське суспільство.

Віце-голова фонду «Україна» Ігор Лісін вважає, що через відсутність чіткої тенденції в напрямку роботизації і автоматизації процесів у русі польської економіки, потреба у людських ресурсах тільки збільшується. Всі фірми та підприємства, які розвиваються, потребують щораз більше робочих рук. На думку І. Лісіна, Польща манить заробітчан легкою процедурою працевлаштування і високою, у порівнянні з Україною, заробітною платою [118].

Поляки позитивно оцінюють результати довготривалої міграції українців: «В такий спосіб та довготривала міграція буде трохи зменшувати негативні наслідки від'ємної демографії, але також економічно буде впливати позитивно, бо мігранти будуть заробляти і видавати гроші там, де вони живуть, а не висилати їх до країни свого походження», «У статистиці видно, що більшість поляків позитивно оцінює мігрантів і їх вплив на економіку – особливо, мігрантів з України, аргументуючи це близькістю культури і мови», - зазначає І. Лісін [118].

«Кажуть, ми беремо на себе якісь витрати, пов'язані з біженцями з України. Ну то я хочу сказати, що якщо поррахувати гроші, які вони витрачають, і податки, які вони платять, то сьогодні я б ризикнув висунути тезу, що Польща

не тільки не втрачає через українців, це українці працюють на Польщу», - заявив прем'єр-міністр Матеуш Моравецький [106].

З іншого боку, Польща значно страждає в економічному плані від початку російсько-української війни. Польща активно підтримує Україну у війні проти Росії. Республіка Польща переказала Україні гаубиці Krab, танки радянського зразка та польської модифікації PT-91 Twardy, а також протитанкову зброю, боєприпаси та амуніцію для українських військових. Така підтримка значно покращила відносини українців та поляків. Однак, у той же час, сильно підірвала економіку Польщі. У країні в кілька разів підстрибнули ціни на продукти харчування, опалення тощо. Поляки із розумінням ставляться до цього, однак із острахом замислюються над тим, що буде далі, якщо війна затягнеться.

Із моменту широкомасштабного вторгнення російської держави в Україну 24 лютого 2022 р., за висловленням президента України Володимира Зеленського, відносини між українцями та поляками «з теплих і сусідських через війну росії проти України перейшли на новий етап — відносини міцних та історичних. Винятковою є підтримка України з боку Польщі, яка проявилася в багатьох напрямках. Зокрема, це безпрецедентна оборонна допомога, а також підтримка українських громадян, які були вимушені виїхати до Польщі, рятуючись від війни, розв'язаної рф» [45].

На спільному засіданні урядів двох держав 2 червня 2022 р. в Києві В.Зеленський подякував полякам за близькість та людяність до українців та оголосив, що Голова Ради міністрів Польщі Матеуш Моравецький є справжнім провідником майбутнього членства України в Євросоюзі. Президент України відзначив державними нагородами Голову Ради міністрів Польщі М.Моравецького та віцепрем'єр-міністра Польщі Ярослава Качинського за допомогу Україні в захисті незалежності й територіальної цілісності під час російського вторгнення (див. Додаток 3).

Під час спільного засідання урядів двох держав було підписано двосторонні документи про співпрацю. Зокрема, щодо розвитку українських

громад як невід’ємної складової плану відновлення. «Нам стане у пригоді досвід Польщі з упровадження європейських практик та ефективного використання європейських фондів на шляху до повноцінного членства в ЄС», — цитує слова Дениса Шмигала департамент комунікацій Секретаріату Кабміну [161].

Окрім того, було ідписано Спільну декларацію щодо максимально щільної взаємодії на рівні прикордонних служб та Меморандум про співпрацю щодо посилення кооперації в галузі енергетики.

«Польща підтримує інтеграцію України в європейські енергопроекти, розвиток ринку газу та електроенергії в Україні. Ми погодили збільшення транскордонної торгівлі електроенергією та відновлення лінії електропередач Хмельницька АЕС - Жешув. Цей важливий проєкт відкриє додаткові можливості експорту української електроенергії в Європу», — прокоментував Денис Шмигаль [167].

22 травня 2022 р. відбувся візит польського президента Анджея Дуди до Києва (див. Додаток 6). У ході візиту польський президент підтвердив наміри Польщі підтримувати Українську державу у протистоянні з Росією, а також лобіювати українські інтереси в Європейському Союзі та НАТО та передавати польське озброєння для потреб української армії. За словами польського президента, Польща ніколи не залишить Україну на самоті. Разом з іншими країнами Варшава продовжить надавати всебічну допомогу Україні. Також президент Польщі висловив переконання в тому, що російським загарбникам не вдасться зломити українців. А. Дуда попередив світову спільноту про неможливість будь-яких поступок на користь Росії, оскільки це тільки підштовхує її до подальших агресивних дій [166].

Важливе значення для розвитку українсько-польських відносин мало підписання 1 червня 2022 р. Меморандуму про створення спільної польсько-української комісії з налагодження кооперації між підприємствами обох країн. Обрана комісія мусить підготувати рекомендації щодо формату створення українсько-польського спільного підприємства з виготовлення зброї та

військової техніки. «Це виведе нашу оборонну та військову співпрацю на новий рівень і дасть змогу створювати сучасні види оборонної зброї», - зазначив Прем'єр-міністр України [167].

Крім того, держави підписали декларацію між Міністерством фондів та регіональної політики Польщі та Міністерством розвитку громад та територій України щодо співпраці у питанні розвитку українських громад як частини плану післявоєнного відновлення.

Також була підписана декларація міністрів внутрішніх справ Польщі та України щодо максимально щільної взаємодії на рівні прикордонних служб та Меморандум про співпрацю між Міністерствами енергетики України та Польщі щодо посилення кооперації у сфері енергетики [167].

Між Польщею та Україною було підписано спільну заяву за підсумками українсько-польських міжурядових консультацій. Польща підтвердила свою підтримку України щодо вступу в ЄС та НАТО і надала гарантії того, що буде докладати зусиль, щоби Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС вже у червні 2023 року. Також було домовлено розвивати Польсько-Українсько-Британський союз та працювати над посиленням санкцій проти росії. Представники української та польської сторін відзначили важливість розслідування злочинів росії проти України, наголосили на необхідності притягнення російської сторони до відповідальності. Республіка Польща оголосила про готовність брати участь у післявоєнному відновленні Харківській області. Наступні міжурядові консультації заплановано на 2023 рік у Варшаві [46].

Таким чином, російсько-українська війна 2022 р. активізувала українсько-польські стосунки. Польща залишається бути одним із основних партнерів України. Країна підтримує нашу державу у протистоянні з Росією, а також лобіює українські інтереси в Європейському Союзі та НАТО. В умовах нинішньої зовнішньополітичної ситуації така політика Польщі є досить зрозумілою, адже поразка України буде означати безпосередній вихід Росії на східний кордон Польщі, що суттєво посилить загрози безпеки держави. Не

дивлячись на те, агресія Росії проти України тільки зблизила Україну та Польщу. Це дає підстави сподіватися на подальшу співпрацю й порозуміння.

Висновки до розділу II

Отже, особливості розвитку українсько-польських відносин на початку ХХІ ст. визначаються неоднозначністю. Починаючи від 2000 р., моменту початку діяльності Інституту національної пам'яті Польщі, контакти між Україною та Польщею почали залежати від історичної політики польської держави. Остання, у свою чергу, потрапляла під політичний вплив польської кон'юнктури.

Створення Українського інституту національної пам'яті ще більше політизувало українськ-польські відносини, узалежнило їх від пам'ятних дат і подій, призвело до створення чергових міфів та стереотипів в історії стосунків українців і поляків, породило «війни пам'яті».

Не дивлячись на «підігрівання» історичної тематики представниками обох держав, на початку ХХ ст. відчувається помітний потяг до порозуміння у відносинах українців та поляків. Усвідомлення єдиних цінностей та ідеалів стимулювало обидві сторони до налагодження відносин.

У розвитку контактів України та Польщі вагоме значення мали наукові конференції, круглі столи, зустрічі й спільні проекти. А також активізація контактів двох держав у соціальній та культурній сферах. Трудова міграція українців до Польщі, молодіжні обміни студентами, розвиток наукових контактів вчених тощо – усе це сприяло єднанню українців і поляків, розумінню спільної спадщини та виробленню траєкторії подальших взаємовідносин.

Війна Російської Федерації проти України (24 лютого 2022 р.) ще більше об'єднала представників різних політичних партій та сил Польської держави та польського суспільства на широку підтримку України.

На міжнародній арені Республіка Польща відстоює необхідність посилення міжнародною спільнотою тиску на Росію для негайного припинення

війни проти України та відновлення територіальної цілісності Української держави у міжнародно визнаних кордонах. Керівництво Польщі під час двосторонніх зустрічей, у тому числі в рамках ЄС і НАТО, міжнародних організацій постійно наголошує на необхідності посилення санкцій проти Російської Федерації, а також на наданні Україні військової, фінансової та гуманітарної допомоги. Офіційна Варшава проводить досить активну кампанію на підтримку членства України в Європейському Союзі.

РОЗДІЛ III. Відзеркалення україно-польських взаємин в засобах масової комунікації

3.1. Відзеркалення «іміджу» України в польських медіа

Останнім часом українсько-польські відносини характеризуються суперечностями щодо історичної політики, що негативно вплинуло на відносини між двома країнами. З одного боку, у зовнішньополітичному дискурсі Польща поряд із Литвою вважається одним із провідних адвокатів України на Заході, а з іншого – у двосторонніх відносинах постійно виникають історичні та гуманітарні проблеми, створюючи негативну атмосферу. і піддається маніпуляціям з боку третіх країн, що загострює відносини як на рівні міжособистісного, так і міжінституційного спілкування. Додатковим чинником, який ускладнює розуміння політики історії, є медіа обох країн, де старі та нові міфи, елементи постправди та емоційні, суб'єктивні оцінки непрофесіоналів мають більший вплив, ніж підхід істориків. Цим намагаються скористатися політики-популісти з лівого та правого ідеологічних флангів, але ці проблеми також стають перешкодою для політичної згоди та ускладнюють інвестиції та розвиток великого субрегіону Центральної та Південно-Східної Європи та країн Балтії. Історична політика стала частиною інформаційної безпеки, і деякі треті країни, в даному випадку Російська Федерація, використовували цей фактор у гібридній війні проти України та країн Європейського Союзу.

Особливо багато статейних публікацій польських колег ми віднайшли, опрацьовуючи такі знані *польські українознавчі та сходознавчі часописи*, як

«Nowy Prometeusz» [133] («Новий Прометей»), «Obóz» [85] («Табір»), «Nowa Ukraina» [25] («Нова Україна»), «Scripta Historica» [126] («Історичні твори»), «Rozdroża. Polsko-ukraiński dyskurs humanistyczny» [31] («Роздоріжжя. Польсько-український історичний дискурс»), «Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej» [134] (Дослідження історії Росії та Центрально-Східної Європи) та інші.

Починаючи з 2006 р. видавництво Ягеллонського університету в Кракові, за ініціативи д-ра габ. Ярослава Мокляка, започаткувало науковий збірник «*Nowa Ukraina*» [25] («Нова Україна»), що виходить у світ завдяки співпраці Інституту історії Ягеллонського університету, Інституту міжнародних відносин, а також Інституту україністики Вищої східноєвропейської школи у Перемишлі. За твердженням редактора видання Я. Мокляка, появі журналу сприяли серйозні зміни в ідеології населення України, що яскраво проявилися у 2004 р. [25].

Засновники видання задалися метою поширювати інформацію про досягнення краківської українознавчої школи. NU адресована політикам, урядовцям, науковим працівникам, студентам та ін. Тут представлені наукові статті історичного й політологічного характеру, присвячені українській проблематиці. Збірник віддзеркалює певний напрям розвитку гуманістичних і суспільних наук в Україні [27].

Важливим для вивчення українсько-польських відносин є журнал «*Rozdroża. Polsko-ukraiński dyskurs humanistyczny*» («Роздоріжжя. Польсько-український історичний дискурс»), що виходить у світ за сприяння істориків Ченстохови, Познані й Умані. Редакторами часопису є Р. Димчик, І. Кривошея, Н. Моравець. Видання містить статті істориків, політологів, філологів, педагогів, соціологів, юристів, культурологів як Польщі, так і України. Статті здебільшого є науковою дискусією в польсько-українському інтелектуальному середовищі [13].

Вагоме значення для осмислення процесів українсько-польських стосунків мають спеціальні сходознавчі видання. Важливе місце серед них

займає науковий часопис, який видає Інститут історії ПАН – «*Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*» [134] («Дослідження історії Росії та Центрально-Східної Європи»). Головним редактором «Студій...» є проф. Анджей Новак. До редколегії входять відомі вчені-історики: Кімітака Мацузато, Тімоті Снайдер, Роман Шпорлюк, Ярослав Грицак, Даріус Сталюнас та ін. До 2018 р. членом редколегії був Річард Пайпс [90]. «Studia...» широко знані за кордоном.

Свій внесок у дослідження проблеми відносин України та Польщі робить також щоквартальник «*Przegląd Wschodni*» [36] («Східний перегляд», Варшава, головний редактор – Ян Маліцький). Часопис виходить із 1991 р. за сприяння Студіуму Східної Європи Варшавського університету й представляє погляди вчених з історіографії, історії культури й мистецтва, мовознавства, географії, демографії, етнології тощо.

Від 2010 р. у Варшаві за сприяння Студій Східної Європи ВУ почав виходити часопис «*Nowy Prometeusz*» [133] («Новий Прометей»). Голова редколегії – Ян Маліцький (Варшава). «Nowy Prometeusz» висвітлює питання політики, культури, економіки та релігій на території Східної Європи, Центральної Азії і басейну Чорного моря. Тут публікуються результати дискусій польських і закордонних експертів з різних тем, пов'язаних з українсько-польськими відносинами [52].

«*Przegląd Historyczny*» («Історичний перегляд») – один з найстаріших і найповажніших історичних часописів у Польщі. Був заснований 1905 року у Варшаві й спочатку видавався за сприяння знаного варшавського видавництва Гебетнера і Вольфа (Gebethner&Wolff). Від 1994 р. РН є часописом Історичного інституту Варшавського університету й Товариства шанувальників історії. Друкується у видавництві DiG [136].

«*Dzieje Najnowsze*» («Новітня історія») – часопис, що виходить від 1969 р. за сприяння Інституту історії ПАН у Варшаві. Був заснований Т.Єндруцаком, Ч. Мадайчиком і В. Станкевичем. Тут друкуються статті з проблем Польщі й

Європи ХХ ст., українсько-польських відносин. Головний редактор – Тадеуш Волша [129].

Вагому роль у дослідженні українсько-польських відносин відіграє науковий журнал «*Scripta Historica*» («Історичні твори»), що виходить за сприяння Поморської академії в Слупську. Видання було започатковане як «*Slupskie Studia Historyczne*» («Слупські історичні студії») ще в 1993 р., а з 2015 р. почало виходити під новою назвою. Головним редактором збірки є професор Роман Дрозд [126]. Українсько-польські відносини висвітлені в статтях Р. Дрозда: «Походження й організаційні основи акції "Вісла"» [8], «Засади розміщення українського населення на повернутих землях в рамках акції "Вісла"» [12], «Осадництво українського населення на Члуховській землі в межах акції "Вісла"» [9], «Українська національна меншина щодо політичних змін у Польщі в 1980–1989 рр.» [11], «Національна політика в Польщі в 1944–1947 рр.» [10] тощо.

Отже, польські наукові часописи значну увагу приділяють проблематиці українсько-польських відносин. Однак особливістю висвітлення в них інформації є зволікання з виходом у світ часописів, завдяки чому до читачів не потрапляють дані про актуальні події. З іншого боку, саме в такого типу джерелах відомості потрапляють обґрунтовані, осмислені й проаналізовані. Можна сказати, що саме наукові часописи формують сталий образ, або імідж Української держави.

Важливим є те, щоби той образ відповідав національним уявленням, тобто тим переконанням, які реально існують у свідомості народу. А відповідність іміджу народу його реальним характеристикам залежить від багатьох чинників, зокрема політичних та суспільних. Згідно В. Олінса, «Кожен народ є маркою», держави, що хочуть мати свій імідж, мусять дбати про те, щоби не відігравати ролі статиста, що знаходиться на периферіях сучасної економіки [30].

Особливістю національного маркетингу є стратегічний підхід до формування іміджу країни на міжнародній арені, що є сталим елементом

зовнішньої політики і свідомого регулювання з боку представників влади. Все це є результатом прогресуючого процесу глобалізації та посилення конкуренції, що веде країну до рівня бренду, про який потрібно піклуватися та пропагувати, з метою відповідного образу серед туристів, інвесторів і політиків. Тому для кожної держави важливим є образ сприйняття держави в інших країнах, оскільки це важливо для багатьох галузей і сфер її діяльності.

Імідж складається з асоціацій, що виникають у відповідь на отримані подразники для реципієнта, тому його можна створити. Він побудований із двох типів компонентів – описового та оціночного. Цікаво, що імідж може бути як позитивним, так і негативним одночасно, а також нейтральним у багатьох відношеннях.

Поняттю імідж тісно відповідає поняття стереотип, яке у психології визначається як спрощений пізнавальний конструкт, що описує атрибути людських спільнот, що з'являється в результаті несанкціонованого узагальнення властивостей, якими характеризуються конкретні одиниці. Поняття виникає на основі умовиводу про атрибути членів групи на основі їх приналежності до даної групи та одночасно без врахування відмінностей між ними [88, с. 70]. Поняття стереотипу має вагомe значення для сучасних розв'язань проблем між Польщею та Україною.

На сьогодні в стосунках українців і поляків зберігається достатньо міфів та стереотипів, що базуються на конфліктах давнини.

Не можна не погодитись з твердженням відомого польського історика Владислава Серчика, що історія українсько-польських стосунків наповнена такою кількістю стереотипів, що вистачило б на кілька інших історій [32].

На думку Н.Яковенко, парадигма кожної “національної історії” спирається на романтичну ідею унікальності й культурної самодостатності конкретної нації. Відтак, у випадку українців усе неукраїнське, що опинилося на просторі “нації”, асоціювалося з агресором, котрий бажає заволодіти “нашою” землею, підкорити собі “нашу” віру, “наш” народ. Відповідно, потрапляння територій з українським населенням під вплив інших держав

отримувало стандартний ярлик “іноземного загарбання” що “загрожувало існуванню” “гнобленого” українського народу [173].

Довгий час значне місце в польській історіографії займала т.зв. звана “ягеллонська” ідея. Зміст її полягав в ідеалізації Речі Посполитої як польсько-литовсько-української федерації, акцентуванні уваги на добровільних засадах об’єднання українського, польського й литовського народів та їх рівноправності. Популяризація цієї ідеї й проникнення в польську історіографію на межі ХІХ–ХХ століть спричинили появу в науковій літературі, а згодом і політиці Польщі претензій на включення частини етнічних українських земель Західної України, що свого часу були східною частиною давньої Речі Посполитої (у першу чергу Галичини і Волині), до складу майбутньої польської держави. Так народився свого роду міф “східних кресів”, забраної території, разом із якою була втрачена польська суверенність й незалежність [39, с. 8]. Значна частина польських авторів на ознаку українських етнічних земель й досі уживає термін “креси”, “східні креси”, вважаючи цю територію польською [15]. Популярності набула теза про “цивілізаторську місію Речі Посполитої” по відношенню до українських, білоруських, литовських територій.

За часів ІІ Речі Посполитої в польській політичній думці панувало твердження, що українці позбавлені державотворчої спроможності й це сприяло розвиткові в них почуття неповноцінності [37, с. 139-140; 151].

Б. Сточевська вважає, що переломним моментом у збереженні антиукраїнських упереджень був роман Генрика Сенкевича “Огнем і мечем”. Це було в значній мірі завдяки рецензії українського історика Володимира Антоновича, який стверджував, що з картини Сенкевича з’являється образ у першу чергу примітивного українця, жорстокого та дикого, а таке визначення, як “голота жадібна до крові й вбивств”, “люди, дикі за природою”, “дичина, що відірвалася від ланцюга”, або “гайдамацькі гультаї” – це найбільш згадувані епітети. Б.°Сточевська вказує на те, що презентація роману в 1884 р. відбулася в період ескалації польсько-українського антагонізму в Галичині, який

характеризувався як час “все сильніше з обох сторін розбурхуваної пристрасті” [37, с. 139-155].

На переконання Барбари Сточевської, ці фактори (пам'ять про криваві події часів Козаччини, протистояння поляків і українців часів II Речі Посполитої, формування в XIX ст. української національної свідомості, пізніше – українсько-польський антагонізм в Галичині, польсько-українська війна за Галичину і Львів 1918–1919 рр., боротьба Армії Крайової з ОУН і УПА й, нарешті, криваві події на Волині у 1943 році) обумовили сприйняття поляками українця, або навіть усієї української проблематики. У результаті цього в польській суспільній свідомості склався стереотип про українця, як людину мстиву, негречну, підступну, націоналістично налаштовану [37, с. 139-140; 150].

На думку Н. Яковенко, “імідж українця на Заході як різун та юдофоба” сформувався ще десь у 60-х роках, коли почалося певне осмислення того, що відбувалося під час Другої світової війни. Впливова польська націоналістична діаспора почала просувати власний погляд на історію. Історик звертає увагу на те, що негативний образ українця, до речі, був ідеально вигідний для СРСР, бо він відповідав потребам ідеологічної пропаганди проти “українських буржуазних націоналістів”. Так тривало до 1990-х років, коли нарешті прийшли до голосу українські історики.

Такі негативні уявлення про спільне минуле українського та польського народів міцно укорінилися в системі оцінки вартості минулих подій. Цей психологічний бар'єр, створений століттями як синдром упереджень, негативних історичних стереотипів, довгий час залишався (і залишається донині) в свідомості обох товариств і був головною перешкодою для створення стратегічного партнерства між двома країнами. І сьогодні частина поляків оцінює польсько-українські відносини через призму цих міфів та стереотипів.

Тож, можна припустити, що імідж країни – це «мережа внутрішньо пов'язаних елементів, які визначають її з точки зору спостерігача, та які можна функціонувати через асоціації з певною країною. Це є суб'єктивне знання, яке є синтезом того, що ми знаємо про країну разом із узятими емоціями» [18].

З досліджень взаємовідносин вимальовується картина, в якій незважаючи на відсутність формальних обмежень, поїздки в Україну не користуються великою популярністю в Польщі. Для особистих контактів між народами мона зарахувати також купівлю різних товарів в українців, працевлаштування українців, а також стосунки з друзями. Образ українця в польських ЗМІ сьогодні – скоріше гостинний, товариський, зичливий та щирий.

Проте на імідж України в Польщі впливають не лише безпосередні контакти. Важливу роль відіграють і ЗМІ, де спостерігається досить високий ріст інтересу до справ східних сусідів. Серед журналів, що порушують українську тематику можна згадати, наприклад, журнал

«Rzeczpospolita» («Річпосполита») чи «Gazeta Wyborcza» («Виборча газета»), які коментують не лише поточні події, а й висловлюватися щодо важливих питань, які стосуються взаємних польсько-українських відносин.

У вищезгаданих дослідженнях асоціації з Україною заявили 82% респондентів. Однак понад 60% цих асоціацій були негативними, що залежало від віку, а також від освіти, інтенсивності контактів і доступу до інформації. Освіта, а також прямі контакти призвели до позитивних асоціацій, негативні ж виникли у людей, які пам'ятають II Світову війну та наймолодших. Джерела цих асоціацій однак вони були різними. У першій групі вони стосувалися війни, у другій - бідності та відсталості, але вони також були спорідненими зі злочинністю, слабкістю чи безладдям держави. Однак вони пов'язувалися також зі співчуттям у зв'язку з ситуацією в Україні.

Серед питань, викликаних війною, крім асоціацій з УПА, були також мстивість, упертість, агресивність українців. Серед позитивних асоціацій переважають питання, пов'язані з культурою, фольклором, пам'ятками. Поляки акцентують увагу на гостинності та дружелюбності українців.

Таким чином, сьогодні проблематика українсько-польських відносин посідає доволі вагоме місце в наукових дослідженнях поляків. У Польщі виходить низка українознавчих періодичних видань з актуальних проблем стосунків українців і поляків. Зазначені часописи репрезентують дискусії

польських і українських вчених із найгарячіших моментів спільної історії і відіграють істотну роль у процесі формування історичної школи України з позицій творчого використання кращих надбань інтелектуальної спадщини й досягнень світової науки, є одним із найпотужніших джерел поширення знань про українсько-польські відносини.

3.2. Образ Польщі в українських засобах масової комунікації

Щодо образу Польщі в українських ЗМК, то теж мусимо почати зі сформованих міфів та стереотипів.

За твердженням П.^оКралюка, одним з перших і головних чинників формування в українців негативних стереотипів щодо поляків було українсько-польське протистояння в XVII^о столітті. У результаті цього в українського населення було сформоване уявлення про Річ Посполиту як про ворога [120].

На думку Л.^оЗашкільняка, авторами українських поглядів на Польщу й поляків були “батьки-засновники” української ідеї XIX – початку XX ст. (В.^о Антонович, М.^о Грушевський, Д.^о Дорошенко та ін.). Їм належить першість у конструюванні образу української нації, її ворогів та суперників [55, с. 69]. Тривала робота над формуванням самостійної версії історії України, утвердження реального історичного “портрету” України. Як наслідок – поява численних міфів і стереотипів стосовно сусідів, зокрема, поляків [55, с. 70].

Серед основних міфів та стереотипів щодо поляків: міф про “шляхетське панування”, стереотип Речі Посполитої як власне польської держави, а не держави “двох народів” – польського та литовського. Україна в тому об’єднанні розглядалася як “третьій зайвий”, об’єкт національного, соціального та релігійного гноблення. Також популярним є стереотип “поляк-шляхтич”, “поляк-католик” й міф про те, що окатоличення було знаряддям полонізації, стереотип про Річ Посполиту як державу, де панувала релігійна нетерпимість, передусім по відношенню до православних [120].

На формування певних історичних міфів та стереотипів впливала й політична ситуація в країні. Так, за часів СРСР в Україні поширилася антипольська пропаганда, в якій Польща виступала ворожою країною, “гнобителем” українського народу, чинником примусового ополячення й окатоличення, державою, що прагнула “розірвати зв’язки українського народу з братнім російським народом”. Образ Польщі і поляків з’являється в українській історії здебільшого як образ “недоброго” сусіда, що постійно хоче поневолити український народ або захопити його “етнічні землі” [55, с. 75].

Ще одним стереотипом став образ Речі Посполитої як агресивної держави імперського типу, що загарбала Україну й перетворила її на свою колонію, стереотип про Річ Посполиту як державу, де панувала релігійна нетерпимість, передусім по відношенню до православних [120]. Польща та Україна представлені як засадничо окремі, нічим, окрім ворожості, не пов’язані політичні, соціальні та культурні організми [173].

Після проголошення незалежної України, зокрема підтримки процесу українського державотворення поляками, у свідомості українців почався період т.зв. “національного відродження”; в українському суспільстві намітилися тенденції до розмивання певних стереотипів і міфів щодо польського населення, що склалися впродовж віків спільної історії. На думку М. Геника, важливою складовою подолання історичних міфів і негативних стереотипів був ретроспективний пошук альтернативних шляхів розвитку українсько-польських відносин [49, с. 327]. Тривав процес усвідомлення укладення стосунків “стратегічного партнерства” між Україною та Польщею.

Не дивлячись на все, радянське стереотипне мислення щодо українсько-польських відносин продовжує проявлятися і сьогодні. В першу чергу звертають на себе увагу міфи й стереотипи щодо подій часів Другої світової війни. На думку Л. Зашкільняка, процес роботи над спростуванням усталених поглядів на українсько-польські відносини породив появу нових стереотипів у населення центральної та східної України, для більшості з яких сумні конфлікти українців і поляків згадуваного періоду були суцільною “білою

прямою”. Це міфи про західних українців як “німецьких колаборантів”, а поляків – як жертву, котра за традицією уявлялась як нація “панів”, але така, що вела спільну боротьбу з гітлерівськими окупантами і була на боці СРСР у Другій світовій війні [55, с. 70].

Частина українських істориків і сьогодні сприймає Польщу і поляків через призму українсько-польських стосунків у минулому, в яких поляки як етнос майже завжди протистоять українцям. Існує переконання, що обов’язком національного історика є відстоювання виключно позиції української сторони.

За спогадами Йоанни Конечної-Саламатін, дослідження візерунку Польщі на Україні супроводжується активізацією дослідження реакції Українців на інтерес до свого польського сусіда. Це проявляється в першу чергу у поширенні української культури на території Польщі, а також на лобювання інтересів України Польщею на міжнародній арені та зближення ЕС зі Входом [88, с. 70].

Згідно звіту Інституту польської марки, що досліджує сприйняття Польщі у світі, загальний імідж Польщі в Україні є позитивний. З одного боку, спільна історія створює туристичні можливості, а з іншого - є обмеження: Польща не в моді, респонденти також вказали на відсутність цікавих заходів чи розваг, наявні інформаційні проблеми та, крім того, труднощі в організації поїздки. Для східних країн Польща постає як «вікно на Захід», держава, яка своєю політикою орієнтована на Захід, водночас країна сприймається як така, що захищає свої права. У дослідженнях Польської туристичної організації, в списку об’єднань окремих груп цільової аудиторії (наприклад, журналісти, індустрія туризму) серед представників України з’явилися гасла бути схожим на Україну, близькості, сусідства, також процвітання, свободи, дружби та країни, де живуть добрі люди [81].

Ми опрацювали чимало комплектів українських наукових часописів, у яких представлений образ Польщі та поляків. Значну роботу з розкриття образу Польщі та українсько-польських відносин ХХ ст. виконав у своїй широко цитованій статті Ігор Ільюшин [56, 57]. У тексті «Актуальні проблеми

методології та історіографії українсько-польських відносин ХХ ст.» історик детально описує процес розвитку українсько-польських дискусій, акцентує реакцію на нього в Польщі й Україні. Дослідник пояснює розбіжності у підходах учених до висвітлення проблематики українсько-польських відносин їхньою неглибокою обізнаністю з відповідними історичними документами [57, с. 401].

Багато цінної інформації з окресленої теми міститься у тематичних збірках наукових статей. Для прикладу згадаємо, що важливою для дослідження періоду українських національно-демократичних змагань є колективне зібрання «Праці Українсько-польської комісії дослідження взаємин 1917–1921 рр.» [71], видане за сприяння Інституту історії НАН України. Тексти у цій збірці присвячені боротьбі українців і поляків за національне самовизначення, а також українсько-польським відносинам. У виданні вміщено праці на теми політичних взаємин початку ХХ ст., інтегрування цивільного населення Східної Галичини в період польсько-українського конфлікту 1918–1919 рр., військових аспектів і моментів порозуміння у відносинах українців і поляків.

Вагоме значення для поступу польсько-українського діалогу мають наукові конференції. У підсумку їх проведення постає такий вид джерел як *конференційні тексти* (виступи, тези, статті, матеріали). Особливістю цієї групи матеріалів є те, що в них відображені результати наукової діяльності польських учених, які були виголошені на з'їздах, форумах, симпозіумах істориків як на території Польщі, так і в Україні. Тематика конференцій, що відбуваються в Польщі, різноманітна. Однак можна виокремити такі аспекти, що стосуються досліджуваної нами проблематики: українсько-польське протистояння періоду національно-демократичних змагань, часів Другої світової війни й повоєнного періоду, Волинська трагедія, акція «Вісла» тощо. До того ж простежується певна регіональна специфіка заходів: тематика порубіжжя, кордонів, міжнаціональних стосунків на порубіжних територіях більше представлена навчальними закладами прикордонних міст, зокрема

Білостока [19]. А конференції на тему «геноциду українських націоналістів» переважно відбуваються в містах, де існують «кресові товариства» тощо.

У 2013 р., в річницю подій на Волині, в Катовіцах пройшла конференція з проблематики українсько-польських відносин часів Другої світової війни. У заході взяли участь д-р габ. Йоанна Янушевська-Юркевич і д-р габ. Кшиштоф Новак зі Шльонського університету, д-р габ. Зигмунт Вознічка, д-р Люцина Кулінська, д-р Гжегож Бенбнік й ін. Автори порушили теми генези, перебігу й результатів Волинської трагедії, відносин українців і поляків на Волині в міжвоєнний період, ідеологічного підґрунтя діяльності українських націоналістів тощо. За результатами зібрання у 2015 р. у Катовіцах було видано збірку матеріалів конференції [41].

6–7 червня 2015 р. в Кендзежині-Козьле (Опольське воєводство) відбулася конференція представників «кресової» течії польської історіографії. У ній брали участь: д-р Люцина Кулінська, проф., д-р габ. Чеслав Партач, проф., д-р габ. Лешек Язовнік, д-р Анджей Запаловський, д-р Рафал Серхула, проф. Лешек Янкевич, а також закордонні історики О. Диков, М. Вілков, О. Орленко й ін. За результатами зустрічі вийшов збірник «Геноцид ОУН-УПА на Південно-Східних Кресах. Давні Південно-Східні Креси в історичній і сучасній оптиці» («Ludobójstwo OUN-UPA na Kresach Południowo-Wschodnich. Dawne Kresy Południowo-Wschodnie w Optyce Historycznej i Współczesnej»). Доповіді представили: Л. Кулінська – «Націоналізм у сучасній Україні є серйозною загрозою для Польщі», Ч. Партач – «Ефект Люцифера, або мова про винятково жорстоке винищення поляків бандерівцями», «Експертиза щодо символіки українського, крайнього, інтегрального націоналізму», проф. д-р габ. Л. Янкевич і проф. д-р габ. Л. Язовнік – «Критичний аналіз освітніх матеріалів типу "Хто цього не бачив, ніколи в це не повірить", Волинський геноцид – історія і пам'ять, щоденне життя людей під українським терором на території сучасного Підкарпаття» тощо [23]. Наведена тематика виступів вже свідчить про достатньо агресивний характер цього заходу.

У дослідженнях Інституту громадських справ, проведеному в 2000 р. та 2010 р. в репрезентативній групі українців переважали асоціації позитивного характеру щодо Польщі. На думку респондентів, Польща є доволі подібною до України, привітна, мила і співчутлива. Майже одна чверть якої пов'язана в основному завдяки своєму географічному положенню і є досить нейтральною. Майже п'ята частина респондентів вважала Польщу символом економічного успіху та кращого життя. Цікаво, що лише 3% згадали спільну організацію ЄВРО 2012. Поляки, однак, більше визнані нацією релігійною, ініціативною, сучасною, акуратною, освіченою, відповідальною [88].

З українських ЗМІ дізнаємося, що наразі Україна і Польща мають 141 діючу двосторонню угоду, що формує доволі дієву договірно-правову інфраструктуру для співпраці. Польща залишається четвертим найбільшим торговельним партнером України у світі після Китаю, Німеччини та РФ з обсягом двосторонньої торгівлі товарами 1,771 млрд. дол. США Відповідно, загальний обсяг двосторонньої торгівлі товарами і послугами з Польщею за результатами першого кварталу 2020 року перевищив 1,9 млрд. дол. США. На сьогодні тенденція до зростання обсягу двосторонньої торгівлі з Польщею зберігається. Найбільша питома вага в українському експорті до Польщі належить продукції АПК та харчової промисловості, мінеральним продуктам і продукції неорганічної хімії, продукції металургійного комплексу, деревині, виробам з неї та меблям, а також продукції машинобудування. Найбільша питома вага в польському імпорті до України належить: продукції машинобудування, продукції АПК та харчової промисловості мінеральним продуктам і добривам, пластмасам і полімерним матеріалам (8,3%) та продукції металургійного комплексу.

У 2019 році обсяг прямих польських інвестицій (акціонерного капіталу) в Україні склав 693,7 млн. дол. США. Частка польських інвестицій в економіці України від загального обсягу прямих іноземних інвестицій станом на 01.01.2020 р. складає 1,9% (7 місце в ЄС та 10 місце у світі). Найбільший обсяг польських інвестицій надійшов в українську промисловість, у першу чергу в

сферу переробки; фінансову та страхову діяльність, оптову та роздрібну торгівлю і ремонт автотранспорту, а також сферу сільського господарства [112].

Таким чином, образ Польщі та України в засобах масової комунікації сьогодні залежить від політичних, соціальних та культурно-релігійних відносин обох країн. Загальний імідж Польщі в Україні та України в Польщі є позитивний. Російсько-українська війна сприяла збільшенню його рівня. Не дивлячись на те, частина суспільства і сьогодні сприймає сусіда через призму українсько-польських стосунків у минулому, в яких поляки як етнос майже завжди протистоять українцям. Існує переконання, що обов'язком національного історика є відстоювання виключно позиції української сторони.

Висновки до розділу III

Підсумовуючи, можемо констатувати, що за наповненням двосторонніх відносин Польща і Україна є дійсно країнами-стратегічними партнерами. Польща – важливий союзник нашої держави у міжнародних організаціях та регіональних об'єднаннях. Як держава-член ЄС і НАТО, Польща послідовно підтримує євроінтеграційні та євроатлантичні устремління України, постійно акцентує увагу на необхідності збереження політики «відкритих дверей» для нових країн-членів. На усіх міжнародних майданчиках Польща засуджує російську агресію проти України, займає рішучу позицію на підтримку територіальної цілісності і суверенітету України у міжнародно визнаних кордонах. Водночас питання захисту національних інтересів обох країн наразі є актуальними і матимуть тенденцію до посилення з огляду на економічну ситуацію у постковідний період. Звісно, що це означатиме посилення політики меркантилізму і вираженої націоналістичної складової двох держав. Водночас економічні проблеми у цій ситуації і взаємний економічний інтерес є факторами, які знизять градус протистояння Польщі та України щодо різного трактування спільної історії. І це вже завдання історикам та представникам експертного середовища роз'яснювати негативні наслідки її політизації. Ми не можемо змінити історію, але в наших силах змінити своє ставлення до

історичних проблем і не сповзти у конфлікт ідентичностей, перекресливши тим самим напрацювання, які є і власне майбутнє.

Усе це впливає на формування образу України й Польщі в засобах масові інформації. На основі аналізу змісту статей наукових журналів, газет, інформаційних сайтів, теле та радіопередач, можемо констатувати, що образ українця в польських ЗМІ сьогодні скоріше гостинний, товариський, зичливий та щирий. Що до образу Польщі в українських медіа, то він теж доволі позитивний (ми не аналізували пропагандистські антипольські та антиукраїнські видання). Статті в основному мають інформаційний характер, присвячені в основному питанням президентських виборів, смоленської катастрофи, природним катаклізмам тощо. Як правило, інформація обертається навколо взаємних відносин обох країн.

Для українців Польща – то край сучасний, що динамічно розвивається. Також звертається увага на добру організацію праці. Польща znana українцям своєю активною підтримкою України і часто контакт із нею є для українців першим контактом із Заходом. Тимчасом в Польщі часто дивляться на сусідні країни через призму історичного досвіду.

ВИСНОВКИ

Зважаючи на сучасну ситуацію в світі, позицію України та її зовнішньополітичні пріоритети, Польща залишається бути одним із найбільш бажаних стратегічних партнерів Української держави. У свою чергу, відносини з Україною є одними із найбільш пріоритетних для Польщі. Адже, згідно твердженню Юзефа Пілсудського, без незалежної України не буде незалежної Польщі.

Необхідність співпраці двох країн-сусідок зумовлена не тільки їх геополітичним положенням, а й давніми історичними, економічними та культурними зв'язками. До того ж, спільний кордон, економічне й культурне співробітництво, велика діаспора українців у Польщі та поляків в Україні тощо стимулюють до налагодження стосунків між Україною державою та Республікою Польща.

Стабільність двосторонніх відносин суттєво впливає і на безпеку в Центрально-Східній Європі, що є важливим не лише для даного регіону, але й усього світу.

Стосунки між Україною та Польщею мають значний вплив на визначення шляху України до Європейського Союзу. Зміцнення відносин України з Польщею сприятиме реалізації зовнішньополітичної мети України – інтеграції в європейське співтовариство.

Останні десятиліття кардинально змінили характер українсько-польського діалогу. Відносини Української держави та Республіки Польща погналися. Поступово конфлікти навколо «гострих» моментів спільної історії відходять на другий план. Польща є єдиною країною регіону Центрально-Східної Європи, яка заявила про свою готовність виступати стратегічним партнером України («Стратегія безпеки Республіки Польща», що

була схвалена Урядом Республіки Польща у січні 2000 р.). Зовнішня політика Польщі помітно позначилася на процесах міжнародної діяльності України.

Однак усе ще існують причини до врегулювання окремих моментів у відносинах українців і поляків, в основному це проблеми на фоні протистояння в минулому. Серед вчених поширені два основних погляди на українсько-польські відносини. Перший полягає в усталеному образі, згідно якого автори намагаються довести лише провину українців за трагічні події українсько-польського протистояння. Представники – Л. Кулінська, Ч. Партач, Б. Пазь, Б.Гротт та ін. Друге бачення – більш об'єктивне, позаяк ґрунтується на переконанні, що провина за українсько-польські протистояння лежить на обох сторонах. Представники цього напрямку – А. Л. Сова, Г. Мотика, Р. Внук, Г.Грицюк та ін.

Історики, що дотримуються усталених поглядів на українсько-польські відносини, не сприймають будь-яку, відмінну від своєї, позицію в поглядах на стосунки українців і поляків. Джерелом наукових поглядів ці дослідники мають переважно спогади та мемуари очевидців подій, акцентують увагу лише на подіях конкретного конфлікту, не беручи до уваги загальний контекст, посилаються лише на праці аналогічного спрямування.

Однак, з огляду на значну кількість фахівців-україністів і широкий спектр порушених аспектів української історії, маємо підстави сподіватися у найближчому майбутньому на формування більш об'єктивного погляду на проблеми української минувшини, українсько-польські відносини.

Україна та Польща співпрацюють у таких стратегічних сферах співробітництва, як: економічна, політична, культурна. Не дивлячись на існування певних проблем і в цих сферах, усе ж сьогодні намітилася тенденція до їх вирішення. Обидві держави подібно бачать подальшу специфіку відносин стратегічного партнерства.

Україна й Польща виробили механізми координації своїх стратегічних інтересів у різних сферах, головними здобутками з яких є Українсько-польська Комісія з питань торгівлі та економічного співробітництва, Консультативний

Комітет Президентів України та Республіки Польща, Українсько-польська та Польсько-українська парламентські групи, Українсько-польський /Польсько-український Форум, Постійна Українсько-Польська Конференція з питань європейської інтеграції тощо.

У зв'язку з початком повномасштабного збройного вторгнення Росії в Україну українсько-польські стосунки суттєво покращилися, зокрема у військовій, політичній, гуманітарній та економічній сферах. Атмосфера контактів між Президентами України і Польщі в цілому відповідають рівню стратегічного партнерства.

Процес розширення НАТО та ЄС здатен суттєво вплинути на перспективи українсько-польського діалогу. Польща зацікавлена в українському політичному партнерстві, адже Україна бере на себе функції “буфера” проти агресивної зовнішньої політики Росії. Згідно з З. Бжезінським, Україна являє собою геополітичну вісь в європейській і світовій політиці, що прикриває Польщу та інші країни Центрально-Східної Європи від російського впливу. Підтримка тісних контактів з Україною підвищує роль Польщі для ЄС та США.

Загалом, українсько-польські стосунки вимагають нового наукового осмислення в умовах сучасної геополітичної ситуації в Європі та світі, що стимулює Україну та Польщу до спільного вирішення питань безпеки формування й реалізації зовнішньополітичної діяльності. Проголошення українсько-польського стратегічного партнерства підтвердило нагальність спільних відкоригованих та прогнозованих дій обох країн для забезпечення власних національних інтересів.

Стратегічні відносини між Україною та Польщею можуть виступити засобом, за допомогою якого обидві держави зможуть вирішувати власні політичні та економічні проблеми в умовах нових геополітичних реалій. Каталізатором двосторонньої співпраці країн є процеси розширення НАТО та ЄС, членами яких є Польща і до членства в котрих йде Україна. Україна та

Польща активно співпрацюють у рамках міжнародних та європейських організацій (ООН, ОБСЄ, Рада Європи, ЦЄІ).

Подальше дослідження українсько-польських відносин надасть можливість виділити пріоритетні напрямки та орієнтири у зовнішній політиці обох держав, показати значення стосунків українців і поляків для безпекової ситуації України та Польщі, а також регіону Центрально-Східної Європи в цілому, з'ясувати природу і тенденції розвитку проблем в українсько-польських стосунках, окреслити значення і роль провідних держав Заходу, Російської Федерації, країн Центрально-Східної Європи у відносинах українців та поляків, спрогнозувати розвиток діалогу між Україною і Польщею в майбутньому.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Друковані джерела

1. «Historia rerum gestarum – przeszłość odzwierciedlona czy wykreowana? Kluczowe problemy przeszłości krajów Europy Środkowej i Wschodniej w historiografiach regionu XIX–XXI w.» (6–7 grudnia 2019 r.). URL: <http://www.ihuw.pl/institut/dzialalnosc/wydarzenia/historia-rerum-gestarum-przeszosc-odzwierciedlona-czy-wykreowana-kluczowe-problemy> (дата звернення: 15.11.2022).
2. 1918 рік в історії Центрально-Східної Європи: до 100-річчя проголошення незалежності УНР та 100-річчя відродження польської державності : матеріали міжнар. наук. конф. м. Харків, 27–29 вер. 2018 р. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Генеральне консульство Республіки Польща в Харкові. Харків : ФОП Панов А. М., 2019. 309 с.
3. Adamski Ł. Nacjonalista postępowy. Mychajło Hruszewski i jego poglądy na Polskę i Polaków. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. 369 s.
4. Akcja «Wisła». Dokumenty i materiały / red. E. Misilo. Warszawa : Archiwum Ukrainie & Management Academy Group, 2013. 360 s.
5. Biłećkyj W. Przestrzeń językowo-kulturowa wschodniej Ukrainy // Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne. 2010. № 9–10.
6. Bruckner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1989. 805 s.

7. Draus J. Polish-Ukrainian relations after independence // Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne. 2011. № 11. S. 55.
8. Drozd R. Geneza i założenia organizacyjne akcji «Wisła» // Słupskie studia historyczne. 1993. № 2. S. 113–136.
9. Drozd R. Osadnictwo ludności ukraińskiej na ziemi człuchowskiej w ramach akcji «Wisła» // Słupskie studia historyczne. 1997. № 5. S. 227–238.
10. Drozd R. Polityka narodowościowa w Polsce w latach 1944–1947 // Słupskie studia historyczne. 2003. № 10. S. 25–40.
11. Drozd R. Ukraińska mniejszość narodowa wobec przemian politycznych w Polsce w latach 1980–1989 // Słupskie studia historyczne. 1999. № 7. S. 175–188.
12. Drozd R. Zasady rozmieszczenia ludności ukraińskiej na Ziemiach Odzyskanych w ramach akcji «Wisła» // Słupskie studia historyczne. 1993. № 3. S. 97–112.
13. Dymczyk Rafał, Krywoszeja Igor, Morawiec Norbert. Wstęp // Rozdroża. Polsko-Ukraiński dyskurs humanistyczny. Częstochowa-Humań-Poznań. 2013. S. 3.
14. Dzieje Polski. Kalendarium / pod red. A. Chwalby. Krakow : Wydawnictwo Literackie, 1999. 908 s.
15. Eberhardt P. Polska i jej granice. Z historii polskiej geografii politycznej. Lublin, 2004. 302 s.
16. Gil W., Gil N. Stosunki Polski z Ukraina w latach 1989–1993. Torun : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002. S.18.
17. Gloger Z. Encyklopedia staropolska. T. 3. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1972. 350 s.

18. Gorbaniuk O., D. Radman, Struktura wizerunku kraju i jej pomiar // *Studia Socjologiczne*. 2011. 203(4). C. 75-94.
19. Granice i pogranicza. Historia codzienności i doświadczeń / red. M. Leidke, J. Sadowskiej, J. Trynkowskiego. Białystok : Instytut historii uniwersytetu w Białymstoku, 1999. 310 s.
20. Gross J. T. Sąsiedzi. Historia zagłady żydowskiego miasteczka. Sejny, 2000. 162 s.
21. Kudela-Świątek W. Pamięć i «miejsca pamięci» Holodomoru. Krajobraz po bitwie // *Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne*. 2008. № 1–2. S.102–118.
22. Kulińska L., Partacz Cz. Zbrodnie nacjonalistów ukraińskich na Polakach w latach 1939–1945. Ludobójstwo niepotępione. Warszawa, 2015. 310 s.
23. Ludobójstwo OUN-UPA na Kresach Południowo-Wschodnich. Dawne Kresy Południowo-Wschodnie w Optyce Historycznej i Współczesnej / red. W. Listowski. T. 7. Kędzierzyn-Koźle, 2015. 233 s.
24. Medrzecki W. Niemiecka interwencja militarna na Ukrainie w 1918 roku. Warszawa, 2000. 330 s.
25. Moklak J. New Ukraine or old? // *Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne*. 2011. № 11. S. 5.
26. Motyka G. Od rzezi wołyńskiej do Akcji «Wisła». Konflikt polsko-ukraiński 1943-1947. Kraków, 2011. 521 s.
27. Olchawa M. Operation «Wisła» : Motives Behind Ethnic Cleansing // *Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne*. 2007. № 1–2. S. 43–51.
28. Paško I. Ukraina – walka o władzę czy zderzenie cywilizacji? // *Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne*. 2009. № 1–2. S. 113–122.

29. Pisuliński J. Nie tylko Prtlura. Kwestia ukraińska w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918–1923. Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013. 280 s.
30. Raftowicz-Filipkiewicz M., Wpływ brandingu narodowego na konkurencyjność gospodarek // Gospodarka Narodowa. 2009, 10, 103-127.
31. Rozdroża. Polsko-Ukraiński dyskurs humanistyczny. Częstochowa – Humań – Poznań. 2013. 289 s.
32. Serczyk W. Stereotypy w historii stosunków polsko-ukraińskich. Drogi do prawdy // Stereotypy narodowościowe na pograniczu, red. W. Bonusiak, Rzeszow 2002, s. 11-13.
33. Siemaszko W., Siemaszko E. Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia 1939-1945. Warszawa, 2000. T. 1. 1056 s.
34. Stobiecki R. W poszukiwaniu nowej koncepcji dziejów narodowych (historiografia polska na przełomie XX i XXI stulecia) // Ейдос. 2008. № 3. С. 101.
35. Stryjek T. Wołyń, Europa i pojednanie między Polakami a Ukraińcami. O tym, jak przeszłość zależy od przyszłości // Polacy i Ukraińcy – Historia, która łączy i dzieli / pod. red. J. Karbarz, Wilińskiej, M. Nowak, T. Sucharskiego. Słupsk-Gdańsk, 2015. S. 329-350.
36. Studium Europy Wschodniej. Uniwersytet Warszawski. Warszawa, 2010. S.44–46.
37. Stoczewska B., Wizerunek Ukraińca w polskiej myśli politycznej – perspektywa historyczna oraz współczesne odniesienia, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Lublin-Polonia 2011, vol. LVIII, 1, s. 139-155.

38. Siemaszko W., Siemaszko E. Ludobójstwo, dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia 1939–1945. T. 2. Warszawa, 2000. 1440 s.
39. Głowiński T., Kresy Wschodnie. Gospodarcze i społeczne znaczenie polskich kresow, red. Tomasz Glowinski, Wrocław 2015, s. 8.
40. Uchwała polskiego sejmiku w sprawie uczczenia 70 rocznicy zbrodni Wołyńskiej i oddania hołdu jej ofiarom // Kronika Sejmowa. 2013. 15 lipca. S.21–24.
41. W cieniu tragedii wołyńskiej 1943 r. 70 rocznica mordów Polaków na Kresach Południowo-Wschodnich Rzeczypospolitej / red. E. Żurawskiej, J. Sperki. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu śląskiego, 2015. 198 s.
42. Wołyń 1943 – rozliczenie, materiały przeglądowej konferencji naukowej «W 65 rocznicę eksterminacji ludności polskiej na Kresach Wschodnich dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich». Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej, 2010. 694 s.
43. Współczesna polska debata na temat metropolity Andrzeja Szeptyckiego. Wokół konferencji w Krakowie (25–26 listopada 2009 r.) // Przegląd Wschodni. 2013. T. XII. Z. 4 (48). S. 954.
44. Żaryn J., Niedzielko R. Wstęp // Wołyń 1943 – rozliczenie. Materiały przeglądowej konferencji naukowej «W 65 rocznicę eksterminacji ludności polskiej na Kresach Wschodnich dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich». Warszawa : Instytut pamięci narodowej. Warszawa, 2010. S. 8.
45. Відносини України і Польщі у 2021 році. Виклики на рік прийдешній // Радіо свобода. 2021. 29 грудня.
46. Відносини України та Польщі перейшли на найвищий рівень // Урядовий кур'єр. 2022. 6 листопада.

47. Вісліч Т. Польська історіографія 1989–2009 рр.: дуже суб'єктивні підсумки // Історіографічні дослідження в Україні. 2013. С. 40.
48. Висин В. Г. Юзевский и украинская кооперация Волыни // Nowy Prometeusz. 2018. № 11. С. 107–128.
49. Геник М. Оцінка польсько-української війни 1918-1919 рр. у процесі міжнаціонального примирення. Галичина. 2014. Вип. 25-26. С. 327.
50. Грицьків Р. Історіографічне значення матеріалів міжнародних семінарів «Україна-Польща: важкі питання» у дослідженні історії Української Повстанської Армії періоду Другої світової війни // Український визвольний рух. Наук. зб. Львів, 2003. № 1. С. 190–202.
51. Грицьків Р. Польська історіографія українсько-польського збройного конфлікту часів Другої світової війни // Український визвольний рух. Наук. зб. Львів, 2003. №2. С. 148–169.
52. Давидюк Р. Начало волынской карьеры Г. Юзевского: первые 100 дней в зеркале «Украинской нивы» // Nowy Prometeusz. 2018. № 12. С. 115–126.
53. Гуменюк Е. Внешнеполитическая деятельность Александра Шульгина в Украине и на эмиграции в первой половине XX века // Prometeusz. 2016. № 10. С. 83–94.
54. Зашкільняк Л. Замітки про сучасну українську історіографію // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. 2009. № 15. С. 13-19.
55. Зашкільняк Л. Образ Польщі та поляків в сучасній Україні // Проблеми слов'язознавства. 2001. Вип. 60. 239 с.
56. Іллюшин І. Волинська трагедія 1943–1944 рр.: пошук між «двома правдами» // Українська правда. Історична правда. 2011. 13 липня.

57. Ільющин І. Актуальні проблеми методології та історіографії українсько-польських відносин ХХ ст. // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. 2007. № 16. С. 395–404.
58. Каліщук О. М. Українсько-польське протистояння на Волині та в Східній Галичині у роки Другої світової війни : науковий та суспільний дискурс / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. 510 с.
59. Каліщук О. М. Сучасні історичні дискусії щодо міжнаціональних відносин у роки Другої світової війни: порівняльний аспект (Єдвабне'41/Волинь'43) // Український історичний журнал. 2015. № 5. С. 149–163.
60. Каліщук О. Сучасна історіографія українсько-польського протистояння у роки Другої світової війни // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2012. № 22. С. 523–535.
61. Курило Т., Химка І. Як ОУН ставилася до євреїв? Роздуми над книжкою Володимира В'ятровича «Ставлення ОУН до євреїв: формування позиції на тлі катастрофи» (Львів, 2006 р. 140 с.) // Україна модерна. 2008. № 13. С. 253-264.
62. Литвин М. Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби // Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2012. Вип. С. 134–140.
63. Маслак В. Інтелектуальний вплив ідей Єжи Гедройця на польські студії української історії // Емінак. 2017. № 1 (3). С. 73-75.
64. Морозова О.С. Проблема безпеки Півдня України // VII Польсько-Український науковий форум «Польща та Україна в сучасній Європі – міжкультурний діалог – роль національних меншин – виклики та загрози». Ольштин – Львів. 2022. 19-20 травня.

65. Морозова О.С. Концепція «міжмор'я» як спільна платформа дій України, Польщі й Литви у царині політики безпеки // «Могилянські читання – 2021: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та релігійний аспекти». Всеукраїнська науково-методична конференція. Миколаїв, 8-12 листопада, 2021.
66. Мотика Г. Від Волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943–1947 рр. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. 360 с.
67. Народ безсмертний: Юзеф Лободовський про українців і поляків / Ю. Лободовський ; пер. І. Сварник ; матеріали, спомини й інтерв'ю Б. Трухан ; передмова та примітки С. Стемпень. Перемишль : Південно-Східний науковий ін-т. Львів, 1999. 120 с.
68. Павлів В. 55-летие «операции Висла», или Как в Польше решили «украинский вопрос» // Зеркало недели. 2002. 27 апреля (№ 16). С. 25-32.
69. Польща. Нарис історії / ред. В. Менджецького, Є. Брацисевича ; пер. з польської І. Сварника. Варшава : Інститут національної пам'яті, 2015. 365с.
70. Праці Українсько-Польської комісії дослідження взаємин 1917–1921 рр. / відп. ред. В. Ф. Верстюк, Я. Я. Брусський, В. В. Скальський. Київ : Інститут історії України НАН України, 2019. Т. 1. С. 8.
71. Праці Українсько-Польської комісії дослідження взаємин 1917–1921 рр. / ред. В. Ф. Верстюк, Я. Я. Брусський, В. В. Скальський. Київ : Інститут історії України, 2019. Т. 1. 276 с.
72. Стратегія українсько-польського соціально-економічного партнерства = Strategia Ukrainsko-Polskiego Partnerstwa Społeczno-Gospodarczego: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Львів, 7- 8 груд. 2000 р.) / ред.: І. М. Грабинський. Л. : Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2000. 166 с. С. 88.

73. Удод О., Бондар В. Українсько-польська комісія експертів: становлення і діяльність. Українсько-польське співробітництво в галузі історичної освіти : матеріали та документи українсько-польської комісії експертів з удосконалення змісту шкільних підручників з історії та географії (1993–2013) / О. А. Удод (відп. ред.), В. В. Бондар (упоряд.). Київ : Генеза, 2013. 240 с.
74. Украина с Бандерой в Европу не войдёт – Качиньский // Европейская правда. 2017. 6 февраля.
75. Україна-Польща: важкі питання. Т. 9. Матеріали ІХ і Х міжнародних наукових семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Варшава : Турса, 2001 р. / наук. ред. М. Кучерепа. Луцьк : Терен, 2004. 270 с.
76. Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / ред. М. Литвин. Львів, 2007–2015. Вип. 1–8.
77. Чорна Н. М. Історіографія українсько-польських взаємин 1990-х – 2014 рр. / Н. М. Чорна. Рукопис. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06. Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Київ, 2015. 39 с.
78. Щорічна міжнародна наукова конференція «Польща-Україна: спільні шляхи до свободи». URL: <http://www.ntsahist.kiev.ua/?p=634> (дата звернення: 15.09.2022).
79. Яковенко Н., *Образ сусіда в наших підручниках історії*. Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/research/2010/12/15/8970/> (дата звернення: 15.09.2022).

Електронні джерела

80. Adamski Ł. Polský historik: Katyňská lež aneb Dezinformační kampaň, která trvá už 80 let... URL: www.reflex.cz/clanek/historie/100670/polsky-historik-katynska-lez-aneb-dezinformacni-kampan-ktera-trva-uz-80-let.html?amp=1&__twitter_impression=true (дата звернення: 15.11.2022).
81. Badania wizerunkowe Polski i polskiej gospodarki w krajach głównych partnerów gospodarczych. Raport z badania desk-research, Raport wykonany przez AGERON Polska dla Ministerstwa Gospodarki: Warszawa 2011. URL: [/swdo/images/baza_wiedzy/Ministerstwo%20Gospoda%20Badania%20wizerunkowe%20Polski%20i%20polskiej%20gospodarki.pdf](#) (перегляд: 06.07.2022)
82. Dzieje Najnowsze. URL: <http://dn-ihpan.edu.pl/index.php?lang=en> (дата звернення: 04.11.2022)
83. Instytut Pamięci Narodowej. URL : <http://ipn.gov.pl> (дата звернення: 05.11.2022)
84. Ministerstwo edukacji narodowej. URL: <https://men.gov.pl/pl/zycie-szkoly/ksztalcenie-ogolne/komisje-podrecznikowe/polsko-ukrainska-komisja-ekspertow> (дата звернення: 12.11.2022).
85. Obóz (czasopismo). URL: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Ob%C3%B3z_\(czasopismo\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Ob%C3%B3z_(czasopismo)). (дата звернення: 15.11.2022).
86. Prof. Rafał Wnuk: «Polityka historyczna i polityka zewnętrzna zostały podporządkowane polityce wewnętrznej. Za to się płaci». URL: <https://dziennikbaltycki.pl/prof-rafal-wnuk-polityka-historyczna-i-polityka-zewnetrzna-zostaly-podporzadkowane-polityce-wewnetrznej-za-to-sie-placi/ar/c1-14735058> (дата звернення: 15.11.2022)
87. Prof. Stanisław Stępień - dyrektor Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu. URL: <https://rzeszow.tvp.pl/46533414/prof-stanislaw-stepien-dyrektor-poludniowo-wschodniego-instytutu-naukowego-w-przemyslu> (дата звернення: 05.11.2022).

88. Rosół K. Wizerunek narodowy, dyskurs medialny – Polska a Ukraina
 Національний імідж, медіа-дискурс – Польща та Україна National image,
 media discourse – Poland and Ukraine. С. 67-80. URL:
<https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/4020/04.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.11.2022).
89. Rzeczy już mu nie będą potrzebne. Rozmowa z prof. Rafałem Wnukiem. URL:
https://wyborcza.pl/1,76842,10874614,Rzeczy_juz_mu_nie_beda_potrzebne.html (дата
 звернення: 12.11.2022).
90. Studia z
 dziejów Rosji i Europy Środkowo – Wschodniej. URL: <http://www.sdr-ihpan.edu.pl/index.php?lang=ru> (дата звернення: 01.12.2022).
91. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 lipca 2009 r. w sprawie
 tragicznego losu Polaków na Kresach Wshodnich. URL:
[http://orka.sejm.gov.pl/opinie6.nsf/nazwa/2183_u/\\$file/2183_u.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie6.nsf/nazwa/2183_u/$file/2183_u.pdf) (дата
 звернення: 12.11.2022)
92. URL :
uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%96%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D1%96%D1%8F (дата звернення: 12.11.2022).
93. URL: <http://archiwum.polradio.pl/> (дата звернення: 01.11.2022) .
94. URL: <http://www.istpravda.com.ua/themes/rev100/about/> (дата звернення:
 02.11.2022).
95. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/ukraina-ta-polshha-u-vijni-z-rosiyeyu-istorichni-paraleli-ta-suchasnist/> (дата звернення: 03.11.2022)
96. URL: <https://hromadske.ua/about> (дата звернення: 22.11.2022)
97. URL: <https://twitter.com/lukaszadamski?lang=ru> (дата звернення:
 11.11.2022)

98. ZARZĄDZENIE NR 26/21 PREZESA INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU z dnia 6 września 2021 r. URL: <https://ipn.gov.pl/download/1/684775/22TUZPstatutostzmZP722.pdf>. (дата звернення: 05.11.2022)
99. В Любліні відбувся круглий стіл істориків на тему «Спецоперація «Вісла»: новітні дослідження та оцінки». URL: <https://lublin.mfa.gov.ua/news/57895-v-lyublini-vidbuvsya-kruglij-stil-istorikiv-na-temu-specoperacija-visla-novitni-doslidzhennya-ta-ocink> і (дата звернення: 12.11.2022).
100. Відносини України і Польщі у 2021 р. Виклики на рік прийдешній. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-polshcha-vyklykudialoh/31621207.html> (дата звернення: 10.09.2022)
101. Внук Рафал : 7 найголовніших думок про сучасну польську історичну політику. URL: prostir.pl/interview/рафал-внук-7-найголовніших-думок-про-су/ (дата звернення: 15.09.2022).
102. Волинська трагедія часів Другої світової війни. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/905911.html> (дата звернення: 11.06.2022) .
103. Володимир В'ятрович, голова Українського інституту національної пам'яті. Спільне майбутнє України і Польщі можливе через примирення навколо тем минулого. URL: https://www.ukrinform.ua/info/about_agency.html (дата звернення: 08.10.2022).
104. Гавришко М. Інтерв'ю з Г. Мотикою. URL: <http://uamoderna.com/jittepis-istory/motyka> (доступ: 12.11.2022) .
105. Грицьків Роман Ярославич. URL: uk.wikipedia.org/wiki/Грицьків_Роман_Ярославович (дата звернення: 12.11.2022).

106. Дорогі гості. Як українці, що втекли від війни, працюють на економіку Польщі. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62067659> (дата звернення: 04.12.2022).
107. Дуда об «антибандеровском законе»: Приняли не вовремя, но диктовать условия не позволю. URL: <https://glavred.info/world/494253-duda-ob-antibanderovskom-zakone-prinyali-ne-vovremya-no-diktovat-usloviya-ne-pozvolyu.html> (дата звернення: 12.11.2022).
108. Жуковський О. Відбулася Міжнародна наукова конференція «Польща-Україна: спільні шляхи до свободи. Балто-Чорноморський союз Міжмор'я: ретроспектива і перспектива». URL: http://www.facultyofhistory.com/2017/11/blog-post_8.html (дата звернення: 15.09.2022).
109. Засідання польсько-української Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва. URL: <https://ckpide.eu/ua/aktualnosci/wydarzenia/5256-zasidannia-polsko-ukrainskoi-mizhuriadovoi-komisii-z-pytan-ekonomichnoho-spivrobitnytstva> (дата звернення: 17.10.2022).
110. Зашкільняк Л. Українсько-польські стосунки в роки Другої світової війни: проблеми інтепретації. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/15936/1/Zashkilniak.pdf> (дата звернення: 02.11.2022).
111. Звернення у зв'язку з порушенням парламентом Республіки Польща домовленостей щодо спільної оцінки польсько-українського протистояння у 1943–1945 роках // Тиждень. 2016. 30 серпня. URL: <https://tyzhden.ua/Society/172825> (дата звернення: 12.11.2022).
112. Зеленько Г. Траєкторія розвитку українсько-польських відносин у посткомуністичний період. URL:

- <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2021/1222/094918--ukra-ns-k-v-dnosini-lybl-n.pdf> (дата звернення: 14.11.2022).
113. Зінченко О. Незалежність №1: коли Грушевський її оголосив, чому Винниченко сумнівався, а Єфремов був проти // *Історична правда*. 2018. 21 вересня. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2015/01/26/146960/> (дата звернення: 11.11.2022).
114. Інтерв'ю з Григорієм Купріяновичем. 05.08.2018. URL: <https://www.nasze-slowo.pl/d-r-grigori-j-kuprijanovich-golova-ukrainskogo-tovaristva-na-vsi-zvinuvachennja-mozhu-vidpovisti-slovami-shevchenka-mi-prosto-jshli-u-nas-nema-zerna-nepravdi-za-soboj> (дата звернення: 04.12.2022).
115. Історик Богдан Гудь: «Суперечки про «геноцид» на Волині вигідні Росії» // *Історична правда*. 19.06.2013. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/06/19/126446/> (дата звернення: 03.10.2022).
116. Касьянов Г. Виступ під час Міжнародного круглого столу щодо українсько-польського історичного діалогу «Як розмінувати українсько-польську історію?» 7 грудня 2016 р. URL: <http://glavcom.ua/publications/yak-rozminuvati-ukrajinsko-polsku-istoriyu-386723.html> (дата звернення: 07.12.2022).
117. Касьянов Г. Десятилетію українського інститута національної пам'яті (2006-2016). URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/dyskusiya/1755-georgij-kas-yanov-k-desyatiletiju-ukrainskogo-institutu-natsional-noj-pamyati-2006-2016> (дата звернення: 08.08.2022)
118. Кількість економічних мігрантів з України в Польщі росте, але масового напливу через ракетні удари немає // *Економічна правда*. 2022. 20 жовтня.

119. Коляструк О. Візуальні документи як особливі джерела історії повсякденності. URL: <http://history.org.ua/JournALL/xxx/14/16.pdf> (дата звернення: 19.10.2022).
120. Кралюк П. Річ Посполита двох народів: стереотипи українські. Режим доступу: <http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/Kraluk14.htm> (дата звернення 08.09.2022).
121. Круглий стіл «Україна-Польща: джерела, архіви, історія». URL: <https://chmnu.edu.ua/petro-mohyla-tv-kruglij-stil-ukrayina-polshha-arhivi-dzherela-istoriya-u-chnu-im-petra-mogili/> (дата звернення: 24.11.2022).
122. Міжнародна наукова конференція «1918 рік в історії Центрально-Східної Європи: до 100-річчя проголошення незалежності УНР та 100-річчя відродження Польської Державності» : розпочато роботу. URL: https://www.univer.kharkov.ua/ua/general/univer_today/photos?cat=1654&year=8200 (дата звернення: 06.10.2022).
123. Міжнародна наукова конференція «1918 рік в історії Центрально-Східної Європи: до 100-річчя відродження польської державності. URL: <https://chmnu.edu.ua/mizhnarodna-naukova-konferentsiya-1918-rik-v-istoriyi-tsentralno-shidnoyi-yevropi-do-100-richchya-vidrozhennya-polskoyi-derzhavnosti/> (дата звернення: 05.11.2022).
124. Мотика Г. Польська реакція на дії УПА: масштаб і перебіг каральних акцій // Незалежний культурологічний журнал «І». 2003. № 28. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n28texts/motyka2.htm> (дата звернення: 17.09.2022).
125. Ольховський І. Зігнули Мотику. У продовження «волинської» полеміки // Історична правда. 19.08.2013. URL: https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/08/19/131464/view_print/ (дата звернення: 15.11.2022).

126. Офіційна сторінка «Scripta historica». URL: https://ssh.apsl.edu.pl/o_nas.php (дата звернення: 01.12.2022).
127. Офіційна сторінка газети «Наш вибір. Газета українців в Польщі». URL: <https://pl.naszwybir.pl/category/gazeta-nasz-wybor/> (дата звернення: 02.11.2022) .
128. Офіційна сторінка газети «Наше слово». URL: <https://www.nasze-slowo.pl/> (дата звернення: 12.11.2022).
129. Офіційна сторінка журналу «Dzieje Najnowsze». URL: <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/DN> (дата звернення: 17.11.2022).
130. Офіційна сторінка журналу «Nad Wisłą i Dnieprem». URL: http://opac.cbw.wp.mil.pl/integro/1742301778086/ksiazka/nad-wisla-i-dnieprem?_lang=en (дата звернення: 11.08.2022)
131. Офіційна сторінка журналу «NaRubiezy» URL: <http://www.narubiezy.republika.pl/> (дата звернення: 02.08.2022) .
132. Офіційна сторінка журналу «Nowa Ukraina». URL: http://www.nowaukraina.org/zeszyt_biezacy.htm (дата звернення: 22.08.2022)
133. Офіційна сторінка журналу «Nowy Prometeusz». URL: <http://nowuprometeusz.pl/redakcja/> (дата звернення: 02.09.2022).
134. Офіційна сторінка журналу «Студії з історії Росії й Центрально-Східної Європи». URL: <http://www.sdr-ihpan.edu.pl/index.php?lang=ru> (дата звернення: 15.10.2022).
135. Офіційна сторінка журналу «Схід Європи. Гуманістично-суспільні студії» URL: <https://journals.umcs.pl/we> (дата звернення: 18.10.2022).
136. Офіційний сайт журналу «Przegląd Historyczny». URL: <http://www.przegladhistoryczny.pl/> (дата звернення: 18.10.2022).

137. Офіційний сайт журналу «Історична правда» URL: <https://www.istpravda.com.ua/> (дата звернення: 17.11.2022).
138. Офіційний сайт журналу «Українська правда». URL: <https://forum.pravda.com.ua/index.php> (дата звернення: 12.11.2022) .
139. Офіційний сайт Інституту історії Варшавського університету. URL: <http://www.ihuw.pl/> (дата звернення: 15.11.2022).
140. Офіційний сайт Інституту історії Польської академії наук. URL: <https://ihpan.edu.pl/en/> (дата звернення: 13.09.2022).
141. Офіційний сайт Інституту національної пам'яті Польщі. URL: <https://ipn.gov.pl/> (дата звернення: 01.11.2022).
142. Офіційний сайт Інституту політичних досліджень Польської академії. URL: <http://isppan.waw.pl/>. Офіційний сайт Південно-Східного наукового інституту в Перемишлі. URL: <http://www.pwin.pl/> (дата звернення: 04.19.2022).
143. Офіційний сайт Інституту Центрально-Східної Європи в Любліні. URL: <http://www.iesw.lublin.pl/> (дата звернення: 14.10.2022).
144. Офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. URL: <http://kno.rada.gov.ua/print/72900.html> (дата звернення: 12.11.2022).
145. Офіційний сайт Польського історичного товариства. URL: <http://pth.net.pl/o-nas/historia> (дата звернення: 14.10.2022).
146. Офіційний сайт Польського історіографічного товариства. URL: <http://tow.hist.ur.edu.pl/> (дата звернення: 15.10.2022).
147. Офіційний сайт Польської академії. URL: <https://pan.pl/> (дата звернення: 03.09.2022).

148. Офіційний сайт Радіо свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/905911.htm> 1 (дата звернення: 01.07.2022) .
149. Офіційний сайт Українського історичного товариства в Польщі. URL: <http://www.uitp.org.pl/index.php/zwiazek/o-zwiazku> (дата звернення: 14.10.2022).
150. Офіційний сайт Фундації святого Володимира Хрестителя Київської Русі. URL: https://pl.wikipedia.org/wiki/Fundacja_%C5%9Bw._W%C5%82odzimierza_Chrzciciela_Rusi_Kijowskiej (дата звернення: 14.10.2022).
151. Офіційний сайт Центру Східноєвропейських студій Варшавського університету. URL: <https://studium.uw.edu.pl/> (дата звернення: 17.10.2022).
152. Офіційний сайт Центру Східної Європи в Любліні. URL: <https://www.umcs.pl/pl/o-centrum,11514.htm> (дата звернення: 14.10.2022).
153. Політичні відносини між Україною та Польщею. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju> (дата звернення: 14.10.2022).
154. Поляки обговорили Волинську трагедію без українців. *Історична правда*. 07.02.2013. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2013/02/7/111812/> (дата звернення: 14.10.2022).
155. Поляки та українці після Волині 1943–44. URL: <http://www.nasze-slowo.pl/polyaki-ta-ukrayintsi-pislya-volini-1943-44> (дата звернення: 15.09.2022).
156. Польський лідер заявив, що Варшава очікує от Києва рішучих кроків по розвінчанню культових лідерів УПА. URL: <https://glavred.info/world/516020-duda-poprosil-priznat-prestupnikami-shuhevicha-i-banderu.html> (дата звернення: 12.11.2022).

157. Польский лидер заявил, что Варшава ожидает от Киева решительных шагов по развенчанию культов лидеров УПА. URL: <https://glavred.info/world/516020-duda-poprosil-priznat-prestupnikami-shuhevicha-i-banderu.html> (дата звернення: 12.11.2022).
158. Польща та Україна вшанують пам'ять жертв Волинської трагедії URL: <http://www.polradio.pl/5/123/Artykul/128555> (дата звернення: 12.11.2022).
159. Польщі дозволили пошуково-ексгумаційні роботи на території України. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20221111-polshhi-dozvolyly-poshukovo-eksgumaczijni-roboty-na-terytoriyi-ukrayiny/> (дата звернення: 10.09.2022).
160. Промова голови Українського Товариства в Сагрині 8 липня. URL: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2018/07/11/152688/> (дата звернення: 01.11.2022).
161. Спільне підприємство з виготовлення зброї та техніки: про що домовились Україна та Польща. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20220601-spilne-pidpryyemstvo-z-vygotovlennya-zbroyi-ta-tehniky-pro-shho-domovylys-ukrayina-ta-polshha/> (дата звернення: 17.10.2022).
162. У ЖДУ ім. І. Франка відбулася міжнародна конференція «Польща-Україна: спільні шляхи до свободи». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-oblastej-2015-04-28-u-zhdu-im.-i.-franka-vidbulasya-mizhnarodna-konferencziya-%C2%ABpolshha-ukrayina-spilni-shlyaxi-dosvobodi%C2%BB?=&print> (дата звернення: 15.09.2022)
163. У Києві В'ятрович та Мотика дискутували на тему подій на Волині у 1940-х роках. URL: <http://archiwum.polradio.pl/5/38/Artykul/295749> (дата звернення: 11.11.2022).

164. Указ Президента України «Про відзначення державними нагородами» від 26 листопада 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1654/2005> (дата звернення: 02.09.2022).
165. Указ Президента України «Про присвоєння С. Бандері звання Герой України» від 20 січня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/46/2010> (дата звернення: 12.11.2022).
166. Україна та Польща у війні з Росією. Історичні паралелі та сучасність. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/ukraina-ta-polshha-u-vijni-z-rosiyeyu-istorichni-paraleli-ta-suchasnist/> (дата звернення: 02.09.2022).
167. Україна та Польща хочуть створити спільне підприємство з виготовлення зброї. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/1/687714/> (дата звернення: 04.10.2022).
168. Україна та Польща хочуть створити спільне підприємство з виготовлення зброї. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/1/687714/> (дата звернення: 02.09.2022).
169. Україна, Литва і Польща підписали угоду про створення спільної військової частини. URL: <https://www.unian.ua/army/987181-ukrajina-litva-i-polscha-pidpisali-ugodu-pro-stvorennya-spilnoji-viyskovoji-chastini.html> (дата звернення: 01.11.2022)
170. Українсько-польські економічні консультації. URL: <https://pol-ukr.com/uk/ukra%D1%97nsko-polski-ekonomichni-konsultaczi%D1%97/?v=9b7d173b068d> (дата звернення: 14.10.2022)
171. Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/info/about_agency.html (дата звернення: 12.11.2022)

172. Щорічна міжнародна наукова конференція «Польща-Україна: спільні шляхи до свободи». URL: <http://www.ntsahist.kiev.ua/?p=634> (дата звернення: 15.09.2022).
173. Яковенко Н., *Образ сусіда в наших підручниках історії*. Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/research/2010/12/15/8970/> (дата звернення: 15.09.2022).

ДОДАТКИ

Додаток 1

**Інститут національної пам'яті — Комісія з розслідування злочинів
проти польського народу
(*Institut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko
Narodowi Polskiemu*)***

Логотип Інституту національної пам'яті
Польщі

Будинок Інституту національної пам'яті
Польщі у Варшаві

Додаток 2**Статут****Інституту національної пам'яті Польщі - Комісії з переслідування
злочинів проти польського народу*****§ 1**

Інститут національної пам'яті – Комісія з переслідування злочинів проти польського народу, надалі – «ІПН», виконує завдання, визначені Законом від 18 грудня 1998 року про Інститут національної пам'яті – Комісію з переслідування злочинів проти польського народу (Закон. вісник за 2021 р., ст. 177), далі - «Закон про Інститут національної пам'яті», Закон від 18 жовт. 2006 року про розголошення відомостей про документи органів державної безпеки 1944 року –1990 р. та зміст цих документів (Зак. вісник 2020 р., позиція 2141 із змінами), надалі – «Закон про розкриття інформації» та інші нормативні акти.

§ 2

1. Органами управління Інституту національної пам'яті є:

- 1) Голова Інституту національної пам'яті;
- 2) Колегія Інституту національної пам'яті;
- 3) Директор філії Інституту національної пам'яті.

2. Завдання органів Інституту національної пам'яті визначаються статутами.

§ 3

Колегію Інституту національної пам'яті очолює Голова ІПН.

§ 4

Президента Інституту національної пам'яті на час відсутності на роботі заміщає призначений ним заступник.

[□] ZARZĄDZENIE NR 26/21 PREZESA INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU z dnia 6 września 2021 r. URL: <https://ipn.gov.pl/download/1/684775/22TUZPstatutostzmZP722.pdf>. (доступ: 05.11.2022)

§ 5

1. Заступник Голови Інституту національної пам'яті виконує завдання, визначені Головою Інституту національної пам'яті.

2. Заступник Голови Інституту національної пам'яті в межах повноважень Президента Інституту національної пам'яті здійснює контроль за підрозділами та організаційними одиницями Інституту національної пам'яті.

§ 6

1. Генеральний директор Інституту національної пам'яті в межах повноважень, наданих головою Інституту національної пам'яті, відповідальний за організацію та функціонування Інституту національної пам'яті.

2. До завдань Генерального директора Інституту національної пам'яті, зокрема, входить:

1) здійснення безпосереднього керівництва зазначеними організаційними підрозділами, про які йде мова в § 11 статті 1, пункті 2;

2) забезпечення виконання закону про бюджет у частині, що стосується Інституту національної пам'яті;

3) здійснення трудово-правової діяльності за дорученням Голови Інституту національної пам'яті щодо співробітників Інституту національної пам'яті;

4) управління майном Інституту національної пам'яті;

5) розпорядження коштами фонду соціальних виплат товариства;

6) представлення позиції Інституту національної пам'яті у контактах з організаціями, зв'язаними з Інститутом.

3. Голова Інституту національної пам'яті уповноважує іншого працівника Інституту національної пам'яті на заміщення Генерального директора Інституту національної пам'яті під час його відсутності на роботі.

4. Генеральний директор Інституту національної пам'яті може видавати накази в Інституті національної пам'яті з метою виконання покладених на нього завдань у межах повноважень, наданих головою Інституту національної пам'яті.

§ 7.

Директор філії ІПН здійснює керівництво організаційними підрозділами філії ІПН у сфері виконання завдань, визначених Головою Інституту національної пам'яті, Генеральним директором Інституту національної пам'яті та керівниками організаційних підрозділів, зазначених у § 11, за винятком абз. 1 пункту 1, зокрема:

1) організовує роботу відділення ІПН та забезпечує умови для його діяльності;

2) координує діяльність організаційних підрозділів відділення ІПН та їх представництв;

3) розпоряджається майном Інституту національної пам'яті, переданим філії Інституту національної пам'яті, у межах звичайного управління;

4) виконує – під керівництвом Голови Інституту національної пам'яті – завдання розпорядника бюджетних коштів рівня, зазначені в дорученні;

5) здійснює діяльність за дорученням Голови Інституту національної пам'яті в межах його повноважень у сфері трудового права щодо працівників філії ІПН та їх підпорядкованих осіб делегації ІПН;

6) здійснює діяльність за дорученням Голови Інституту національної пам'яті, в межах його повноважень, від імені роботодавця у сфері охорони праці по відношенню до працівників відділення Інституту національної пам'яті та підпорядкованих відділень Інституту національної пам'яті.

§ 8.

1. Голова Інституту національної пам'яті визначає детальну організацію підрозділів в організаційних положеннях про Інститут національної пам'яті та організаційних підрозділах Інституту національної пам'яті та коло їх завдань.

2. Голова Інституту національної пам'яті наймає керівників підрозділів та організаційних підрозділів Інституту національної пам'яті, про які згадується в § 11 розд. 1, § 28 розд. 1-3 і § 32 розд. 1 і розд. 4 пункту 1, якщо немає окремих нормативних актів.

3. Голова Інституту національної пам'яті залучає головних бухгалтерів Інституту національної пам'яті на підставі трудового договору.

4. Голова Інституту національної пам'яті визначає детальні кола обов'язків керівників підрозділів та осередків, організаційних підрозділів Інституту національної пам'яті, зазначених в § 11 абз. 1, § 28 розд. 1 та § 32 розд. 1.

5. Голова Інституту національної пам'яті може уповноважити Генерального директора Інституту національної пам'яті та керівників підрозділів та організаційних підрозділів Інституту національної пам'яті визначити детальне коло обов'язків своїх підлеглих працівників.

§ 9.

Голова Інституту національної пам'яті може призначати координаторів проєктів, довірених осіб чи групи до виконання конкретних завдань, встановлення їх назв, персонального складу, обсягу та режиму роботи.

§ 10.

До складу Інституту національної пам'яті входять:

- 1) штаб-квартира Інституту національної пам'яті;
- 2) відділення Інституту національної пам'яті разом із підпорядкованими відділеннями Інституту національної пам'яті.

§ 11.

1. До штаб-квартири Інституту національної пам'яті входять:

- 1) організаційні підрозділи, підпорядковані безпосередньо Голові Інституту національної пам'яті:
 - а) Головна комісія для розслідування злочинів проти польського народу - в галузях, не вказаних в окремих положеннях,
 - б) Люстраційна служба - в межах, не передбачених окремими положеннями,
 - в) Архів Інституту національної пам'яті,
 - г) Управління вшанування боротьби та мучеництва,
 - е) Служба розшуку та ідентифікації,

- f) Національне управління освіти,
- g) Управління історичних досліджень,
- з) Офіс нових технологій,
- і) Офіс голови,
- іа) Бюро прихильників історії
- j) Офіс прес-секретаря,
- к) Управління міжнародного співробітництва,
- ка) Управління культурних заходів,
- л) Видавництво Інституту національної пам'яті,
- m) Відділ незалежного внутрішнього аудиту,
- п) Служба безпеки та гігієни праці;

2) організаційні підрозділи, підпорядковані Генеральному директору

Інституту національної пам'яті:

- а) Адміністративно-господарське управління,
- б) Управління бюджету, фінансів та кадрів,
- с) IT-офіс,
- г) Служба безпеки,
- д) Юридична служба,
- ф) Незалежний відділ безпеки IT.

2. Уповноважений із захисту таємної інформації, про що йде мова у п. 14 ст. 2 Закону від 5 серпня 2010 року про захист секретної інформації (Закон. вісник 2019 р., пункт 742), підпорядковується безпосередньо голові Інституту національної пам'яті.

3. Спеціаліст із захисту даних, зазначених у ст. 8 Закону від 10 травня 2018 року про захист персональних даних (Закон. вісник 2019 р., поз. 1781), підлягає безпосередньо голові Інституту національної пам'яті.

До складу Головної комісії для розслідування злочинів проти польського народу входять:

- 1) Департамент нагляду за розслідуванням;
- 2) Секретаріат Головної комісії для розслідування злочинів проти польського народу.

§ 13.

До складу Люстраційного бюро входять:

- 1) Відділ підготовки та видання каталогів;
- 2) відділ обліку люстраційних заяв, сигналізації та публікації;
- 3) відділ підготовки та супроводу люстраційних проваджень;
- 4) Секретаріат.

§ 14.

До складу архіву Інституту національної пам'яті входять:

- 1) Інформаційно-перевірочний відділ;
- 2) Відділ управління архівними ресурсами;
- 3) Відділ цифрових ресурсів;
- 4) Відділ обміну;
- 5) Відділ поточного обслуговування;
- 6) Відділ архівознавства та освіти;
- 7) Відділ збирання та розвитку архівного фонду;
- 8) Факультет менеджменту та цифрового розвитку архівів.

§ 15.

До складу Управління вшанування пам'яті боротьби та мучеництва входять:

- 1) Адміністративний відділ;
- 2) Департамент могил;
- 3) Відділ пам'яті.

§ 16.

До складу відділу розшуку та ідентифікації входять:

- 1) Відділ історичного аналізу;
- 2) Факультет археології;

- 3) Прикордонний відділ;
- 4) Відділ ідентифікації;
- 5) Відділ матеріально-технічного забезпечення;
- 6) Незалежний відділ інформації та звітності.

§ 17.

До Бюро національної освіти входять:

- 1) Відділ освітніх проєктів;
- 2) Відділ мистецтва та мультимедійних досліджень;
- 3) анульовано
- 4) Факультет логістики;
- 5) Самостійна програмна секція.

§ 18.

До складу Бюро історичних досліджень входять:

- 1) Відділ історії Польщі до 1945 р.;
- 2) Відділ історії Польщі 1945-1990 рр.;
- 3) Відділ координації науково-дослідних робіт, експертиз та аналізів;
- 4) Самостійна організаційна частина.

§ 19.

До складу Бюро голови ППН входять:

- 1) Департамент соціальної комунікації;
- 2) Відділ поточного обслуговування;
- 3) Відділ самостійної служби Інституту національної пам'яті.

§ 19а.

До складу Бюро прес-секретаря входять:

- 1) Центральний історичний відділ;
- 2) Відділ національних та міжнародних проєктів.

§ 20.

До складу Прес-служби входять:

- 1) Відділ преси;
- 2) Відділ аналізів та досліджень;

3) Відділ обслуговування порталу przystanekhistora.pl.

§ 21.

До складу Бюро міжнародної співпраці входять:

- 1) Відділ міжнародних відносин;
- 2) Департамент реагування на диффамачію;
- 3) Відділ англомовних соціальних медіа.

§ 22.

До складу видавництва ІПН входять:

- 1) Видавничий відділ;
- 2) Відділ розповсюдження;
- 3) Відділ періодичних видань;
- 4) Секретаріат.

§ 23.

До складу адміністративно-господарського відділу входять:

- 1) Відділ інвестицій;
- 2) Відділ управління нерухомим майном;
- 3) Відділ управління рухомим майном;
- 4) Відділ логістики та планування;
- 5) Відділ транспорту.

§ 24.

До складу Бюро з управління бюджетом, фінансами та кадрів входять:

- 1) Бюджетний відділ;
- 2) Відділ бухгалтерського обліку та фінансового обслуговування;
- 3) Відділ кадрів та оплати праці.

§ 25.

До складу Бюро інформатики входять:

- 1) Відділ підтримки та розробки додатків;
- 2) Департамент телеінформаційної інфраструктури;
- 3) Незалежний відділ підтримки користувачів.

§ 26.

До складу Бюро безпеки входять:

- 1) Департамент захисту секретної інформації;
- 2) Управління охорони об'єктів та оборонних справ;
- 3) Відділ інформаційної безпеки;
- 4) Секція самостійної таємної канцелярії;
- 5) Служба охорони Інституту національної пам'яті;
- 6) Секція незалежної поточної служби.

§ 27.

До складу Юридичного бюро входять:

- 1) Департамент юридичної служби;
- 2) Департамент адміністративного судочинства;
- 3) Законодавчий відділ.

§ 28.

1. До складу Інституту національної пам'яті входять такі підрозділи Інституту:

- 1) Відділення в Білостоку;
- 2) Відділення в Гданську;
- 3) Відділення в Катовіце;
- 4) Відділення в Кракові;
- 5) Філія в Любліні;
- 6) Філія в Лодзі;
- 7) Відділення в Познані;
- 8) Філія в Жешуві;
- 9) Відділення у Варшаві;
- 10) Відділення у Вроцлаві;
- 11) Відділення в Щецині.

2. Відповідно до положень підп. 3 і § 32 ст. 1 до складу філії Інституту національної пам'яті входять:

- 1) відомча комісія для розслідування злочинів проти польського народу;
- 2) відділення Люстраційного бюро;

- 3) відділення архіву Інституту національної пам'яті;
- 4) відділення бюро вшанування боротьби та мучеництва;
- 5) відділення бюро національної освіти;
- 6) відділення бюро історичних дослідень;
- 7) відділення адміністративно-господарського бюро;
- 8) відділення бюро охорони, за винятком Відділу ІПН у Варшаві;
- 9) фінансово-бухгалтерський відділ.

3. До складу Відділу Інституту національної пам'яті в Любліні входять зазначені організаційні підрозділи, про які йде мова в п. 2 та Відділення бюро розшуку та ідентифікації в Любліні.

4. Територія діяльності філій, зазначених у ст. 1 відповідає площі юрисдикція відповідних апеляційних судів, визначеної в окремих нормативних актах.

§ 29.

До складу відділення комісії для розслідування злочинів проти польського народу входять:

- 1) прокурори;
- 2) секретаріат.

§30.

До складу відділення люстраційного бюро входять:

- 1) відділ каталогів;
- 2) відділ обліку люстраційних заяв, викривачів та публікацій;
- 3) відділ підготовки люстраційного провадження;
- 4) секретаріат.

§ 31.

1. До складу Відомчого архіву Інституту національної пам'яті з урахуванням пп. 2, входять:

- 1) відділ інформації та перевірки;
- 2) відділ збору, розробки та обслуговування журналів;
- 3) відділ обслуговування.

2. До складу Відділення архіву Інституту національної пам'яті у Варшаві входять:

- 1) Відділ репрографії;
- 2) Відділ оприлюднення документів для наукових та журналістських досліджень;
- 3) Відділ надання документів уповноваженим фізичним особам;
- 4) Відділ надання документів уповноваженим установам.

§ 32.

1. До відділень Інституту національної пам'яті належать відділення Інституту національної пам'яті в наступних містах:

- 1) у Відділенні ІПН в Білостоці - Відділення ІПН в Ольштині;
- 2) у Відділенні ІПН у Гданську - Відділення ІПН у Бидгощі;
- 3) у Відділенні ІПН в Кракові – Філія ІПН у Кельцах;
- 4) у Відділенні ІПН у Любліні - Відділення ІПН у Радомі;
- 5) у Відділенні ІПН у Вроцлаві - Відділення ІПН в Ополе;
- 6) у Відділенні ІПН у Щецині:
 - а) Філія ІПН у Гожуві-Велькопольському,
 - б) Філія ІПН у Кошаліні.

2. Керівник делегації ІПН підпорядковується компетентному директору філії ІПН.

3. Осередок ІПН охоплює територію, визначену головою Інституту національної пам'яті за погодженням з директором філії ІПН.

4. У відділеннях Інституту національної пам'яті, зазначених у ст. 1 пункти 1-5, діють:

- 1) архівний відділ з урахуванням пп. 5;
- 2) протокол слідства.

5. В Архівному відділі представництва ІПН в Бидгощі знаходяться:

- 1) Управління інформації та перевірок;
- 2) Відділ збору, розвитку та обслуговування складів;
- 3) Відділ обміну.

6. У відділеннях Інституту національної пам'яті, зазначених у ст. 1, пункти 2-4, діють:

- 1) Відділ народної освіти;
- 2) Відділ історичних досліджень.

7. У делегуванні ІПН, про яке йдеться в ст. 1, п. 2 діє відділ вшанування пам'яті битв та мучеництва.

8. У делегуванні ІПН, про яке йдеться в ст. 1, п. 3 діє відділ діловодства.

Підписано Спільну декларацію щодо максимально щільної взаємодії на рівні прикордонних служб та Меморандум про співпрацю щодо посилення кооперації в галузі енергетики*

*

<https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2021/1222/094918--ukra-ns-k-v-dnosini-lybl-n.pdf>

□ Фото з сайту [president.gov.ua](https://www.president.gov.ua)

Додаток 4

Засідання польсько-української Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва 22 вересня 2022 р.*

² Засідання польсько-української Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва. URL: <https://ckpide.eu/ua/aktualnosci/wydarzenia/5256-zasidannia-polsko-ukrainskoi-mizhuriadovoi-komisii-z-pytan-ekonomichnoho-spivrobitnytstva>

Засідання польсько-української Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва 22 вересня 2022 р.*

² Засідання польсько-української Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва. URL: <https://ckpide.eu/ua/aktualnosc/wydarzenia/5256-zasidannia-polsko-ukrainskoi-mizhuriadovoi-komisii-z-pytan-ekonomichnoho-spivrobotnytstva>

Додаток 6

Президент Польщі А. Дуда у Верховній Раді України, 22 травня 2022 р.*

□ Україна та Польща у війні з Росією. Історичні паралелі та сучасність
URL: <https://bintel.org.ua/analytics/ukraina-ta-polshha-u-vijni-z-rosiyeyu-istorichni-paraleli-ta-suchasnist/>

Додаток 7

**Президенти Польщі та України А. Дуда та В. Зеленський, 22 травня
2022 р.***

□ Україна та Польща у війні з Росією. Історичні паралелі та сучасність
URL: <https://bintel.org.ua/analytics/ukraina-ta-polshha-u-vijni-z-rosiyeyu-istorichni-paraleli-ta-suchasnist/>

Додаток 7

Хронологія політичного діалогу між Україною та Польщею***2022 РІК****КОНТАКТИ НА РІВНІ ПРЕЗИДЕНТІВ**

20-21 січня – робочий візит Президента України Володимира Зеленського до Республіки Польща (м.Вісла)

22 лютого – робочий візит Президента Республіки Польща Анджея Дуди в Україну (м.Київ)

24 лютого – дві телефонні розмови Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

26 лютого – дві телефонні розмови Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

27 лютого – дві телефонні розмови Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

28 лютого - телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

01 березня - дві телефонні розмови Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

03 березня - телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

04 березня - телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

□ Політичні відносини між Україною та Польщею. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>

07 березня – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

08 березня – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

11 березня - виступ Президента України Володимира Зеленського під час засідання Національних зборів Республіки Польща за участі керівництва Польської держави, депутатів Сейму та Сенату Республіки Польща (у форматі відеозв'язку)

13 березня - телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

14 березня - телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

20 березня - телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

26 березня - телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

26 березня – зустріч Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою (у форматі відеозв'язку)

04 квітня – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

13 квітня – робочий візит Президента Республіки Польща Анджея Дуди спільно з президентами країн Балтії в Україну (м.Київ, м.Буча, м.Бородянка)

17 квітня – телефона розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

3 травня - телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

22 травня – візит Президента Республіки Польща Анджея Дуди в Україну (м.Київ)

6 червня – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

13 червня – зустріч Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою та Президентом Словацької Республіки Зузанною Чапутовою (у форматі відеозв’язку)

20 червня – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

19 липня – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

23 серпня - візит Президента Республіки Польща Анджея Дуди в Україну (м.Київ)

29 вересня – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

10 жовтня – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

15 листопада – телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського з Президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою

МІЖУРЯДОВИЙ ДІАЛОГ

01 лютого – робочий візит Голови Ради Міністрів Республіки Польща Матеуша Моравецького в Україну (м.Київ)

27 лютого – телефонна розмова Прем’єр-міністра України Дениса Шмигала з Головою Ради Міністрів Республіки Польща Матеушем Моравецьким

05 березня - телефонна розмова Прем’єр-міністра України Дениса Шмигала з Головою Ради Міністрів Республіки Польща Матеушем Моравецьким

08 березня - телефонна розмова Прем’єр-міністра України Дениса Шмигала з Головою Ради Міністрів Республіки Польща Матеушем Моравецьким

14 березня – участь Прем’єр-міністра України Дениса Шмигала, Голови Ради Міністрів Республіки Польща Матеуша Моравецького та Прем’єр-міністра Литовської Республіки у Саміті глав урядів «Люблінського трикутника»

14 березня - телефонна розмова Прем’єр-міністра України Дениса Шмигала з Головою Ради Міністрів Республіки Польща Матеушем Моравецьким

14 березня - телефонна розмова Першого Віце-прем'єр-міністра, Міністра економіки України Юлії Свириденко з Міністром розвитку і технологій РП Пьотрем Новаком.

15 березня – візит Голови Ради Міністрів Республіки Польща Матеуша Моравецького спільно з главами урядів Чеської Республіки та Словенії в Україну (м.Київ)

17 березня - телефонна розмова Першого Віце-прем'єр-міністра, Міністра економіки України Юлії Свириденко з Міністром сільського господарства та розвитку села РП Генрихом Ковальчиком.

19 квітня – візит Голови Ради Міністрів Республіки Польща Матеуша Моравецького в Україну (м.Львів)

22 квітня - візит Віце-прем'єр-міністра, Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща Пьотра Глінського в Україну (м.Київ)

23 квітня – зустріч Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала з Головою Ради Міністрів Республіки Польща Матеушем Моравецьким (м.Краків)

5 травня - візит Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала до Республіки Польща (м.Варшава)

9 травня - візит Першої Віце-прем'єр-міністр, Міністр економіки України Юлії Свириденко до Республіки Польща (м.Варшава)

17 травня - візит Віце-прем'єр-міністра, Міністра цифрової трансформації України Михайла Федорова до Республіки Польща (м.Варшава)

1 червня – візит Голови Ради Міністрів Республіки Польща Матеуша Моравецького в Україну (м.Бородянка, м.Київ)

12-13 липня – візит Віце-прем'єр-міністра, Міністра національної оборони Республіки Польща Маріуша Блащака в Україну (м.Київ)

9 вересня – візит Голови Ради Міністрів Республіки Польща Матеуша Моравецького в Україну (м.Київ)

25 жовтня – зустріч Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала з Головою Ради Міністрів Республіки Польща Матеушем Моравецьким (м.Берлін)

15 листопада – телефонна розмова Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала з Головою Ради Міністрів Республіки Польща Матеушем Моравецьким

26 листопада – участь Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала, Голови Ради Міністрів Республіки Польща Матеуша Моравецького та Прем'єр-міністра Литовської Республіки у зустрічі глав урядів «Люблінського трикутника» (м.Київ)

КОНТАКТИ НА РІВНІ МЗС

24 лютого - зустріч Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з Міністром закордонних справ Республіки Польща Збігневом Рау (м.Варшава)

01 березня – участь Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби у зустрічі глав зовнішньополітичних відомств країн-учасниць «Веймарського трикутника» (м.Лодзь/українська сторона у форматі відеозв'язку)

05 березня - зустріч Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з Міністром закордонних справ Республіки Польща Збігневом Рау (Підкарпатське воєводство)

26 березня – візит Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби та Міністра оборони України Олексія Резнікова до Республіки Польща (м.Варшава)

26 березня – зустріч Першої заступниці Міністра закордонних справ України Еміне Джеппар з Заступником Державного секретаря Міністерства закордонних справ Республіки Польща Павлем Яблонським (м.Доха)

30 березня - 05 квітня - робочий візит Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби до Республіки Польща (м.Варшава)

8 квітня – робочий візит Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби до Республіки Польща (м.Жешув)

11 червня – телефонна розмова Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з Міністром закордонних справ Республіки Польща Збігневом Рау

30 червня – телефонна розмова Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з Міністром закордонних справ Республіки Польща Збігневом Рау

22 липня – телефонна розмова Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з Міністром закордонних справ Республіки Польща Збігневом Рау

2 серпня – візит діючого Голови ОБСЄ, Міністра закордонних справ Республіки Польща Збігнева Рау в Україну (м.Київ)

22 вересня - зустріч Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з Міністром закордонних справ Республіки Польща Збігневом Рау (м. Нью-Йорк)

16 листопада – телефонна розмова Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби з Міністром закордонних справ Республіки Польща Збігневом Рау

МІЖПАРЛАМЕНТСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ

25 січня – телефонна розмова Заступника Голови Верховної Ради України Олени Кондратюк з Віце-маршалком Сейму Республіки Польща Ришардом Терлецьким

02 березня – телефонна розмова Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука з Маршалок Сейму Республіки Польща Ельжбетой Вітек

04 березня - участь Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука та Маршалок Сейму Республіки Польща Ельжбети Вітек у зустрічі з главами парламентів держав-членів ЄС (у форматі відеозв'язку)

30 березня - візит Віце-маршалка Сейму РП Ришарда Терлецького в Україну (м.Луцьк)

14 квітня – робочий візит Маршалка Сенату Республіки Польща Томаша Гродзького спільно з главою Парламенту Чеської Республіки в Україну (м.Київ, м.Буча, м.Бородянка, м.Ірпінь)

20-21 квітня – візит Заступника Голови Верховної Ради України Олени Кондратюк до Республіки Польща (м.Холм, м.Варшава)

23-24 квітня - візит Віце-маршалок Сейму Республіки Польща Малгожати Госєвської в Україну (м.Одеса)

25 травня – візит Заступника Голови Верховної Ради України Олени Кондратюк до Республіки Польща (м.Варшава)

27-29 серпня 2022 візит Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука до республіки Польща (м. Варшава, м. Ольштин).

25 жовтня - зустріч Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука з Маршалками Сейму та Сенату Республіки Польща в рамках Першого Парламентського Саміту Міжнародної Кримської платформи (М.Загреб)

НА РІВНІ ОБОРОННИХ ВІДОМСТВ

22 березня – зустріч Міністра оборони України Олексія Резнікова з Міністром національної оборони Республіки Польща Маріушем Блащакком.

SUMMARU

Considering the current situation in the world, the position of Ukraine and its foreign policy priorities, Poland remains one of the most desirable strategic partners of the Ukrainian state. In turn, relations with Ukraine are among the highest priorities for Poland. After all, according to Józef Pilsudski, there will be no independent Poland without an independent Ukraine.

The need for cooperation between the two neighboring countries is determined not only by their geopolitical position, but also by ancient historical, economic and cultural ties. In addition, the common border, economic and cultural cooperation, a large diaspora of Ukrainians in Poland and Poles in Ukraine, etc. stimulate the establishment of relations between the Ukrainian state and the Republic of Poland.

The stability of bilateral relations significantly affects security in Central and Eastern Europe, which is important not only for this region, but also for the whole world.

Relations between Ukraine and Poland have a significant impact on determining Ukraine's path to the European Union. Strengthening Ukraine's relations with Poland will contribute to the realization of Ukraine's foreign policy goal of integration into the European community.

Recent decades have radically changed the nature of the Ukrainian-Polish dialogue. Relations between the Ukrainian state and the Republic of Poland have revived. Gradually, the conflicts around the "sharp" moments of the common history

recede into the background. Poland is the only country in the Central-Eastern Europe region that has declared its readiness to act as a strategic partner of Ukraine ("Security Strategy of the Republic of Poland", which was approved by the Government of the Republic of Poland in January 2000). Poland's foreign policy has had a noticeable impact on Ukraine's international activities.

However, there are still reasons for the settlement of certain points in the relations between Ukrainians and Poles, mainly these are problems against the background of the confrontation in the past. Among scientists, two main views on Ukrainian-Polish relations are common. The first consists in an established image, according to which the authors try to prove only the guilt of Ukrainians for the tragic events of the Ukrainian-Polish confrontation. Representatives - L. Kulinska, Ch. Partach, B. Paz, B. Grott and others. The second vision is more objective, as it is based on the belief that the blame for the Ukrainian-Polish conflict lies on both sides. Representatives of this direction are A. L. Sova, G. Motyka, R. Vnuk, G. Hrytsyuk, and others.

Historians who adhere to established views on Ukrainian-Polish relations do not accept any position different from their own in terms of views on the relations between Ukrainians and Poles. The sources of scientific views of these researchers are mainly memories and memoirs of eyewitnesses, they focus only on the events of a specific conflict, without taking into account the general context, they refer only to works of a similar direction.

However, given the significant number of Ukrainian specialists and the wide range of disturbed aspects of Ukrainian history, we have reason to hope for the formation of a more objective view of the problems of the Ukrainian past and Ukrainian-Polish relations in the near future.

Ukraine and Poland cooperate in such strategic spheres of cooperation as: economic, political, cultural. Despite the existence of certain problems in these areas as well, today there is a tendency to solve them. Both states similarly see the further specifics of strategic partnership relations.

Ukraine and Poland have developed mechanisms for coordinating their strategic interests in various areas, the main achievements of which are the Ukrainian-Polish Commission on Trade and Economic Cooperation, the Consultative Committee of the Presidents of Ukraine and the Republic of Poland, the Ukrainian-Polish and Polish-Ukrainian parliamentary groups, the Ukrainian-Polish /Polish-Ukrainian Forum, Permanent Ukrainian-Polish Conference on European Integration, etc.

In connection with the beginning of the full-scale armed invasion of Russia into Ukraine, Ukrainian-Polish relations have significantly improved, in particular in the military, political, humanitarian and economic spheres. The atmosphere of contacts between the Presidents of Ukraine and Poland generally correspond to the level of strategic partnership.

The process of enlargement of NATO and the EU is able to significantly influence the prospects of the Ukrainian-Polish dialogue. Poland is interested in Ukrainian political partnership, because Ukraine assumes the functions of a "buffer" against Russia's aggressive foreign policy. According to Z. Brzezinski, Ukraine is a geopolitical axis in European and world politics that shields Poland and other Central Eastern European countries from Russian influence. Maintaining close contacts with Ukraine increases the role of Poland for the EU and the USA.

In general, Ukrainian-Polish relations require a new scientific understanding in the conditions of the current geopolitical situation in Europe and the world, which stimulates Ukraine and Poland to jointly solve security issues, the formation and implementation of foreign policy activities. The announcement of the Ukrainian-Polish strategic partnership confirmed the urgency of joint adjusted and projected actions of both countries to ensure their own national interests.

Strategic relations between Ukraine and Poland can act as a means by which both states will be able to solve their own political and economic problems in the conditions of new geopolitical realities. The catalyst for the countries' bilateral cooperation is the enlargement process of NATO and the EU, of which Poland is a member and Ukraine is about to become a member. Ukraine and Poland actively

cooperate within the framework of international and European organizations (UN, OSCE, Council of Europe, CEI).

Further research of Ukrainian-Polish relations will provide an opportunity to identify priority directions and orientations in the foreign policy of both states, to show the importance of the relationship between Ukrainians and Poles for the security situation of Ukraine and Poland, as well as the region of Central and Eastern Europe as a whole, to clarify the nature and trends of the development of problems in Ukrainian-Polish relations, to outline the importance and role of the leading states of the West, the Russian Federation, and the countries of Central and Eastern Europe in the relations between Ukrainians and Poles, to predict the development of the dialogue between Ukraine and Poland in the future.